

Onsdagen den 27 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Kammaren beviljade ledighet från riksdagsgöromålen åt Herr *Anders Ericsson* från och med den 9 till och med den 27 uti nästinstundande April månad.

§ 2.

Företogs ånyo till handläggning Riksdagens Kansli-deputerades Utlåtande N:o 4, i fråga om tryckning af Riksdagens protokoll.

Kammaren biföll allt hvad Kansli-deputerade uti ifrågavarande Utlåtande yttrat och hemställt.

§ 3.

Med anledning af det under nästföregående § antecknade beslut rörande tryckning af Riksdagens protokoll erinrade Herr Talmannen om angelägenheten deraf, att de Herrar ledamöter, hvilka ännu icke justerat sina till föregående protokoll hörande yttranden, måtte i god tid före den nu beslutade protokollstryckningens början företaga en sådan justering. Denna Herr Talmannens framställning föranledde yttranden af

Herr Jan Andersson: Jag anser att den ledamot, som icke inom en tid af åtta eller fjorton dagar justerat sina yttranden, får underkasta sig, att dessa ändock blifva till trycket befordrade; ty man lär väl icke kunna blott för felande justering uppskjuta med tryckningen af protokollen.

Herr C. A. Larsson: Jag är af den åsigt, att de anföranden, som icke äro justerade, då tryckningen skall börjas, böra såsom justerade anses.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Jag anser, att en tid af högst åtta dagar bör lemnas för justering af ledamöternes anföranden. Äro dessa då icke justerade, böra de ändock i befintligt skick tryckas.

Herr Sjöberg: Jag förmodar, att saken låter lätt sig ordnas, sedan, såsom jag hoppas, förslaget till arbetsordning blifvit af Kammaren antaget. Då kan utan svårighet regleras såväl notariernes skyldighet att i skrift aflemna ledamöternes anföranden, som tiden, inom hvilken dessa anföranden böra af ledamöterna justeras. Då denna fråga troligen förekommer sedan föredragningen af hufvudtitlarna är afslutad, torde det vara lämpligast att Kammaren till dess uppskjuter att fatta något beslut angående tiden för justering af anförandena i Kammaren.

Vidare anfördes icke; och skulle med besluts fattande i detta ämne anstå, intilldess att den arbetsordning för Kammaren, som nu vore på bordet hvilande, förekomme till slutlig behandling och afgörande.

§ 4.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens fjerde hufvudtitel, och började denna fortsättning med

Punkten 6, som bifölls.

Punkterna 7 och 8 bifölls;

Punkten 9.

Herr Liss Olof Larsson: Af förevarande punkt framgår, att då detta anslag vid den på löneförhöjningar af alla slag så frikostiga 1856—1858 årens riksdag första gången beviljades, skedde det under förutsättning, att en allmän reglering af aflöningen för indelta arméens befäl skulle ske. Man har nu under loppet af tio år beviljat detta anslag, under förhoppning att regleringen skulle komma till stånd; men vi befinna oss ännu på samma punkt som vid nämnde riksdag, och det är att befara, att, så länge ifrågavarande anslag beviljas, så länge få vi ock vänta på regleringen. Jag yrkar fördenskull afslag å hvad Utskottet i denna punkt tillstyrkt; och jag gör det så mycket heldre, som de skäl, hvilka första gången lågo till grund för beviljandet af detta anslag, nemligen dyr tid och god penningetillgång, numera icke förefinnas, utan tillståndet är fullkomligt omvänt. Jag tror dessutom, att ett afslag å punkten är enda medlet att kunna framtvinga den så länge väntade regleringen.

Herr Bjerkander: Det kan visserligen synas underligt att vilja motsätta sig detta anslag, som är afsedt för förbättring af vissa klenst aflönade tjänstemäns vilkor; men om man tager i betraktande, huru detta ärende blifvit vid föregående riksdagar behandladt, torde man deri finna skäligen anledning för en sådan åsigt.

Såsom bekant är beviljades detta anslag första gången vid 1856—1858 årens riksdag. Vid påföljande riksdag uppfördes det å ordinarie stat. Äfven vid 1862—1863 årens riksdag beviljade Rikets Ständer samma anslag, men beslöto derjemte en underdånig skrivelse med anhållan om ävägabringande af en ny allmän lönerreglering för indelta arméens befäl; hvarjemte temligen tydligt uttalades den mening, att det var sista gången anslaget beviljades. Sedermera lemnades dock vid 1865—1866 årens riksdag enahanda anslag utan någon anmärkning; och det antyddes då, att det kunde dröja länge, innan den ifrågasatta lönerregleringen komme till stånd. Jag vet dock icke hvad skäl man då hade för ett sådant antagande. Nu begäres för femte gången detta anslag, och Stats-Utskottet har utan anmärkning tillstyrkt bifall dertill. Här af torde man kunna draga den slutsats, att det icke är Regeringens mening, att indelta arméens befäl skall erhålla kontant aflöning. Arméens tillgångar äro af den betydighet, att år 1860 utgjorde arrendebeloppet af utarrenderade boställen 538,094 R:dr 21 öre; bostadsbostälernas afkastning uppskattades till 848,394 R:dr 43 öre; indelta räntor och kronotionde upptogos till 810,370

R:dr 58 öre, ersättning för afträdd jord till 5,096 R:dr 7 öre, vakansafgift till 19,940 R:dr och kontant statsanslag till 372,622 R:dr 10 öre; hvilket allt sammanlagdt utgör en summa af 2,594,517 R:dr 39 öre. Dessa medel, rätt använda, borde för ändamålet vara tillräckliga, helst i betraktande af det låga taxeringsvärdet å boställena. Härtill kommer ytterligare den omständighet, att boställena år 1828 utarrenderades till mycket låga pris, och att, i mån som dessa arrenden gått till ända, arrendebeloppen uppdrifvits till flera gånger den summa, som de nämnda år utgjorde. Detta har gjort, att ett betydligt överskott bildats, och detta överskott har år 1865 vid somliga regementen uppgått ända till 87 procent af lönerna. Förhållandet är dock olika vid olika regementen, men i medeltal utgjorde nämnda överskott 53 procent. Således har i närvarande stund indelta arméens befäl 53 procent utöfver lönerna enligt 1833 års stat. Staten har dock under de tio sistförflutna åren fått ytterligare tillskjuta 1,000,000 R:dr. Detta tillskott anser jag numera vara obehöfligt; och jag tror, att man icke med någon säkerhet kan påräkna den föreslagna löneregleringens sättande i verket, med mindre man nu afslår det ifrågavarande anslaget.

Vid sistförflutna riksdag väckte jag motion derom, att arrendena för militieboställena skulle ingå till Statsverket, som skulle kontant utbetala befälens löner. Stats-Utskottet afstyrkte motionen, och den afslogs af de tre första Stånden; men i Bonde-Ståndet blef den nära nog enhälligt bifallen. Således har jag i Bonde-Ståndets nämnda beslut ett godt stöd för mitt yrkande om afslag å den föredragna punkten.

Herr von Troil: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att detta anslag utgår till förbättring icke af indelta arméens befäls löner i allmänhet, utan endast till de sämst aflönade subalternofficerare och underofficerare. Jag vill dermed icke påstå, att denna löneförbättring icke tillkommer en eller annan, som har inkomst af utarrenderade boställen; men de officerare och underofficerare, som komma i åtnjutande af detta anslag, äro hufvudsakligen sådane, som endast uppbära kontanta löner.

Herr Bjerkander har sagt, att inkomsterna af de utarrenderade boställena nu äro större än vid löneregleringens införande. Jag ber att i anledning deraf få anmärka, att de höjda arrendena tillfalla icke andra officerare än dem, som förut haft boställen på stat.

Jag anser det vara af stor vikt, att Kammaren icke afslår detta anslag, som utgått under de tio sistförflutna åren; helst då, enligt hvad Kammarens ledamöter torde hafva sig bekant, Utskottet för försvarsväsendets ordnande föreslagit alla boställens och indelta räntors indragning till Statsverket och aflönings utgående i kontant form. Det torde således icke kunna anses nyttigt, att under för handen varande omständigheter vidtaga en dylik partiel förändring.

Det har blifvit sagdt, att Rikets Ständer riksdag efter riksdag hos Kongl. Maj:t anhållit om ävägabringande af en lönereglering, utan att deraf något resultat försports. Jag ber dock att dervid få anmärka, att, efter en sådan framställning från Rikets Ständer, Kongl. Maj:t vid sistlidne riksdag ingick till Rikets Ständer med begäran om ett anslag för åstadkommande af en uppskattning utaf arméens boställen, hvilken åtgärd an-

sågs nödig för den ifrågasatta löneregleringen. Nämnda begäran afslogs dock. Deraf torde då framgå, att skulden icke bör läggas ensamt på Regeringen, att löneregleringen ännu icke blifvit påbörjad.

Då en fullständig omorganisation af arméen inom kort förestår, tror jag det vara högst obilligt mot det svagast aflönade befälet vid indelta arméen, att nu vidtaga en åtgärd, hvarigenom dem frångäses en inkomst, som de under tio års tid uppburit. Jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Flere af Kammarens ledamöter hördes instämma häruti.

Herr A. A. Anderson: Vore det förhållandet, att de, som hafva de klenaste lönerna, komme i åtnjutande af större delen af detta anslag, skulle jag vara den förste att lemna min röst för Utskottets förslag. Jag tror dock, att de, som hafva mycket förut, fått största delen af anslaget, och att de, som hafva minst, fått nästan intet. Jag har i afgifven motion yrkat en omreglering af tjenstemännens löner i den syftning, att de, som äro sämst aflönade, skulle få den förhöjning, som kunde vara af behovet påkallad. På det att emellertid den ifrågasatta löneregleringen må kunna komma till stånd, anser jag det vara nödvändigt att afslå detta anslag.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Ehuru jag i denna fråga delar de af Herr Bjerkander uttalade åsigt, anser jag dock icke lämpligt att afslå det begärda anslaget. Utskottet för försvarsväsendets ordnande har, enligt hvad jag tror mig veta, ett förslag angående en sådan löne-reglering, som under nio års tid låtit vänta på sig. Hade detta icke varit förhållandet, skulle jag hafva motsatt mig anslagets beviljande; men då jag hoppas, att vi inom en icke alltför aflägsen framtid skola nå det åsyftade målet att få en mera rättvis lönefördelning, anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Grefve Posse: Det torde inom detta hus villigt erkännas, att, såvida det konstitutionela samhällsskicket skall till landets lycka och gagn utvecklas, det är nödvändigt att Regeringen behåller initiativet oförkränkt i sin hand. Försummas det, lemnas vi till spillo åt hvarjehanda förslag, mer eller mindre öfverlagda, ty de kunna icke från någon enskild komma så utredda som från Regeringen, som ensam disponerar alla derför nödiga materialier. Hos Regeringen har jag dock med ledsnad sett en tendens att i allmänhet lemna initiativet obegagnadt; och hvad särskildt denna arméorganisationsfråga angår, tror jag att det varit nyttigt, om Regeringen redan vid denna riksdag låtit framlägga ett fullständigt förslag i ämnet. Jag föreställer mig, att anledningen till denna underlåtenhet måste sökas uti hvad som vid sista riksdagen förekom. Regeringen hade nemligen då ett fullständigt utarbetadt förslag och framlade för Rikets Ständer vissa delar deraf. Dessa delar behandlades ovänligt särdeles af två Stånd, hvilka lifligt uttryckte sitt missnöje med förslaget; men Riksdagen i dess helhet förklarade, att den ansåg frågan böra af den nya Representationen behandlas, och hemställde derföre, att Regeringen ville låta för kommande riksdag framlägga förslag i ämnet; dock icke något nytt förslag, ty derom

var icke fråga. Regeringen borde då antingen vidhållit sitt gamla förslag och framlagt det för denna riksdag, eller ock vidtagit de modifikation, som kunnat anses behöfliga. Då nu likväl frågan om arméens organisation icke blifvit af Regeringen utredd och för Kamrarna framlagd; då Representationen under många år afvaktat ett sådant förslag och då nu ifrågavarande anslag blifvit beviljadt endast såsom ett öfvergångsanslag, så förundrar det mig ingalunda, att Representationen nu visar otålighet öfver frågans ställning och vill göra en indragning af anslaget för att derigenom hastigare framtinga arméorganisationen. Jag kan dock icke dela denna åsigt, ty jag anser att det ifrågavarande anslaget är alldeles nödvändigt och att det innebär en orättvisa mot löntagarna att nu indraga anslaget. Jag anser indragningen så mycket mindre välbetänkt, som man kan hoppas att inom en icke aflägsen tid, vare sig genom egna eller Regeringens bemödanden, få frågan om arméens organisation ordnad.

Det torde slutligen tillåtas mig upplysa, att inom Utskottets afdelning fanns en tablå, som visade anslagets fördelning emellan de särskilda regementena, och deraf syntes klart, att fördelningen blifvit verkställd med afseende på behovet af löneförhöjning.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Björck: Jag är icke benägen att nu göra inskränkninagar i detta anslag. Herr Grefve Posse har framhållit sammanhanget emellan denna fråga och den angående arméens organisation. Jag vill visserligen icke neka, att ett sådant sammanhang förefinnes, men jag tror dock att frågan om löneförbättring för indelta arméens befäl icke löses lättare genom arméens organisation, om denna utföres efter de grunder Regeringen vid sista riksdagen framlade. Regeringens vid förra riksdagen afgifna förslag afsåg nemligen icke någon förändring i afseende på sättet för indelta arméens aflöning; och från Regeringens sida kan jag icke finna någon afsigt att förändra indelta arméens aflöningsförhållanden. Ända sedan 1856 har emellan Regeringen och en del af Representationen förts en strid angående indelta arméens aflöning. Representationen har yrkat att allt skulle ställas på kontant aflöning, men Regeringen har icke velat derpå ingå. Vid en föregående riksdag begärde Regeringen ett anslag af 150,000 R:dr, i afräkning å de 400,000 R:dr, som ansågos erforderliga för uppskattninng af indelta arméens boställen, men Rikets Ständer vägrade detta anslag, då de ansågo att boställena i stället borde till Statsverket indragas. Man kan väl då icke påstå, att skulden dertill att någon löne-reglering icke kommit till stånd ligger hos Representationen.

Hvad nu det begärda anslaget beträffar, så lät Regeringen vid 1856 års riksdag framlägga ett nytt löneförslag på grund af 1833 års löne-reglering, och för att kunna sätta detta förslag i verket begärdes 250,000 R:dr. Rikets Ständer bifollo denna begäran endast så till vida, att de anvisade 100,000 R:dr att användas till löneförbättring åt de sämst aflönade subalternofficerarne vid indelta arméen. Detta belopp förslog icke för tillämpning af den uppgjorda nya staten, men genom de småningom ökade arrendeafgifterna för de utarederade boställena har man vid flera regementen småningom kommit derhän, att något tillskott af nämnda belopp icke vidare erfordras. De flesta regementen hafva dock ännu icke hunnit

så långt, att 1856 års stat vid dem kunnat tillämpas, men för somliga felas blott några få procent. Om ifrågavarande anslag ännu någon tid finge fortfara, skulle man komma derhän, att 1856 års stat sedermera kunde för hela indelta arméén blifva gällande, utan att anslaget vidare behöfdes. Då saken nu står på denna punkt och man snart nog kan hoppas på ett slut på denna långa tvist om grunderna för indelta armééns organisation och aflöning, torde det icke vara skäl att vägra detta anslag, helst förlust skulle drabba personer, som icke hafva någon ansvarighet för hvad som skett eller kunnat taga del i denna strid samt dessutom äro i den ställning, att de icke kunnat åtgöra annat i saken än höja sin klagan i tidningarne.

Det kunde vara ännu mycket mera att säga i denna sak, men jag tror det icke vara behöfligt att vidare orda i denna fråga, som icke för tillfället eger något väsendtligt sammanhang med frågan om försvarsverkets ordnande. Jag tror det icke nu vara lämpligt att undandraga ett anslag, som i sjelfva verket grundas på en kompromiss emellan Regeringen och Representationen, intill dess armééns förändrade organisation kommit till stånd. Jag har dock alltid varit af den mening och har jemväl förut sagt att detta anslag skulle komma att utgöra ett hinder för nämnda organisation, och det har äfven visat sig vara fallet.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr A. von Proschwitz: Äfven jag tillstyrker bibehållande af ifrågavarande anslag.

En talare har sagt, att han skulle hafva förordat förslaget derom, så vida medlen blifvit använda till förbättring i de svagt aflönade officerarnes vilkor, men att, då så icke vore förhållandet, han yrkade afslag derå. Denna uppfattning grundar sig dock på ett misstag. Numera hafva underofficerarne fått i lön 300 R:dr, underlöjtnanterne 500 R:dr och löjtnanterne 800 R:dr; och detta lärer väl icke kunna anses vara för mycket.

Det har äfven blifvit yttradt, att de stora tillgångarne af boställena icke tagits med i beräkningen. Så har likväl skett; och vid det regementet jag tillhör hafva löjtnanterne fått 8 à 11 R:dr; men vid andra regementen vida mera.

Herr O. B. Olsson: Lika med flere föregående talare tror jag, att så länge man beviljar detta anslag å 100,000 R:dr, den ifrågasatta löne-regleringen icke kommer till stånd; och bästa beviset ligger deri, att ehuru denna åtgärd så länge varit fordrad, likväl ingenting blifvit gjordt. Jag har uti Arméförvaltningen förskaffat mig uppgift på de arrendebelopp, som af några boställen utgå; och ber att upplysningsvis få nämna, att ryttmästarebostället Sandby, uppskattadt till 1,908 R:dr, gifver i arrende 3,500 R:dr; sergeantsbostället Hoby, uppskattadt till 285 R:dr, gifver i arrende 1,100 R:dr; öfverstelöjtnantsbostället Johnshult, uppskattadt till 2,097 R:dr, gifver i arrende 6,000 R:dr; sergeantsbostället Allerum, uppskattadt till 250 R:dr 50 öre, gifver i arrende 1,200 R:dr; sergeantsbostället Skabö, uppskattadt till 208 R:dr 50 öre, gifver i arrende 1,200 R:dr; sergeantsbostället Bodarp, uppskattadt till 115 R:dr 50 öre, gifver

i arrende 500 R:dr; och kaptensbostället Åraslöf, uppskattadt till 414 R:dr, gifver i arrende 1,800 R:dr.

Häraf synes att de indelningshafvare, som innehafva dylika boställen, hvilka lemna vida högre arrenden än uppskattningsbeloppen, åtnjuta större lön, än om den nya regleringen komme till stånd. Det kan visserligen synes orätt, om Riksdagen skulle afslå de begärda 100,000 riksdalerna, helst de, som derpå blefve lidande, icke äro orsak till att regleringen ännu icke blifvit satt i verket. Men då alla andra samhällsklasser nu få spara och göra indragningar i sina lefnadsbehof, synes det mig icke obilligt, att äfven desse tjenstemän få vidkännas något afdrag. Jag yrkar därför afslag å Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr John Ericson: Jag har begärt ordet i anledning af en talarers missuppfattning i afseende på detta anslags tillkomst och natur. Under den tid då Grefve Gyldenstolpe var krigsminister, uppgjordes ett förslag till ny lönestat för indelta arméen. Detta förslag framlades för Rikets Ständer, men blef icke antaget. Deremot beviljades ett anslag af 100,000 R:dr tills vidare, och till dess en allmän reglering af arméens tillgångar kunde verkställas. Dessa 100,000 R:dr, som lemnades för att i någon mån utjemna den orättvisa, som måste vara en följd af indelningsverkets natur, fördelas på de regementen, der lönerna med tillägg af regementets egna tillgångar, icke uppgå till normalstaten.

Antingen det är Riksdagens eller Regeringens fel att lönerregleringen ännu icke kommit till stånd, lemnar jag derhän, men säkert är att löntagarne häri icke hafva någon del; och då vore det väl hårdt, om de skulle få vidkännas en indragning af en del utaf deras löner.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr C. A. Larsson: Vore förhållandet sådant att anslaget fördelades äfven bland dem som hafva stora löner, vore det allt skäl att afslå detta anslag. Då man likväl vet, att subalternofficerarne, som förut hade 250 R:dr i lön, genom detta anslag kommit i den belägenhet, att de kunna hålla sig en hel uniform, tror jag att man icke bör beröfva dem denna löneförhöjning. Jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedlund: Här har talats om Regeringens initiativ. Detta är ett ämne af stort intresse, men jag vill dock icke vidare derpå inlåta mig än att nämna, att det synes mig vara riktigt handadt af Regeringen att icke vid denna riksdag hafva tagit initiativet i fråga om arméens organisation. Förklaringen dertill ligger i det bemötande, som Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet rönt vid förra Riksdagen. Det finnes dock äfven en annan förklaringsgrund, den nemligen att reformen i detta afseende förutsätter en ny princip. Den nya tiden bär i sitt sköte, att en hvar medborgare skall i farans stund känna sig manad att uppträda till fosterlandets försvar. Denna princip måste utgå från nationen, icke från Regeringen, som derigenom endast skulle utsätta sig för misstanken att vilja pålägga en ny börd. Det är äfven nyttigt att folket lär sig att tänka sjelf; och det är rätt godt att nationen för med sig Regeringen så till vida, att stora framtidstankar göra sig gällande hos nationen.

Jag har förut uttalat och upprepar äfven vid detta tillfälle, att jag anser den princip, som här är i fråga, utgöra en kamp emellan den gamla och den nya tidens åsichter. I Sverige måste det komma derhän, att det lokala försvaret blir det rådande. Hvarje provins måste hafva sitt försvar så ordnad, att den kan uthärda ett fiendtligt anfall, till dess centralstyrkan hinner komma till hjälp.

Hvad det ifrågavarande anslaget angår, så tror jag det vara för reformens framgång nyttigt, om det beviljas. Inom militärståndet gäller i viss mån detsamma som inom kyrkan. De egendomar, som äro åt dem anslagna, anses såsom ståndets egendomar. Jag är övertygad att reformen i afseende på bostälernas indragning skulle blifva ganska svår att åvägabringa, om icke dessa egendomar visat sig otillräckliga. Jag tror att Representationen, genom att lemna dessa 100,000 R:dr, får en ökad magt i denna fråga; och långt ifrån att förqväfva reformen skall beviljandet af detta belopp snarare befrämja den. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr de Maré: Kongl. Maj:t har uti dess Proposition föreslagit, att detta anslag måtte allt framgent och till oförändradt belopp utgå, och Stats-Utskottet har tillstyrkt hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit. Jag kan deremot icke ingå på att uppföra detta anslag såsom ständigt, men å andra sidan kan jag icke finna annat, än att det bör beviljas att utgå under år 1868, då, såsom Utskottet säger, det vore mot rättvisa och billighet stridande, om arméens sämst aflönade subalternofficerare och underofficerare nu skulle beröfvas den ringa löneförbättring, som genom detta anslag varit dem beredd. Då jag sålunda förordar anslaget beviljande för år 1868, vågar jag till Kammaren hemställa, huruvida det icke vore skäl att, med anmälan om ett sådant beslut, i en underdånig skrifvelse anhålla om åtgärders vidtagande för genomförandet af en sådan allmän reglering af aflöningen för indelta arméens befäl, som kan göra ifrågavarande anslag för framtiden obehöfligt.

Häruti förklarade Herrar *Hedengren* och *Lars Daniel Andersson* sig instämma.

Herr Hierta: Efter den utredning, frågan erhållit genom Herr Björcks anförande, kunde det vara öfverflödigt att yttra sig om detta anslag. Jag anser dock, att ganska ömmande skäl finnas för att, på sätt Herr de Maré föreslagit, bevilja anslaget för år 1868.

I anledning af Herr Grefve Posses anmärkning derom, att Regeringen icke tagit initiativet i afseende på arméens organisation, får jag, i likhet med Herr Hedlund, tillkännagifva, att jag anser, att man bör vara Regeringen tacksam, för det den i detta fall handlat så som den gjort. Regeringen fick för flera riksdagar sedan påstötning om uppgörande af en organisationsplan. Regeringen nedsatte härför en kommitté. Valet af ledamöterna deri var kanske icke sådant att det tillfredsställde det allmänna tänkesättet. Då kommittéen var färdig med sitt förslag, kunde Regeringen icke gerna kassera det, utan framlade det derföre för Representationen; men grunden, hvarpå förslaget hvilade, öfverensstämde icke med allmänna opinionen i landet. Denna opinion fick vid sista riksdagen

ett starkt uttryck och, såsom bekant är, var det blott med ett par rösters öfvervigt, som Borgare-Ståndet förenade sig i Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndets beslut att hos Kongl. Maj:t begära samma förslags framläggande vid innevarande riksdag. Regeringen insåg dock, att förslaget icke understöddes af allmänna tänkesättet, och då kan man vil icke klandra utan bör snarare hålla Regeringen räkning för, att den icke ånyo framlade förslaget, utan ville rådfråga folket om reformen och ville låta den komma nedifrån. I denna fråga har vid Regeringens sida stått en magt i Staten, och det är indelningsverket och krigsbefälet. Den tro har sedan långa tider utbildat sig, att indelningsverket vore den förträffligaste inrättning, som kunde finnas, och den, som vågat draga detta i tvifvelsmål, har blifvit ausedd såsom en kättare.

Jag har trott mig böra framställa detta, då rättvisan fordrar, att man håller Regeringen räkning för, att den fäster afseende vid det allmänna tänkesättet.

Herr Liss Olof Larsson: Det tyckes just icke vara mycket hopp om att få afslag å hvad Utskottet tillstyrkt i denna punkt, och det torde således synas vara öfverflödigt att fortfarande yrka derpå, men jag kan ej annat än till besvarande upptaga några här fällda yttranden till försvar för Utskottets tillstyrkande. Det har blifvit sagdt, att det vore orätt att afslå detta derföre, att det just är det lägre befälet, som får del deraf; men om jag icke, såsom en talare, vill påstå, att det är de, som förut äro bäst aflönade, hvilka få sig detta anslag tilldeladt, utan om jag ock medgifver, att de mest behöfvande komma deraf i åtnjutande, så vågar jag dock påstå, att äfven det högre och bäst aflönade befälet deraf får en icke ringa, om icke direkt dock indirekt nytta, ty genom detta anslag hafva de kommit ur en stor förlägenhet. Det var förut det lägre befälet, som mest påyrkade löneroglering, och det ansåg sig dertill befogadt, enär de högre och rikligare aflönade officerarne ansågos böra afstå något till dem, men sedan ifrågavarande anslag blef beviljadt, har deras rop tystnat, och nu sitta de högre officerarne med sina stora löner, långt tryggare än förut, och derföre har det ej blifvit så brådtom med regleringen.

Man har också sagt, att det icke ginge an att nu borttaga denna tillökning, då de, som åtnjutit den, blifvit vane dervid. Det är beklagligt att denna öfvergått till princip, ty alla löneförhöjningar, som tillkommo vid 1856—1858 årens riksdag, hafva troget bibehållits, ehuru alla de skäl, som då vållade förhöjningen, numera icke förefinnas, utan förhållandet är alldeles motsatt emot hvad det då var. Då denna löneförhöjning dessutom icke är vederbörande tillförsäkrad i deras tjenstefullmagter, så tror jag icke, att vi göra dem så särdeles stor, om ens någon orättvisa, om vi borttaga förhöjningen.

Likaledes har man sagt, att man bör fortfarande bevilja anslaget och hoppas på reglering, men då vi nu lefvat på en förhoppning i 10 år utan att veta, om vi stå regleringen ett steg närmare, så bör man icke så mycket förundra sig öfver, om någon Kammarens ledamot anser, att man nu bör upphöra med anslagets beviljande. Jag fortfar att yrka afslag å punkten.

Herr Jan Andersson: På den afdelning af Stats-Utskottet, som börjat behandlingen af denna fråga, var jag at samma åsigt, som näst-föregående talare uttalat, nemligen att man borde afslå ifrågavarande anslag, men efter de upplysningar vi på afdelningen erhöillo, kom jag till en annan mening, särdeles med kännedom derom, att medlen stödse kommit och komma hufvudsakligast de mest behöfvande af underbefålet till godo. Jag hade äfven i förstone trott, att man borde aflåta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t för påskyndande af den väntade organisationen; men man anmärkte häremot, att den nya Representationen nog skulle bättre och kraftigare än den gamla genomdrifva verkställigheten af denna organisation, och detta hade till följd, att något förslag till en dylik skrifvelse icke kom i fråga.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, vill jag bifalla anslaget.

Herr A. von Proschwitz: Man har sagt, att tiderna förändrat sig, och att löntagarne till följd deraf böra inskränka sina lefnadsbehof. Detta är godt och väl, men någon mätta härutinnan bör dock förefinnas. En underlöjtnants vid indelta arméen lön eller inkomster belöpa sig till omkring 500 R:dr om året. Detta är väl icke mycket. Vi kunna erinra oss från gårdagens sammanträde, att, då det var fråga om anslag till aflöning åt en vaktmästare i Arméförvaltningen till belopp af 500 R:dr, och hvilken Utskottet tillstyrkt, Kammaren enhälligt beviljade samma lönebelopp. Härvid måste man dock iakttaga, att man fordrar mera hos en underlöjtnant än hos en vaktmästare i allmänhet, både i afseende på bildning och öfriga egenskaper. Uniformen för den förre kostar icke heller så obetydligt.

Man har talat om, att mängden af befålet, som får del af detta anslag, skall sitta vid "feta boställen". Detta är likvisst icke händelsen, ty indelningshafvare få icke åtnjuta någon del af ifrågavarande anslag. Sjelf har jag efter 30 tjensteår och 46 lefnadsår kommit i åtnjutande af ett boställe, som är ett af de bättre, samt en kontant lön, hvilka tillsammans gifva mig en inkomst af 2,000 R:dr. Aldrig har jag fått någon utdelning af det anslag, som här är i fråga, men jag påyrkar likväl, att nämnda anslag måtte fortfarande utgå.

Herr Peter Andersson: Ehuru jag knappt tror, att någon ledamot af Kammaren vill mer än jag påyrka eller förorda sparsamhet i alla rigtningar af statsförvaltningen, tvekar jag dock att afslå det ifrågavarande anslaget. I likhet med Herr de Maré skulle jag vilja godkänna Utskottets förslag, nemligen på sådana vilkor, att dessa 100,000 R:dr skola komma att utgå för år 1868, men icke ovilkorligen för framtiden.

Herr A. Andersson: Med anledning af de upplysningar, ord-föranden i Stats-Utskottet, Herr Gräve Posse, med ledning af en för honom tillgänglig tablå, lemnat derom, att här ifrågavarande 100,000 R:dr endast tillfallit det lägre befålet, och med föranledande jemväl af en annan talares uppgift, att så tillgår i allmänhet, vill jag, ehuru dessa uppgifna förhållanden ej fullständigt öfverensstämma med hvad som sker

i min hemort, afstå från att påyrka afslag till punkten, helst jag icke vill beröfva det lägre befälet dess skäligen utkomst.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag har begärt ordet, hufvudsakligen för att fästa Kammarens uppmärksamhet på olämpligheten af sednare delen utaf Herr de Marés amendement i frågan, och hvilken afser en underdånig skrivelse med anhållan om åtgärders vidtagande för genomförande af en allmän reglering af aflöningen för indelta arméens befäl. Då ett särskildt Utskott blifvit nedsatt just för att uppgöra, bland annat, äfven förslag till en sådan lönereglering, bör man icke gå detta Utskotts blifvande beslut i förväg. Jag anser derföre, att förslaget i denna sednare del bör förfalla.

Herr Nils Larson: I anledning af hvad man yttrat om den förestående reorganisationen af försvarsverket och det samband, som skulle förefinnas emellan denna och nu förevarande fråga, vill jag säga, att detta samband, om något sådant ens finnes, är ringa och af ingen betydighet. Möjligen skulle detta kunna ligga i föreställningen derom, att man, genom ett afslag till det nu ifrågavarande anslaget, skulle kunna framtvinga den ifrågasatta reorganisationen; men för att komma dertill, är detta ej rätta vägen att beträda, ty derigenom, eller genom afslaget, skulle man åstadkomma en ganska svår orättvisa emot tjenstemän, som icke hafva något att säga i fråga om nämnda reorganisation och som icke heller bidragit att fördröja den.

Låt om oss derföre taga i betraktande den fråga, oss nu föreligger, i och för sig sjelf. Jag medgifver sanningsenligheten af hvad några föregående talare anmärkt, att, då anslaget till löneförbättringar vid indelta arméen vid 1856—1858 årens riksdag beviljades, detta var ett dyrtidstillägg, som ej förmodades komma att fortfarande utgå; men så var ock händelsen med åtskilliga andra då, såsom dyrtidstillägg, beviljade anslag. Samtliga dessa anslag utgingo då, till följd af den Riksdagens beslut, på extra stat, men en del af dessa öfverflyttades sedermera och utgå nu på ordinarie stat. Vid jemförelse alltså emellan de embets- och tjenstemän, som sålunda fingo sina dyrtidsanslag förändrade till ordinarie, och nu ifrågavarande tjenstemän, skulle det vara obilligt mot desse sednare, att detta anslag till dem, derföre att det icke utgår från ordinarie stat, nu skulle upphöra. Samnt är det visserligen hvad som äfven blifvit anmärkt, att man föreställt sig, det man genom en riktig uppskattning af boställena och dessas inkomster skulle kunna förskaffa tillgångar, fullt tillräckliga för ifrågavarande aflöning; men en dylik uppskattning har ännu icke kunnat ske, och orsaken dertill är, att behöfliga medel icke beviljats. Ingen kan väl påstå, att de tjenstemän, som skulle få åtnjuta ifrågavarande anslag, äro orsaken till dröjsmålet. I likhet med Herr de Maré önskar jag, att detta nu ifrågavarande anslag icke må uppföras på ordinarie stat, utan att detsamma må för år 1868 utgå med 100,000 R:dr; men jag kan för ingen del biträda Herr de Marés förslag derom, att i sammanhang härmed man må besluta en underdånig skrivelse om lönereglering för arméen. Vi hafva tillsatt ett särskildt Utskott, som arbetar på ett genomgripande förslag rörande vårt försvarsväsende, och det är gifvet, att,

om i anledning af detta Utskotts väntade förslag någon skrifvelse till Kongl. Maj:t kommer att aflåtas, denna skrifvelse då tvifvelsutän kommer att innefatta hvad Herr de Maré med sitt förslag åsyftat; hvidan och då det är olämpligt att nu gå detta Utskott i förväg, jag, såsom sagt är, icke kan instämna uti Herr de Marés sistnämnda hemställan.

Herr Sven Nilsson: Här synes frågan endast gälla en förbättring af de sämst aflönade subalternofficerarnes och underofficerarnes lönevilkor, och då är afslag icke på sitt ställe. Litet hvar veta vi, att anslaget här icke kan anses öfverflödigt, utan tvärtom är af behovet högeligen påkalladt, äfven om en del af desse tjenstemän skulle innehafva boställslägenheter. Hvad som egentligen föranledde mig att uppträda var ett yttrande, här framställt, att man borde aflåta en underdånig skrifvelse i ämnet. Jag har velat göra Kammaren uppmärksam på, att det Utskott, som blifvit tillsatt för behandling af militära frågor i allmänhet, kommer att föreslå en underdånig skrifvelse, omfattande, bland annat, det förslag här blifvit framställt såsom syftemål jemväl för en underdånig skrifvelse, och då det icke gerna passar att aflåta tvenne särskilda underdåniga skrivelser om samma sak, samt då man icke heller bör sönderbryta frågan om militärväsendet och dess organisation utan behandla den i ett sammanhang, så motsätter äfven jag mig den ifrågasatta underdåniga skrivelser.

Herr Statsrådet Thulstrup: Man har klandrat indelta arméens aflöningsätt, att åtgärder icke blifvit vidtagna till ändring deri, att Regeringens afsigt deremot varit att fortfarande fördröja en omreglering af denna viktiga angelägenhet, att Regeringen ej framställt någon plan för försvarsväsendets ordnande i dess helhet m. m.

Med afseende härå får jag nämna, att de brister, som verkligen vidlåda vårt försvarsväsende, ingalunda varit för Regeringen obekanta. Framfarna riksdagar med deras förhandlingar torde kunna upplysa, huruvida icke f. d. chefer för vårt Landtförsvars-departement fästat nödig uppmärksamhet vid dessa brister och hvad de åtgjort och föreslagit till deras afhjelpande. I ändamål, att allt hvad som anginge försvarsväsendet och förbättringar deri skulle kunna på en gång blifva utarbetadt samt en fullständig försvarsplan derefter kunna framläggas, tillsattes år 1861 en kommitté, hvilken efter 4 års verksamhet, eller år 1865, aflemnade sitt betänkande. Kort derpå framlade departements-chefen inför Kongl. Maj:t ett utkast till en sådan försvarsplan, omfattande försvarsväsendets alla delar, hvilken äfven vid nästförflutna riksdag blef Rikets Ständer delgifven. Meningen hade varit, att detta temligen fullständiga utkast till försvarsplan skolat vidare i detalj utarbetas för att i sammanhang framställas, och jag vet äfven, att departements-chefen härmed varit sysselsatt; men af flera skäl har detta omfattande arbete ej till denna riksdag kunnat medhinnas.

De politiska förhållandenas utveckling den sednare tiden hafva emellertid gifvit Kongl. Maj:t anledning till utbrytning af vissa frågor, för att derom vid denna riksdag göra framställning, såsom dem om arméens beväpning, om dess öfning, om officersbildningen m. m. Hvad nu beträffar ett

ett fullständigt förslag till en ny lönereglering, så är detta icke så lätt utarbetadt, som mängen måhända föreställer sig. Kastar man en blick på den del af kommitterades betänkande, som afhandlar denna fråga, skall man härpå finna bekräftelse. För ett fullständigt utförande af detta arbete har det för departements-chefen varit behöfligt att från flera myndigheter inhenta upplysningar, och jag tror mig veta, att icke alla svaren å dessa remisser ännu iukommit. Med afseende å påståendet, att Regeringen skulle hafva för afsigt att undanskjuta och fördröja all fråga om reglering af arméens löner, åberopar jag hvad som nyss blifvit sagdt och vill dessutom, då jag har till hands Författningssamlingen för år 1833, uppläsa några rader utur ingressen till det cirkulär, Kongl. Maj:t under den 2 Februari samma år utfärdat, angående lönereglering vid indelta arméen. Det heter nemligen der: "Sedan Rikets sednast församlade Ständer, till hvilka Vi låtit i sammanhang med Vår nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof, öfverlemna ett uppgjort förslag till lönereglering för indelta arméen, samma förslag, såsom grundande sig på förutsättningen om indelningsrüntornas upphörande och ingående till statskassan samt embets- och tjenstemännens aflönande i stället med kontanta penningar, icke antagit, men deremot, till en nödig befunnen löneförbättring beviljat ett kontant anslag." Häraf upplyses, att Regeringen ej varit emot att åvägabringa en genomgripande omorganisation af aflöningsättet för indelta arméen, då den redan för omkring 40 år sedan derom gjort framställning, men att detta Kongl. Maj:ts förslag då icke blifvit af Ständerna bifallet.

Hvad nu beträffar Herr de Marés förslag till underdånig skrifvelse, så delar jag i detta afseende den af Herr vice Talmannen uttalade åsigt och hemställer i öfrigt, att hvad Utskottet tillstyrkt måtte af Kammaren bifallas.

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Jag kan ej annat föreställa mig, än att i afseende på fördelningen af detta anslag det tillgår alldeles olika i olika orter, så att på en del ställen till och med det högsta och på andra ställen det lägsta befälet kommer i åtnjutande deraf, då så olika åsikter om dess behof härstädes uttalats. Hvad mig beträffar, har jag kännedom derom, att det lägre befälet, d. v. s. subaltern- och underofficerare äro väl i behof af den förhöjning i lönevilkoren, som anslaget för dem kan medföra, och jag bifaller derföre utan tvekan att det må utgå för år 1868.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Utskottet har ganska samvetsgrannt genomgått statsregleringen och nedsatt anslagen på de flesta ställen till så låga belopp som man kunnat komma; men man har icke velat gå ända derhän eller till den ytterlighet, att man derigenom skulle menligt inverka på styrelsesättet i ett eller annat afseende eller ådagalägga orättvisa. En talare har sagt, att anslaget, som nu är i fråga, skulle användas orätt eller för mycket till det högre befälets fromma. Sådana trosartiklar bör man ej framhålla, då man icke har fakta för sina påståenden. Jag har här i min hand en handling, upprättad år 1865 om fördelningen af anslagen de olika regementena emellan, men hvilken hand-

ling jag, i anseende till dess vidlyftighet icke vill uppläsa. Deraf synes likväl, att just de regementen, som fått största andelen af anslagen, äro de, der befälet ej har boställen utan kontanta löner, och ibland dessa har hufvudsakligen det lägre befälet, ända till kaptenstraden, kommit i åtnjutande af anslaget. Jag vill derföre bifalla Utskottets förslag, men motsätta mig den underdåniga skrifvelse, hvarom här är fråga, ty den skulle nu skämma bort saken och bör derföre sparas till ett annat tillfälle.

Herr Kinmanson: Jag skulle icke hafva förlängt denna diskussion, om det ej vore nödigt göra en erinran med anledning af hvad en föregående talare yttrat derom, att man borde begära, det Kongl. Maj:t ville vidtaga sådana förfoganden, att den ifrågasatta löneregleringen vid arméén snart komme till stånd. Rikets Ständer hafva nemligen redan färdigt aflåtit en underdånig skrifvelse i enahanda syfte. De 100,000 R:dr, som till löneförbättring åt armééns befäl först beviljades vid 1856—1858 årens riksdag, medgäfvos fortfarande af Ständerna under 1863 års riksdag, hvarvid i den underdåniga skrifvelse, som derom afläts till Kongl. Maj:t, blef tillagd den uttryckta önskan: "— — att den af så väl Eders Kongl. Maj:t som Rikets Ständer nödig ansedda löneregleringen för indelta armééns befäl måtte blifva bragt till verkställighet, så att anvisande af ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål icke må blifva erforderligt."

Det visar sig således, att Riksförsamlingen redan gjort en sådan framställning, som nu påyrkats, och någon förnyelse deraf kan icke vara lämplig.

Vidare har blifvit ifrågasatt, huruvida de anslagna medlens fördelning försiggår på ett rättvist sätt. För upplysning i detta fall vill jag hänvisa till Rikets Ständers vid sistlidna riksdag i ämnet aflätna skrifvelse, deruti, sedan anslaget änyo för ändamålet beviljats, det blifvit af Rikets Ständer sjelfva förutsett och antaget, att medlens fördelning skulle ske "i enlighet med hittills följda grunder". Dessa grunder för fördelningen hafva sålunda redan blifvit af Riksförsamlingen pröfvade och gillade.

Man har nu velat bevilja anslaget ej tills vidare, utan endast för år 1868, men denna inskränkning är obehöflig och utan ändamål; hvadan jag för min del bifaller Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall till Utskottets hemställan. Denna proposition, likasom dernäst framställda propositioner dels på afslag till Utskottets hemställan och dels på bifall till det af Herr de Maré gjorda yrkande, besvarades med blandade ja och nej, hvarjemte votering begärdes. Med anledning häraf och då olika meningar förspordes, huruvida afslag till Utskottets hemställan eller bifall till Herr de Marés förslag borde uppställas såsom kontraproposition, samt jemväl härom äskades omröstning, blef nu uppsatt, justerad och anslagen först denna voteringsproposition:

Den, som till kontraproposition i hufvudvoteringen öfver nionde punkten af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36 antager deras mening, som

yrka, att det i nämnda punkt till löneförbättringar vid indelta arméén tillstyrkta anslag måtte afslås.

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, ställes kontrapositionen på bifall till det förslag, som af Herr G. de Maré under öfverläggningen framstälts derom att det ifrågasatta löneförbättringsanslaget måtte beviljas endast för år 1868.

Denna votering utvisade 57 ja emot 114 nej; i följd hvaraf Herr de Marés förslag var antaget till kontraposition i hufvudvoteringen, för hvars anställande derefter uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i nionde punkten af dess Utlåtande N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Rikstatsens fjerde hufvudtitel,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, endast för år 1868 beviljat det i nämnda punkt omförmälda löneförbättringsanslag.

Omröstningen, i grundlagsenlig ordning verkställd, utföll med 65 ja emot 101 nej, hvadan Kammaren beslutat att endast för år 1868 bevilja det i denna punkt omförmälda löneförbättringsanslag.

Slutligen blef det särskilda förslag, som Herr de Maré framställt, om aflåtande till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse i ämnet, utaf Kammaren afslaget.

Punkten 10 bifölls.

Punkten 11.

Härvid yttrade:

Herr Jöns Pehrsson: Straxt vid Riksdagens början kom man till visshet derom, att finanserna stodo på klena fötter, men man insåg att nödvändigheten kräfde anskaffandet af tidsenliga gevär, och jag för min del har trott och äfven motionerat derom, att de medel, som dels funnos odisponerade från föregående år och dels af sista Riksdagen voro reservationsvis anslagna för innevarande års utgifter till vapenöfningar, skulle för förstnämnda ändamål användas. Nu finner jag, att Stats-Utskottet afstyrkt denna min motion, ehuru jag tror att den väl varit värd någon uppmärksamhet, men då tiden för detta år torde vara något väl långt framskriden för att vidtaga några förändringar i detta hänseende, så kan dock icke detta skäl åberopas för inställande af påtänkta öfningsläger under nästa år, 1868; och jag anser en dylik åtgärd så mycket mer nödvändig, som tillgångarne äro knappa, och vi behöfva spara så mycket möjligt är. Ingen blir heller derigenom lidande genom några indragna löner eller dylikt, ty det är endast meningen att använda de besparade utgifterna för vapenöfningarne. Det är dock icke meningen att helt och hållet inställa dessa, utan jag antager blott att man tillser huru-

vida de icke i någon mån kunna inskränkas. I tabellen finnes t. ex. utfördt för regementsmöten en post af något öfver 435,000 R:dr årligen vid både infanteriet och kavalleriet, men jag anser ingen fara uppstå om dessa möten inskränktes till hvartannat år, då i öfrigt befälsmöten, korporalsskolor, och exercisskvadronsmöten kunde årligen hållas och så mycket flitigare öfvas. Minst trodde jag att någon förhöjning i detta anslag skulle vara af nöden. Jag har beräknat, att, om regementsmötena hållas blott hvartannat år, en årlig besparing för Staten uppstår af omkring 217,500 R:dr, och detta gör icke så litet på t. ex. 10 år, utan blir en ganska vacker summa, isynnerhet om de enligt min åsigt onyttiga stor- eller lustlägren dertill indragas. — Jag skulle visserligen kunna yrka allt detta, men jag inskränker mig till det påstående, att det hittills beviljade anslaget för arméens vapenöfningar å 825,000 R:dr icke må förhöjas, emedan jag anser det vara tillräckligt för åstadkommande af en verkligt god öfning, i fall man vill undvika all lyx med paraderingar, handgrepp och mer eller mindre nödvändiga manövreringar, och lägga vikt på det hufvudsakligaste af all krigarebildning, nemligen utbildandet af soldaternes skjutfärdighet. Jag vill fästa Eder uppmärksamhet derpå, mine Herrar! att, viljen I verkligen spara Statens medel, så hafven I nu ett tillfälle att visa prof derpå, och jag är öfvertygad derom att vårt folk med tacksamhet skall emottaga hvarje smula, som från Statens rikt försedda bord kan falla det till godo.

Herr Östman: Det är visserligen lätt sagdt, att man afslår hvad af Utskottet blifvit tillstyrkt, men man bör visa den försigtigheten att först tillse, huru vida skäl finnas för ett dylikt yrkande. Om vi betrakta den närvarande politiska sällningen inom Europa, så visa sig hotande moln öfver allt; inom hvarje land pågå de mest fullständiga rustningar, och därför bjuder klokheten att äfven vi måste göra oss rustade och hafva allt i ordning att emottaga fienden, i fall han skulle hota vår sjelfständighet. Det är visserligen godt och väl att spara Statens medel, men då det gäller vårt försvarsväsende, då frågan kan beröra vår frihet och vårt oberoende, då får ingen njugghet visas, då måste allt annat vika för pligten att värna fosterlandet. — Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Rönblad: Stats-Utskottet har bemödat sig att iakttaga all sparsamhet, och detta är nog i och för sig förtjenstfullt, men enligt mitt förmenande kan man någon gång gå för långt i sin sparsamhetsifver, och ett dylikt fall synes mig nu hafva inträffat. Det torde icke vara någon obekant, att vår Svenska indelta armés vapenöfningar äro betydligt inskränkta mot dem i andra länder, och att af denna anledning våra krigares utbildning icke är sådan den borde vara, och då vi nu se huru alla andra länder anstränga sig för att fullkomma sitt krigsväsende, så tror jag det ej vara nyttigt för oss att blifva stillastående och alltför långt efter dem. Visserligen är det sannt, att vi nu hafva ett förslag till ombildning af hela vårt krigsväsende, men detta är dock endast ett förslag, och man vet icke huru och på hvad sätt eller när detsamma kan varda antaget och satt i verket. Under tiden kan mycket af vikt för vårt land inträffa, som kan sätta oss i största förlägenhet, i fall vi ej söka

att göra hvad vi kunna för upphjelpande af vårt försvarsväsende. Vid sådant förhållande har jag ock föreställt mig, att Kongl. Maj:ts framställning om något ökad anslag för vår armés vapenöfningar icke borde afslås, ty äfven om vi taga i beräkning våra inskränkta tillgångar, så få vi icke tveka att göra uppoffringar, då det gäller vårt vara eller icke vara såsom ett sjelfständigt folk. Om vi tänka oss vår armé och vår beväring, båda med ringa och ofullständig öfning och krigarebildning, till följd af Representationens sparsamhet att härför anslå medel, om, säger jag, vi tänka oss våra stridskrafter förda mot en fiende med öfning och vana vid krigets yrken; hvad öde skulle väl då de våra få, och hvilket ansvar skulle icke då drabba dem, som härtill i en eller annan mån varit skulden? Om vi icke kunna göra allt, så är det ändock vår skyldighet att göra något och så mycket vi kunna, hvadan jag yrkar återremiss af denna punkt i den syftning jag nu haft äran antyda.

Herr Carl Ifvarsson: Jag behöfver naturligtvis icke säga, att jag gillar Utskottets hemställan, då jag sjelf deltagit i beslutet härom, men jag har begärt ordet för att fästa Herr Jöns Pehrssons uppmärksamhet derpå, att Utskottet icke tillstyrkt något nytt anslag för vapenöfningarne, ty i sådant fall skulle han möjligtvis hafva rätt i sitt yrkande, utan har Utskottet endast hemställt att för inrättande af underbefälsskolor vid infanteriet samt för skarpskyttemöten måtte anslås ett belopp af 40,916 R:dr 48 öre. Då man har all anledning antaga, att en fullkomlig förändring af beväpningen inom kort kommer att i vår armé införas, och då, just med hänsyn till de nya vapnen, vapenöfningen på det gamla hittills gällande sättet sannolikt icke kommer att befinnas ändamålsenlig, så har man icke ansett vapenöfningarne erfordra nya anslag, men väl deremot frågorna om inrättande af skolor för bildande af underbefäl vid infanteriet samt om skarpskyttemöten förtjena det afseende, att anslag dertill beviljats. Då man vidare har allt skäl förmoda, att under år 1868 någon ny plan uppgöres för öfningarne på det sätt de nya gevären fordra, så finnes ingen anledning att neka anslagen för detta år, ty det är ju en klar sak, att befäl och underbefäl först behöfva öfning, innan de i sin ordning kunna undervisa andra. Af denna anledning anser jag rigtigast vara, att höja anslaget i den syftning Utskottet angifvit, och då vi för närvarande hafva beträdt en ny bana för vårt försvarsvärk, så blir en både förändrad och förökad öfning deraf en nödvändig följd, företrädesvis med afseende på de årliga skarpskyttemötena. Huru man än i öfrigt vill utöfva sparsamhet, tror jag dock att man bör vakta sig att gå för långt härutiinnan, då frågan gäller att försvara vårt land, ty i detta fall kan man ingenting uträtta, i fall anslagen göras allt för små och otillräckliga.

Herr A. von Proschwitz: Jag kan för min del alldeles icke tillstyrka någon förminskning i de föreslagna öfningstiderna, ty hafva vi icke råd att öfva vår armé, då är det icke heller skäl att anskaffa några nya tidsenliga vapen åt densamma. Hafva vi icke råd att öfva vår armé, då är det bättre att förminska densamma, ty man uträttar mycket mera med en mindre men väl öfvad trupp, än med en större styrka, som i anseende till bristande öfning icke kan användas då behof deraf göres.

Hvad den talare angår, som yrkade afslag å Utskottets hemställan och på samma gång förordade större skjutfärdighet hos arméén, så vill jag fästa hans uppmärksamhet derpå, att anslaget till skarpskyttemötena just är afsedt att befordra en dylik skjutfärdighet, och derfor tror jag att han motsagt sig sjelf, då han framställt yrkandet om afslag. Jag vill förena mig med den talare, som yrkade återremiss, för att erhålla anslagets förhöjande, ty det är visserligen godt och väl att säga, det anslag icke böra beviljas för öfningsmöten, men man skall i farans stund, enligt min tanke, taga sig ganska illa ut, ifall dylika möten förut icke blifvit flitigt hållna. Nog är den theoretiska delen af krigsbildningen högst nödvändig, derom kan icke tu tal uppstå, men nog är den praktiska öfningen hufvudsaken, och saknar manskapet denna, då är fara värdt, att trupp och befäl föga kunna utträtta, huru god viljan och huru fast föresatsen att offra allt för fäderneslandet än må kunna vara, när det slutligen gäller och man finner sig midt inne i stridens fruktansvärda allvar. Jag yrkar, såsom nämndt är, återremiss å denna punkt.

Herr Jan Andersson: Lika med Herr Jöns Pehrsson är äfven jag stor vän af sparsamhet, men tilltror mig dock icke att kunna neka bifall till detta anslag, helst man uti landsorten hyser lifliga önskuingar för skarpskyttemötens hållande, som genom detta anslag skulle befordras. Deromot måste jag motsätta mig fordran på återremiss, hvilken alldeles icke skulle kunna skaffa framgång åt den mening, som ligger till grund för denna fordran, och i öfrigt blott skulle tjena till att förlänga riksdagen.

Herr Staaff:

Herr Jöns Pehrsson: Till bemötande af de talare, som påstå det jag icke vill hafva några öfningar, får jag erinra, det jag aldrig fordrat en slik orimlighet, men att jag antydde, att öfningarne borde vara verkliga öfningar, och icke afsedda för paradlyx, m. m. Ännu hafva vi ju icke några nya vapen, hvarmed öfningarne kunna fortgå, och först år 1869, då gevär till något betydligare antal blifvit förskaffade, kunna öfningarne möjligen utsträckas och antaga något större omfång än hittills, men under år 1868 torde det gamla anslaget utan fara kunna bibehållas, och jag vill tro, att om till och med de 130,000 R:dr, som äro beräknade för ett storläger detta år, i stället skulle användas för att fylla någon lucka i våra statsutgifter på något annat håll, så kan någon skada svårigen uppstå derigenom, att ett öfningsläger uppsköttes till ett annat år. Jag är i min bemort omgifven af soldater, hvilka jag hört förklara, det de aldrig glömma sitt yrke, sedan de en gång riktigt inhemtat detsamma, och derfor tror jag, att jag har all anledning att framhärda i denna min åsigt, likasom jag ock allvarligt påyrkar, att öfningarne i korporalskolan och i skjutskolan må fortsättas med långt större ifver och grundlighet än hittills, ty intill nu hafva öfningarne, enligt min åsigt, mer afsett paraderingar än verklig krigstjenst. Det nu redan gällande anslaget af 825,000 R:dr anser jag fullkomligt tillräckligt för det ändamål, som nu åsyftas,

hvarföre jag fortfarande yrkar, att den nu föredragna punkten måtte af Kammaren afslås.

Herr Murén: Jag hade aldrig kunnat tro, att den så mycket framhållna sparsamhetsprincipen äfven här skulle göra sig gällande, ty jag trodde, att Svenska folkets representanter skulle erkänna, det vi hafva råd att försvara oss och att vi ega tillgångar nog att lemna våra försvarare den öfning och de vapen, som äro af nöden i en tid, då våldet ensamt synes stifta lag här i världen. Ingenting kan vara obarmhertigare än att vilja lemna vår lilla stående armé utan öfning, och om öfning någonstädes behöfves, så är det just här i förevarande fall. Hvar och en vet, att man vid bedrifvande af de borgerliga yrkena besparar folk och kostnader genom att lemna grundlig öfning åt och bereda skicklighet hos arbetarne, och huru mycket mer då hos våra krigare, ty här gäller det icke några dagsverken mer eller mindre, här gäller det tusentals menniskolif, här gäller det slutligen den dyra fosterjordens väl eller ve, det älskade fäderneslandets vara eller icke vara. Jag tror att den, som gjort till sitt mål att endast och allenast predika hushållning, han åvägabringar i detta fall endast en förfärlig misshushållning, om han ej vill lemna vår armé så mycken öfning den behöfver, och jag vågar påstå, att vi hafva råd härtill. Han skulle begå samma misshushållning som den, hvilken, af illa beräknad sparsamhet, ej ville uppresa någon hägnad kring sina åkerfält mot kreaturen, eller icke ville deltaga i utrotande af de vilda djur, som hota att förstöra hans hjordar, och af sparsamhet ej ville lägga tak på sina husbyggnader. Om vi rätt betänka saken, så tror jag icke att vi skulle kunna stå till svars, om vi nu vägra anslag till öfningar, som Regeringen anser nyttiga och nödvändiga, hvilket hvar och en äfven kan förstå, då vi se huru öfriga länder i vår verldsdel göra storartade ansträngningar, för att sätta försvarsväsendet i utmärktaste skick. Om derföre ansträngningar någonstädes äro af behovet påkallade, så är det hos oss, en liten nation med stora vidlyftiga gränser mot en opålitlig granne, hvars åsigt icke alltid äro af det vänligaste slaget. Jag kan för min del icke gilla Utskottets sparsamhet och icke heller det skäl, som derför ligger till grund, ty hafva vi icke råd att bereda vår armé nödig öfning, då hafva vi icke heller råd att anskaffa goda gevär, då jag deremot anser oss ega tillgångar till båda delarne; och då jag nu påyrkar återremiss af punkten för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet, får jag tillika anhålla, att Utskottet måtte dertill bereda medel, samt om den Kongl. Propositionen af Utskottet afstyrkes, detta afslag åtminstone måtte grundas på bättre skäl än de, som nu blifvit för detta ändamål framlagda.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Den vigtiga fråga, som nu är föremål för Kammarens överläggning, har äfven här rönt en liflig och förtjent uppmärksamhet. Ehuru icke militär till yrket har jag dock lika litet som någon annan kunnat undgå att finna vigten och betydelsen af den utbildning för våra krigare, som här är i fråga, och lika med flere andra talare anser jag denna utbildning vara det enda villkoret, att icke alla de ansträngningar och kostnader, som på vårt försvarsverk nedläggas, fruktlöst förspillas. I enlighet med deras åsigt, som hylla nödvändigheten

af att utsträcka arméens vapenöfningar, skulle äfven jag gerna tillstyrka återremiss, i fall det icke vore af vigt att en dylik åtgärd endast så sparsamt som möjligt användes och inskränkes till endast de mest viktiga fall, samt så framt slutligen icke det statsråds-protokoll, som åtföljer den Kongl. Propositionen, gäfvé fullständig ledning för fattandet af ett beslut i ämnet. Uti detta protokoll igenfinner man nemligen följande yttrande:

“Större truppsamlingar eller öfningsläger äro för arméens krigsbildning att betrakta såsom tillämpningsskolor, der de olika vapenslagen under gemensamma öfningar lära känna hvarandras stridssätt och rätt uppfatta sin egen användbarhet under olika förhållanden; der en nyttig täflan uppkommer, hvilken eggat till högre utveckling och nya företag; der högre befälhafvare och staber vänjas att leda större truppörelser och använda olika vapen till samverkan och ömsesidigt understöd, och hvarigenom för öfrigt en noggrann kännedom om den trakt, der öfningarne ega rum, af både befäl och trupp inhemtas, till väsendtlig nytta för försvarets ordnande och utförande vid ett möjligen blifvande fiendtligt anfall å samma trakt.

Nyttan af större läger är ock inom Europas alla arméer erkänd, och icke minst inom dem, som ega största krigsvanan. Att den erfarenhet krigen lemnat icke jäfvat nyttan af lägeröfningar under fred, synes deraf, att sådana öfningar i största utsträckning blifvit anställda omedelbart efter slutade krig och inom arméer, som derunder vunnit lysande segrar.“

Det är just för dylika öfningsläger, som Kongl. Maj:t nu begärt anslag, men som blifvit af Utskottet afstyrkt, och det oakadt den öfning, som å dylika läger vinnes, är i viss mån den viktigaste utaf all militärisk öfning. Det är gifvet att, vid sådant förhållande, ingen annan utväg gifves än att tidtals indraga regementsmötena, ehuru nödvändiga äfven de äro, och i stället låta dessa ersättas af öfningarne i ett större läger. Jag vågar hemställa till dem, som understödt åsigten om nödvändigheten af dylika öfningslägers hållande, huruvida de icke heldre än att påyrka punktens återremitterande, skulle vilja förena sig i anhållan om framställande af proposition på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Herr Ahlgren: Dem bland talarne, hvilka klandrat Utskottets åtgörande i denna fråga, vill jag erinra om följande ställe i Utlåtandet: “Enär den lösning frågan om arméens förändrade organisation må komma att erhålla, ännu icke kan med någon grad af sannolikhet förutses, torde nationens ansträngningar för landtförsvaret tillisvidare i främsta rummet böra afse anskaffandet af tidsenliga vapen, emedan tillgången på sådana, hurudan organisationen än må blifva, utgör ett hufvudsakligt vilkor för arméens användbarhet.“ För min del vill jag taga fasta på detta yttrande icke blott hvad angår nu förevarande ämne, utan äfven då frågan framdeles kommer att gälla anslag för anskaffande af gevär. Det har blifvit yttradt, att öfningar böra föregå anskaffandet af vapen, och kan detta påstående visserligen hafva sin riktighet, men man bör likväl se till, att icke så stora anslag gifvas till vapenöfningar, att icke något återstår till inköp af vapen. Det har varit Utskottets skyldighet att tillse, det båda dessa behof må kunna fyllas, och jag tror, att Utskottet, genom den medel-

väg det inslagit, på ett lyckligt sätt löst frågan, hvarföre jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Björck: Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning utgör helt enkelt ett frångående af den plan för indelta arméens vapenöfningar, hvilken år 1856 förelades Rikets Ständer och då vann deras bifall samt sedermera allt hitintills blifvit följd. Nu kan det väl sägas, att denna plan icke längre är bindande, emedan åtskilliga förändringar deruti sedermera blifvit vidtagna. Sedan nemligen berörda plan blifvit vid 1856 års riksdag antagen till efterrättelse, vidtogs påföljande riksdag den förändring rörande sjelfva anslaget för vapenöfningarne, att detsamma, som, enligt hvad jag vill minnas, uppgick till 625,000 eller 650,000 R:dr, förändrades från förslagsanslag till bestämdt anslag, hvarpå vid en följande riksdag samma anslag höjdes till 825,000 R:dr, med hvilket belopp det ännu utgår, utan att några synnerliga skäl för en sådan förhöjning framlades eller densamma just mötte något särdeles motstånd från Representationens sida. Man kan således icke gerna med fog påstå, att Representationen vägrat anslag för dessa vapenöfningar, utan har densamma tvärtom gått Regeringen till mötes och beviljat hvad som, efter Regeringens egna beräkningar, borde vara för ändamålet tillräckligt. Emellertid förklarade Regeringen vid 1856 års riksdag att, om den framlagda planen följdes, tillräcklig öfning i vapnens bruk komme att beredas arméen. Nu framlagda förslag upptager rörande de större mötena i det närmaste samma bestämmelser som den vid 1856 års riksdag Ständerna förelagda plan, hvarom jag nyss talat, men dertill kommer, att Regeringen ifrågasätter andra tillökningar i vapenöfningarne, utan att dessförinnan den förra planen blifvit underkastad sådan granskning, att man tydligen kan finna, att den icke längre motsvarar sitt ändamål. Regeringen föreslår nu, att vapenöfningsanslaget bör vara så beräknadt, att till rekrytmöten må, utan inskränkning i den bestämda regementsmötetiden, kunna beordras en för rekrytbildningens fortgång och befrämjande erforderlig styrka, hvilken icke kan beräknas till mindre än 10 procent af ett regementes eller korps' nummerstyrka. Den hittills följda planen hvilat på en under flera år fortsatt, mera långsam utbildning af soldatens vapenfärdighet, hvaremot det nu framlagda förslaget tyckes hafva för ändamål att mera hastigt meddela denna öfning, men utan en fullständig utredning af frågan, som kan öfvertyga enhvar om det ena eller andra systemets företräden, synes det mig icke vara lämpligt att öfvergifva den plan, som nu under 10 år blifvit följd. Må vara, att denna plan grundar sig på något misstag, och jag befarar nästan att så är förhållandet, så fordras likväl att, om man skall gå ifrån densamma, Regeringen framlägger trängande anledningar, ty annars skulle det se ut, som om yttre orsaker dertill bidragit; men i så fall hade vida kraftigare åtgärder bort vidtagas, än att allenast begära förhöjdt anslag för arméens öfning under år 1868. Det nya förslaget innefattar väl äfven åtskilligt annat, såsom inrättandet af underbefälsskolor, tre olika afdelningar m. m. Det goda ändamålet med dylika skolor har också blifvit insedt, hvarföre äfven Utskottet tillstyrkt det för inrättandet af dylika skolor, äfvensom för skarpskyttemöten af Regeringen äskade anslag, men rörande förslaget i öfriga delar har Utskottet ansett utredning vara behöflig. Det har vis-

serligen blifvit sagdt, och jag vill icke heller förneka, att ju möjligen förslaget äfven i öfriga hänseenden skulle medföra verkliga fördelar, men jag håller mig strängt vid den af mig redan uttalade åsigt, att, intilldess Regeringen framlägger giltiga skäl, som bevisa att den hittills följda och af Regeringen lifligt förordade planen för arméens vapenöfningar icke längre är tjenlig, icke något i saken bör åtgöras, minst sådant, som står i strid med sjelfva planen för indelta arméens organisation. Motsvarar icke längre indelta arméen sitt ändamål, så må ett annat system för ordnandet af vårt försvarsväsende uppgöras, men icke går det an att på den grund, hvarpå indelta arméens organisation hvilar, bygga ett nytt förslag, som fordrar för indelta arméen lika lång årlig öfningstid som för garnisons-regementen. Enligt min åsigt har Utskottet billigtvis uppfyllt allt hvad nu kan begäras, då detsamma tillstyrkt anslag för inrättande af underbefälsskolor samt för skarpskyttemöten, hvarföre jag föreställer mig att man nu kan stadna vid hvad Utskottet åtgjort; och anhåller jag derföre om bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Medin: Det är icke för att klandra Utskottets åtgörande i denna sak, som jag begärt ordet, utan vill jag tvärtom förorda det slut, hvartill Utskottet i saken kommit, emedan jag hyser den åsigt, att man bör spara så mycket som möjligt, för att bereda medel till inköp af gevärs, samt att, sedan förut vapen anskaffats, tiden är inne att tänka på en mera utsträckt öfning för indelta arméen, helst det till en början läser komma att falla sig svårt nog för soldaten att handtera det nya geväret, innan han ännu känner riktigt till detsamma.

Herr Grefve Posse: Jag ber Kammaren vara förvissad derom, att jag, liksom hvarje god fosterlandsvän, hyser den öfvertygelse, att vi böra och kunna försvara vår sjelfständighet, samt att såsom ett villkor härför äfven framstår, att vår armé må ega tillräcklig öfning; men, då jag inom Utskottet bidragit till det slut, hvartill Utskottet i saken kommit, anser jag mig tillika böra tillkännagifva, att detta skett uteslutande med afseende på de stora anslagsanspråken under denna hufvudtitel, och derjemte våra nuvarande små tillgångar. Utskottet har nu försökt att gå en medelväg, i det Utskottet, ehuru det icke ansett sig kunna förorda bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i dess helhet angående nu förevarande ämne, tillstyrkt tillräckligt anslag för inrättande af underbefälsskolor samt för skarpskyttemöten. Man får icke uppfatta frågan så, som anginge den ett anslag till arméens vapenöfning af allenast nu ifrågasatta 40,916 R:dr 48 öre, utan bör man komma ihåg, att detta utgör en tillökning i det för samma ändamål nu utgående anslag af 825,000 R:dr. Detta är en icke obetydlig summa, och väl vore, om man i alla andra riktningar kunde lika väl tillgodose landets behof. Ofantligt gerna skulle jag hafva biträdt deras åsigt, som påyrka bifall till hela det af Kongl. Maj:t för arméens vapenöfningar begärda anslag, men jag befarar, att ett sådant yrkande möjligen skulle kunna föra frågan på den punkt, att man ginge öfver till en annan ytterlighet och icke beviljade något alls. Det är derföre klokast att bifalla punkten, sådan den nu är, och kan jag för ingen del instämma med dem, som påyrkat frågans återremitterande till Utskottet.

Häruiti instämde Herr *Peter Andersson*.

Herr Ridderstad: Det vill nästan synas, som hyste Kammaren den tanken, att vi icke blott nu för ögonblicket lefva i den djupaste fred, utan att allt framgent så skall förblifva. Händelserna i Europa det sista året äro emellertid just icke af beskaffenhet att ingifva alltför trygg visshet härom. Det skulle leda mig alltför långt från ämnet att nu ingå i bevis härför eller söka utrona, hvarpå det närvarande fredstillståndet ytterst beror, men jag kan icke underlåta att erinra Kammarens Herrar ledamöter om en artikel, som under rubriken "Rysslands tidehvarf" för den 14 innevarande månad stod att läsa i en af vårt lands mest sjelfständiga och mest spridda tidningar, och hvilken artikel gick ut på att visa, att, sedan Ryssland väl fulländat sina förstöringsplaner i Orienten, det icke kan dröja länge innan det kommer att vända sig emot Vestern och trycka sin stämpel på densamma, hvarvid det först torde gälla oss såsom närmaste granne. Jag hoppas visserligen och tror, att Kammaren hvarken vill höra omtalas eller erkänna ett sådant Rysslands *tidehvarf*, men saken bör i allt fall mana oss till eftertanke.

Hvad nu angår sjelfva saken, så är det väl sannt att skjutkonsten utgör en vigtig del af försvaret och således bör uppöfvas hos arméén, men den är icke ensam allt. Under alla krig röra sig trupperna i stora massor, och är det derföre en bland de väsendtligaste fordringarne på arméens befäl, att de förstå leda dessa truppmassor, men huru skall väl befälet kunna vinna denna skicklighet, om det icke beredes tillfälle att under fredstid förvärfva sig en sådan öfning. Härpå beror dock mycket, vapnens framgång, ja! till och med våra söners lif. Jag tror derföre, att man icke kan anse de penningar bortkastade, som uppoffras på dylika öfningar. Kasta vi en blick på öfriga stater i Europa, så se vi nog hvad det betyder att hafva sin armé så öfvad. Gerna skulle jag hafva bifallit hvad Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål begärt; men i betraktande *dels* deraf att, sedan Utskottet beredt ett ärende, man bör till Utskottet hysa det förtroende, att det så fullgjort sitt uppdrag, att man med godt samvete, åtminstone i de vanligaste fall, kan godkänna hvad af Utskottet tillstyrkes, *dels* den närvarande svåra ekonomiska ställningen i landet, *dels* ock slutligen det förhållande att inom år och dag Riksdagen åter sammanträder, till hvilken tid saken utan olägenhet bör kunna uppskjutas, anser jag mig böra förorda bifall till hvad Utskottet under förevarande elfte punkt hemställt och tillstyrkt.

Herr Hessle: Jag vill allenast tillkännagifva, det jag instämmer med dem som yrkat, att punkten måtte varda till Utskottet återremitterad.

Herr Jonas Andersson: Sedan jag begärde ordet, hafva Herrar Björck och Grefve Posse fullständigt redogjort för de motiver, som legat till grund för Utskottets beslut, hvilket utgör en medelväg å ena sidan emellan dem, som icke vilja bevilja något, och å andra sidan åter deras antal, som önska bifall till hvad Regeringen för ändamålet begärt. För min del anser jag det vara nödigt att i någon mån lämna sig efter de närvarande förhållandena och se till, att vi komma målet så nära som möjligt utan att likväl öfverskrida detsamma. Derest Utskottet föreslagit att något anslag för ifrågavarande ändamål alls icke borde lemnas, så hade

detsamma möjligen gifvit laga anledning till klander, men icke nu, då Utskottet för inrättande af underbefälsskolor samt skarpskyttemöten — eller just de ändamål jag för min del anser såsom de viktigaste — tillstyrkt lämpliga och tillräckliga anslag. Jag hemställer därför till dem, hvilka påyrkat återremiss, huruvida de icke skulle vilja afstå från detta deras yrkande, viss som jag är att, om detta yrkande bifalles, annat resultat dermed icke vinnes än en omgång af frågan, innan den slutligen afgöres, samt möjligen ökade riksdagskostnader, helst jag tror mig hafva anledning antaga, att högst få bland Kammarens ledamöter vilja gå längre än Utskottet föreslagit.

Herr Key: Jag har begärt ordet hufvudsakligen allenast för att bestrida den tydning, som här tyckts vilja göra sig gällande, att de, som påyrka iakttagande af sparsamhet äfven i nu förevarande fall, icke skulle lika lifligt och varmt intressera sig för fosterlandets försvar som trots någon annan. I detta afseende vågar jag hysa den fasta tro, att ingen meningsskiljaktighet *kan* ega rum. Deremot anser jag det icke vara alldeles obefogadt, om man skulle, vid beviljandet af fordrade anslag för försvarsväsendet, hysa vissa betänkligheter, dels med afseende på den närvarande svåra penningekonjunkturen i landet, dels ock i fråga om medlens ändamålsenliga användande. Det är icke första gången Regeringen framkommer med dylika framställningar, och hvarje gång har man fått höra såsom skäl, att hvad som finnes i krigsmateriel är detsamma som intet, samt att hvad som med förut beviljade anslag anskaffats icke duger. Man bör därför i en period sådan som denna, och då dessutom hela vårt militärväsen kommer att omorganiseras, intildess att detta skett, vara synnerligen varsam att icke bevilja större anslag än som oundgängligen erfordras. Särskildt vill jag vända mig till den värde representanten från Gefle, med anledning af hans yttrande om huruledes ifrågavarande vapenöfningar kunna förliknas vid hägnader mot de vilda djuren, för att upplysa honom derom att åtminstone hemma i min ort uppför man visserligen hägnader, men icke mot de vilda djuren utan emot egna och andras husdjur. Dylika hägnadsåtgärder hafva visat sig äfven i Representationen behöfliga mot månget alltför närgånget anspråk på anslag. Emellertid och då det synes mig, som Utskottet, hvilket särskildt accentuerat vigten af att de bland manskapet utsedde skarpskyttar företrädesvis erhålla tillräcklig skjutfärdighet, och för detta ändamål äfvensom för inrättande af underbefälsskolor anvisat nödiga medel, genom detta sitt åtgörande lyckats finna en medelväg för frågans lösning, anser jag mig böra yrka bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr *Fredricson* förenade sig med sistnämnde talare.

Herr *Murén*: Jag är uppkallad af Herr *Björcks* svar på min önskan om högre anslag till de här ifrågavarande vapenöfningarne. Herr *Björcks* anmärkning att Regeringens förslag vore ett frångående af den hittills följda planen, finner jag alldeles icke innebära något giltigt skäl emot det begärda anslaget beviljande. Den plan som hittills följts kan hafva varit god för hittillsvarande förhållanden, men förhållandena kunna nu vara förändrade i detta afseende. Jag finner icke detta det minsta underligare,

än att de förändrats med hänseende till de gevär arméen hittills begagnat, hvilka nu äro otjenliga. Herr Björck säger, att den mest öfverhängande fara skulle vara för handen, för att man skulle företaga dessa utsträckta vapenöfningar. Jag skulle tro att det då är för sent; de böra helt säkert ske förr. En annan talare har sagt, att man bör hafva förtroende för Stats-Utskottet. Jag får bekänna att jag i denna fråga har större förtroende till Regeringen. Jag har begärt återremiss, men i anledning af den utredning frågan under diskussionen erhållit, yrkar jag nu bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr John Ericson; För min del hyser jag under närvarande omständigheter betänklighet vid att odeladt bifalla den Kongl. Propositionen och det af tvenne skäl, dels derföre att under närvarande förhållanden, då man har svårighet att få budgeten att gå ihop, det föreslagna anslaget enligt mitt förmenande, icke är af den trängande vigt att man dermed bör öka utgiftssumman, och dels derför att jag, ehuru väl vetande att öfning för vår armé är nödig, dock icke anser allt vunnet genom att utsträcka öfningstiden, utan måste härvid äfven tagas i betraktande det sätt hvarpå öfningarne ledas och bedrifvas, och detta sker i min tanke icke ändamålsenligt. Vi hafva ännu i vår armé för mycket af fordna tiders föreställningssätt, då man ansåg att soldaten endast var en maskin, och vi hafva icke tillräckligt följt med vår tid och dess stridsätt. som nödvändigt fordrar att soldaten är en intelligent och sjelfständigt tänkande varelse. Jag klandrar särskildt den allt för långt drifna handgevärsexercisen och kan som stöd för min åsigt i detta fall anföra, att en generalordres anbefaller att blott, observera mine Herrar, *blott* en tredjedel af mötestiden får användas till handgevärsexercis och dermed likartade öfningar. Man anför till handgevärsexercisens försvar, att den skulle stadga soldaten i ledet, vänja honom vid ordning och skärpa lystringen och uppmärksamheten på befälets befallningar och vara en god gymnastik. För detta ändamål finnes ett mycket lämpligare medel i bajonettfäktningen, då soldaten får kontrafäktas dels med och dels utan kommando, och förser man för detta ändamål bajonettens spets med en boll, så att han utan skada kan träffa motståndaren. Denna öfning skärper soldatens intelligens och gör honom uppmärksam; då handgevärsexercisen deremot skadar honom, enär den gör honom till ett dödt redskap. Så länge alltså öfningarne äro af sådant slag som för närvarande, vill jag för min del icke utsträcka tiden för desamma. Jag har under förlidne sommar haft tillfälle se en stor del Bäjerska, Österrikiska och Preussiska trupper, och ingenstädes finner man sådan stelhet och sådant pedanteri som hos oss. Vid mina samtal härom med officerarne fick jag alltid till svar, att de hade iöre sina sednaste krig varit i samma fördömelse, men efter krigen funnit att man måste totalt bryta med de gamla föreställningssätten och rätta sig efter nutidens förhållanden, som af soldaten fordrar helt andra egenskaper än förr.

Hvad åter öfningssläger vidkommer, så äro dessa enligt min tanke både nyttiga och nödiga; det högre befälet får härigenom en högst behöflig öfning att föra större truppmassor, och beräl och manskap blifva i tillfälle se, huru de olika vapnen samverka med hvarandra; men då man har svårt att nu öka utgifterna, tror jag, att de, såsom hittills, kunna slås tillsam-

mans med regementsmötena. Jag vet väl, att jag kan mötas med den erinring, att arméens högste befälhafvare är den, som har sig förbehållet att anbefalla huru öfningarne skola bedrifvas, men jag svarar härtill att det är icke allenast min rättighet som representant, utan det är min pligt att tillse och vara öfvertygad om att de medel jag voterar blifva ändamålsenligt använda, och jag yrkar således afslag på Kongl. Maj:ts Proposition i denna del. Deremot förordar jag bifall till det af Utskottet tillstyrkta anslaget af 40,916 R:dr 48 öre om året till skolor för bildande af underbefäl samt för skarpskyttmöten. Jag tillstyrker bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Åke Andersson: Jag är förekommen af Herr Key och yrkar bifall till Utskottets Utlåtande.

Öfverläggningen var slutad; och Utskottets under förevarande punkt gjorda hemställan bifölls.

Punkten 12.

Följande ledamöter begärde ordet:

Herr A. von Proschwitz: Jag finner det ganska besynnerligt, att man anser den värfvade soldaten hafva större behof af föda än den indelta. Enligt den antagna spisordningen för den värfvade arméen erhåller den, utom hvad som består till hufvudmålen, ärter, gryn, fläsk, kött, dessutom äfven någonting till frukost, nemligen kaffe och socker. Det vore skäl att den indelta soldaten ock en gång fick äta sig mätt. Under marscher skall truppen för 37 öre per man fodas af kvartergifvarne. Som denna betalning är otillräcklig, få kvartergifvarne följaktligen derigenom vidkännas en betydlig tunga. Af dessa skäl yrkar jag återremiss. Samma förhållande som med den indelta soldaten är det med bevärningen. Utskottet säger att man icke försport någon klagan. Detta yttrande förundrar mig ganska mycket. Jag har deremot hört ganska mycken klagan öfver den otillräckliga provianteringen. Under önskan af bifall till Kongl. Maj:ts Proposition upprepar jag mitt yrkande af återremiss.

Herr John Ericson: Med anledning af den här förevarande frågan torde Herrarne tillåta mig att få lemna en närmare redogörelse af den indelta arméns nu gällande provianteringsstat, för att visa hvarmed den indelta soldaten nu måste åtnöjas. Han erhåller sålunda: den ena dagen bröd, 2 skålpund, hvilket är tillräckligt; färskt kött 75 ort, men som detta icke beräknas benfritt, kan det icke tagas till högre än 50 ort, d. v. s. i vigt motsvarande en vanlig bifstek. Korngryn till soppa 16 kubiktum. Detta räcker icke till tre mål om dagen, knappt till två. Dertill komma 13 ort sill, hvilket är lika med $\frac{1}{4}$ sill. Andra dagen består bröd liksom förra dagen, 63 ort salt fläsk och 16 kubiktum hvita ärter, och då man fördelar detta på tvenne mål, finna Herrarne att hvarje mål endast kommer att utgöras af 32 ort kött och soppa på $3\frac{1}{2}$ jumfru ärter, och ingen af Kammarens ledamöter torde vanligen nöja sig med så litet för egen del. På denna matordning kan en karl icke lefva en längre tid. Vi hafva nu för tiden regements- och rekrytmöte i 62 dygn. Under

dessa öfningar måste en ordentlig karl för sitt uppehälle tillsätta 12—18 R:dr, och detta just under de två år då han gör sin rekrytbildning och väl behöfver sina tillgångar för att sätta upp sitt lilla bo. I åtskilliga orter uppgöras derföre ock kontrakt med rotehållarne om särskildt tillskott, i andra orter sker det deremot icke. Till den värfvade arméén består i allmänhet tillräcklig föda, t. ex. en dag till frukost: kabeljo och gröna ärter, middag 75 ort rimmadt kött med 32 kubiktum potatis och 7 kubiktum ärter till soppa, förutom något hvetemjöl och mejram för att göra maten aptitlig; afton: 5 ort smör och 35 ort korngryn till gröt samt dessutom samma brödportion som vid indelta arméén.

Som Herrarne finna, är provianteringsstaten ganska olika. De obehag och olägenheter, som af denna olikhet uppkomma, äro ganska stora. Man kommer tillsammans i tienstgöring med en värfvad trupp, t. ex. på en fästning med artilleri. En jämförelse af den olika utspisningen måste då ovilkorligen uppstå hos den indelta soldaten och deraf följande reflexioner, hvarföre han skall vara underkastad en så omotiverad förknappning. Icke en utan mångfaldiga gånger har jag jemte mina kamrater under mötena understödt manskapet. Det af Kongl. Maj:t äskade anslaget kan emellertid under närvarande omständigheter måhända icke utan svårighet beviljas. Jag tillstyrker derföre återremiss och föreslår som en medelväg, att åt den indelta soldaten under mötestiden måtte beredas ett frukostmål. Som en ledning för kostnaden häraf vill jag nämna, att, om det t. ex. består 2 ort kaffe och 3 ort socker, så får soldaten en portion starkt och godt kaffe och kostnaden härför uppgår till mellan $3\frac{1}{2}$ och 4 öre dagligen, alltså omkring 30,000 R:dr årligen. Det är onaturligt och ohörsamt för soldaten att om morgonen utgå fastande; också har vid de tillfällen, då ett frukostmål kunnat bestås såsom t. ex. vid öfningsläger, sjukprocenten visat sig mindre bland manskapet. Jag yrkar af dessa skäl återremiss till Stats-Utskottet i den syftning jag här framställt, dock vill jag härmed ingalunda hafva sagt, att soldatens utspisning skulle, om mitt nu framställda förslag antages, vara tillräcklig, utan förbehåller mig att då tiderna blifva bättre få förorda en provianteringsstat som kan motsvara behovet.

Herr Kjellson: Jag instämmer med den föregående talaren och yrkar för min del återremiss. Utskottet säger i sitt Betänkande, att något missnöje icke försports med den närvarande provianteringsstaten. Detta bevisar ingenting. Vid generalmönstringarne tillfrågas soldaten om han fått sin rätt. Derpå måste han naturligtvis svara ja, då han fått hvad Staten består honom. Men nu är detta för knappt. Jag upprepar derföre mitt yrkande af återremiss.

Herr Hedenberg: Jag tror icke någon skall kunna neka sitt erkännande, att vår nuvarande proviantstat icke är fullt tillräcklig. En måltid fattas. Ingen lär väl vilja bestrida, att manskapet under sina kommanderingar bör erhålla tillräcklig föda. Besparingar äro visst nyttiga, men här tror jag att sparsamheten är illa använd. Jag yrkar återremiss.

Herr Bergström: För min del förenar jag mig med de talare, som yrka återremiss. Stats-Utskottet förmenar, att någon allmännare missbe-låtenhet med indelta arméens nu gällande provianteringsstat icke försports. Detta är ett misstag. Rikets Ständers sist församlade Revisorer hafva gjort framställning om behovet af förbättring i denna utspisningsstat; Arméeförvaltningens intendents-departement har förmålt sig dela Revisorerens åsigt. I denna Kammare höjas klagomål öfver den otillräckliga utspisningen åt indelta arméen. Denna del af vår armé bör billigtvis icke i afseende på kosthåll vara sämre lottad än de värfvade trupperna, helst den i andra afseenden icke är synnerligen väl lottad. Så t. ex. tillbringar Norra Skånska infanteri-regementets rekrytkompani årligen 42 dagar under vapenöfning utan cantonering och servis. Följden deraf har ock någon gång blifvit, att manskapet (det skall sägas på detta rum) fått ohyra. Huru vill man under sådana förhållanden försöka införa allmän värnpligt? De värnpligtige kunna ju ej undfå bättre kosthåll, än de indelta stamtrupperna. Jag förnyar mitt yrkande om återremiss.

Herr Åke Andersson: Jag tror mig vara en af dem, som städe vilja iakttaga sparsamhet med Statens medel, men jag vill ock vara sparsam på rätta stället. Denna grundsats synes mig Stats-Utskottet icke hafva här efterföljt. Kongl. Maj:t har föreslagit en förbättring i provianteringsstaten för såväl värfvade som indelta arméen. Utskottet har afslagit denna nådiga framställning hvad det angår den indelta och tillstyrkt hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende åskat för den värfvade arméen. Dessa värfvade regementen hade likväl redan tillförene bättre utspisning än de indelta trupperna ännu åtnjuta. Att soldaten under nuvarande prisförhållanden skall kunna lefva på 44 öre om dagen är ju icke tänkbart; och dock är det han, som i främsta rummet skall anlitas, om det en gång gäller att försvara fädernejorden. Jag vill derföre icke, att han skall vara satt på half svältkur under sin öfningstid, utan bör han efter min öfvertygelse vara fullt berättigad att erhålla samma förmån af bättre föda, som genom Stats-Utskottets välvilja kommit den värfvade soldaten eller kavalleristen till del.

Jag behöfver icke vara vidlyftigare, då Herr Bergström fullständigt utredt frågan; och jag inskränker mig derföre att lika med honom yrka återremiss.

Herr de Maré: Om i föregående punkt, eller den som angick utsträckning af indelta arméens vapenöfningar, någon tvekan kunde göra sig gällande, huruvida under nuvarande politiska förhållanden det ginge an att icke till fullo bevilja hvad Kongl. Maj:t i sådant hänseende åskat, kan, åtminstone icke hos mig, något tvifvel uppstå om lämpligheteten, att i det fall, hvarom nu är fråga, med afslag å Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, lemna bifall till Utskottets förslag. Den närvarande tiden synes icke vara den rätta att anvisa ett ytterligare anslag af 86,000 R.dr för att förbättra utspisningen åt indelta arméen, då man, mig veterligen, icke någonsin erfarit, att någon soldat tagit skada af det kosthåll, han hittills erhållit genom Kronans försorg. För min del vågar jag påstå, att ögonblicket icke

icke är väl valdt för Staten att nu gifva en dylik extra förplägning åt arméen.

Man säger, att det skulle vara en sådan orättvisa, att den indelta arméen icke tilldelades samma kosthåll som den värfvade. Med anledning häraf vill jag dock fästa uppmärksamheten uppå, att den indelta soldaten icke behöfver begagna sig af den klenare föda, som Staten består, för längre tid än under de fjorton dagar eller trenne veckor, som de årliga mötena vara, men att den värfvade soldaten deremot är nödd och tvungen att underkasta sig denna utspisning hela året. För öfrigt lär förhållandet vara, att kosten verkligen är tillräcklig, om utspisningen väl ordnas. Af personer, som längre tid besöjt provianteringen vid arméen har jag hört, att under flera år, då utspisningen icke var dyrare men bättre ordnad, någon klagan från soldatens sida icke förnummits. Då sedermera utspisningen blef mera mångfaldig men på samma gång klenare, så och ehuru priset var detsamma om icke högre, visade sig soldaten icke belåten. Om denna uppgift är enligt med verkliga förhållandet — hvilket jag icke har någon anledning att betvifva — läser någon tillökning i utspisningskostnaden icke vara nödvändig för att vinna det mål, för hvilket man nu vill lemna bort öfver 86,000 R:dr.

För mig är det klart, att, om möjligen någon tillökning i soldatportionerna kan vara af behovet påkallad i vissa orter, rust- och rothållarne i sådant fall göra en ringa uppoffring för att förse soldaten, då han begifver sig till mötet, med matsäck eller några riksdaler till hjälp heldre, än att Riksdagen skall pålägga dem särskild beskattning för detta ändamål, och en beskattning derjemte, som här af Kongl. Maj:t blifvit föreslagen, eller 86,000 R:dr.

Ehuru jag således icke kan till en dylik åtgärd lemna mitt bifall, kan jag dock icke förneka, att Stats-Utskottet har skäl för sig, då det tillstyrker en mindre tillökning af 4,500 R:dr för tillämpning af värfvade arméens provianteringsstat vid indelta arméens garnisonsförstärknings- och gränseposterings-kommenderingar å Carlstén och vid Grisslehamn. Det är icke svårt att inse, hvarföre icke enahanda förbättring i provianteringsstaten ansetts böra ega rum vid kommenderingar äfven på andra ställen. Orsaken är helt enkelt den, att den indelta soldaten på Långholmen och öfriga platser har tillfälle att bereda sig någon särskild för-tjänst och således kan förskaffa sig den förbättring i utspisningen, som kan synas nödvändig. Af dessa skäl och bland dem det väsendtliga, att ögonblicket icke synes mig vara väl valdt att ådraga Statsverket en så betydligt förhöjd kostnad för indelta arméens proviantering, som nu ifrågakommit, anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Fredricson*.

Herr Liss Olof Larsson: Jemte det jag instämmer med den siste talaren, ber jag att få tillägga några ord.

Man säger, att det kosthåll, som Staten består den indelta arméen, skall vara för knappt tilltaget. Samma utspisningsstat gäller för allmänna beväringssmannskapet; och då jag sjelf exercerat beväring tvenne år, har jag någon reda på förhållandet. Jag fann då, att den föda vi erhöillo icke var så

ringa. Hvad vi klagade öfver var, att den var af för dålig beskaffenhet; och om rättelse i detta hänseende bereddes, tror jag icke, att någon rimlig anledning skulle finnas till klagomål.

Emellertid påstår man nu, att kosthållet icke är tillräckligt, men att Staten icke har råd att göra det rundligare. Om detta vore förhållandet, kan jag icke undgå att finna det ganska underligt, att Staten har råd att bestå bränvin åt soldaterna, då de äro samlade till vapenöfningar. Förmenar man, att kosthållet är för ringa, hvarföre anlitar man icke då den utvägen att förvandla bränvinsrationerna till föda. Detta vore en så mycket lämpligare åtgärd, som bränvinet i min tanke icke är nyttigt för krigaren.

Man anser det också icke vara rätt, att den indelta arméen skall vara sämre provianterad än den värfvade. Dervid bör dock tagas i betraktande, att den indelta soldaten åtnjuter en icke så ringa lön för sin tjenstgöring under mötena, och om man delar beloppet på de 14 dagar eller trenne veckor om året som dertill åtgå, tror jag, att han kan lefva ganska bra. Nu är frågan om förhöjning i provianteringsstaten och att i den tillägga en viss quantitet kaffe och socker äfvensom en större utdelning af bränvin. Jag beklagar, att ett sådant förslag framkommit. Regeringen har dock i sin Proposition om Statsverkets tillstånd och behof till denna Riksdag förklaradt, att dessa artiklar icke äro egentliga nödvändighetsvaror, men man tyckes vara på väg att göra dem dertill, om man skulle föreskrifva något sådant. Särskildt för min ort vore det i hög grad olämpligt, om ett dylikt förslag vunno framgång. Vi äro icke i den lyckliga belägenhet att vi blifvit vana att få kaffe och socker, och jag för min del skulle med ledsnad se, om våra soldater från mötena återförde ett sådant bruk till våra fattiga bygder, der vi nätt och jemnt hafva bröd för dagen. Jag tror för öfrigt, att man bör undvika att införa sådant öfverflöd bland allmogen i allmänhet. Minnet från förflutna lysande dagar säger oss, att den Svenske krigaren under våra stora Carlar och Gustafver vetat att uppfylla sin pligt med mannamod och ära, utan att sporras dertill af bränvin eller läska munnen med kaffe och socker.

Jag yrkar bifall till hvad Stats-Utskottet föreslagit.

Herr Grefve Posse: Oaktadt inom den landsbygd, jag har den äran representera, jag kan vitsorda, att åtminstone ingen allmännare klagan låtit sig förspörja i afseende å den utspisning, som der förlagda ganska tabrika trupper åtnjuta, vill jag dock icke förneka, att på andra orter soldatportionerna kunna vara mindre motsvarande behofvet. Jag tror likväl, för min del, icke, att detta behof är af så trängande beskaffenhet, att det ovillkorligen nu skall afhjelpas. Under en följd af år har indelta arméen bespisats med de rationer, som för närvarande bestås, och jag anser, att dermed kan fortfara ännu ett år, utan att våda händer. Tidpunkten synes mig nemligen vara illa vald att just nu höja provianteringsanslaget för indelta arméen, och jag anhåller fördenskull, att Stats-Utskottets fränställning i denna del må godkännas.

Herr Björck: På sätt Stats-Utskottets Utlåtande i denna del äfven gifver vid handen, har Utskottet med all möjlig varsamhet och försigtighet behandlat denna fråga. Utskottet har icke tillåtit sig något eget

omdöme, utan har Utskottet sökt förskaffa sig sådana upplysningar, som de, hvilka borde känna förhållandet i grund och botten, möjligen kunde lemna. Utskottet har nemligen föreställt sig, att, om det vore förhållandet, att nuvarande utspisningsstat för indelta arméen — hvilken äfven gäller för beväringen — vore för ringa, i vårt land, der ordet är fritt och pressen fri, det icke gerna kunde vara möjligt, att klagomålen icke skulle kommit fram till allmän kännedom och följaktligen icke heller blifvit obekanta hvarken för Riksdagen eller dess Stats-Utskott. Utskottet har af denna omständighet dragit den slutsats, att det missnöje, som från vissa orter afhörts, torde härröra från andra omständigheter än den, som skulle förefinnas i proviantens otillräcklighet; och man har trots, att sådana klagomål närmast föranledts af födoämnenas beskaffenhet. Men Utskottet har i sammanhang härmed äfven måst taga i betraktande, huru denna fråga kommit under Representationens behandling. Det visar sig då, att, oaktadt samma utspisningsstat varit gällande från år 1858, Regeringen icke tillkännagifvit, att något missnöje vore rådande hos den indelta soldaten eller att provianteringen varit otillräcklig, utan har hela frågan blifvit väckt af en Statsrevision, som tagit sig befattning med att framlägga åtskilliga förslag i olika riktningar och deribland detta; och det är helt naturligt att icke mycket afseende kunnat fästas å ett förslagsmakeri, som sökt sig sådan väg. Visserligen har det förut händt att i framställningar från Regeringen åberopats förslag från någon Statsrevision, men de hafva fallit hos Ständerna och icke tillvunnit sig mycken uppmärksamhet.

Det har icke kunnat undgå Utskottet, att den fråga som nu står på dagordningen är af nu nämnda beskaffenhet; den är byggd utslutande på Statsrevisorernes framställning. Och enär alltså ett sådant missförhållande som det ifrågavarande — om det allmänt egt rum — också borde vara allmänt känt, har Utskottet slutit till, att det *icke* förefunnits, och att Revisorernes framställning i denna del icke förtjenade afseende. Visserligen kan det icke förnekas, att provianterings-kostnaden för den indelta arméen är lägre än för den värfvade, men om härvid tages i betraktande, att provianteringsstaten är något olika till kvaliteten; så saknas anledning att derför anse indelta arméens underhåll otillräckligt. Ett större ombyte i matordningen kan vara nödigare under en längre tid än under en kortare, och derfor kan lätt hända -- hvad Utskottet äfven antydtt -- att det kan vara mera billigt, att vid garnisonstjenstgöring eller vid längre kommenderingar i öfrigt indelta arméen tilldelas samma kosthåll, som de värfvade trupperna åtnjuta. Det är också klart, att de få ämnen, som ingå i soldatportionerna måste vara dyrare i staden än på landet; och då Regeringen här antager, att priset skulle vara detsamma, tror jag att ett misstag eger rum. Åtminstone kan jag icke finna annat, än att det bör vara billigare att föda en trupp på landsbygden än i garnisonsstäderna och i synnerhet i de större, såsom Stockholm och Göteborg.

Men utom dessa skäl förekommer — ehuru Utskottet icke bestämdt uttalat det — att den indelta arméens afföning är så ställd, att soldaten kan förse sig med hvad han må behöfva utöver hvad Kronan består.

Visserligen kan man säga, att, om Kronan åtagit sig att förse soldaten med föda, bör den göra det fullständigt, men jag vill härvid erinra, att,

hvad garnisonsregementena beträffar, kosthållningen först helt nyligen blifvit ställd sådan, som den är för närvarande. För icke lång tid tillbaka var den ordnad på annat sätt. Den garnisonerande soldaten hade en viss lön och i öfrigt penningar att sjelf förskaffa sig mat. Dessa penningar ingingo i all aföning, och huru han hushållade med dem angick ingen annan. Emellertid visade det sig, att han misshushållade; och det var just därför, att han använde mera till brännvin och andra onyttiga ändamål än till mat, som officerarne vid dessa regementen vidtogo den åtgärden att anordna matinrättningar, derifrån soldaten hade att hemta sin föda; och under en ganska lång tid besörjdes dessa matanstalter helt och hållet af manskapets egen aföning. Emellertid väckte företaget uppmärksamhet. Regeringen beviljade småningom bidrag af extra medel eller andra tillgångar och hvad Regeringen kunde plocka till, men slutligen kom man derhän, som man nu befinner sig, att hushållningen för regementena bestrides uteslutande på Statens bekostnad. Då upphörde det varma nit, som förut visade sig deri, att regementsbefälet vakade öfver uppköpen och föranstaltade om allt, som rörde manskapets förplägning. Numera tillgår det på annat sätt. En större mängd speciela kostnader hafva tillkommit — för belysning, kontroll m. m. dylikt — som var öfverflödigt, då matinrättningarna sköttes för regementenas egen räkning.

Om man nu jemför detta förhållande med det, som eger rum vid indelta arméen, blir frågan, om utspisningen för denna verkligen är så illa ställd, att ett tillskott till dess förbättrande kan behövas af icke mindre än 86,000 R:dr. I det hänseendet fäster jag särskild vikt vid, hvad personer, som äro från landet och således känna förhållandena der, försäkra, eller att rekryteringen för indelta arméen går lätt för sig och att i allmänhet anställningar der sökas med begärighet. Det lär väl icke kunna antagas, att detta skulle vara fallet, om klagomålen öfver Kronans njugghet emot den indelta soldaten i afseende å utspisningen vore fullt befogade.

Jag tror således icke, att för närvarande tillräckliga anledningar förefinnas att biträda Kongl. Maj:ts förslag. Frågan bör för öfrigt icke uteslutande grundas på en jemförelse emellan provianteringen på land och i stad, utan bör äfven hänsyn tagas till den indelta soldatens ställning i allmänhet; och intilldess det skett samt en fullständig utredning i sådant hänseende från Regeringen kommit Riksdagen till handa, anser jag för min del, att man med godt samvete kan låta bero vid Utskottets förslag, hvartill jag tillstyrker bifall.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Jag vill visserligen icke bestrida, att utspisningsstaten för den indelta arméen kunde vara något rundligare tilltagen; men icke tror jag ändå, att man därför bör bevilja en så stor anslagstillökning, som Kongl. Maj:t äskat för ändamålet. Man bör besinna, att det dock är en icke så ringa skillnad mellan den värfvaede soldaten och den indelta. Den förre är dagligen i tjeustgöring; den sednare blott under några veckor årligen, men han har dock lön för hela året. Den, som icke har torp sig anslaget utan får kontant lön (såsom i Skåne) åtjutur vanligen 100 R:dr i gage. Han bör således alltid vara beredd, att, då han skall begifva sig till mötet, uppoffra något af sin lön,

i fall han icke skulle vara nöjd med Kronans kaka. Och skulle händelsevis någon af en eller annan orsak befinna sig i mindre lämpliga omständigheter, plägar rotchällaren icke vara så hårdhertad, att han icke förser honom med litet drickspenningar. Derföre hafva icke heller några allmänne klagomål afhörts från den indelta soldatens sida, utan tyckes han godt berga sig med det gage han hittills erhållit.

Jag kan således icke finna lämpligt att nu besluta en förhöjning i anslaget till indelta arméens vapenöfningar med icke mindre än 86,324 R:dr 60 öre Rant. Då sparsamheten med Statens medel i alla andra riktningar är dagens lösen, bör den äfven vara det här.

Af dessa skäl kan jag icke annat än förorda antagandet af Stats-Utskottets förslag.

Herr Hedengren: Da jag första gången läste Kongl. Maj:ts Proposition i förevarande ärende, kände jag en iure glädje deröfver, att Propositionen blifvit framlagd, och jag ansåg mig manad att biträda densamma; men då jag hörde, att farhågor uttalades mot bifall till Propositionen med afseende på kostnaden, eller att 86,324 R:dr 60 öre skulle åtgå för ifrågasatta förhöjningen, trodde jag, att frågan icke hade utsigt att vinna Kammarrens bifall. Jag vill i förbigående nämna, att denna summa icke kommer att utgå utan i förening med beslut om utsträckande af tiden för indelta arméens och allmänna beväringmanskapets vapenöfningar. I annat fall kommer anslaget att endast utgöra 73,500 R:dr med det lilla tillägg, som kunde erfordras åt skarpskyttarne under deras sammandragning till öfningar. Om man emellertid skulle anse det äskade anslaget för högt, tror jag likväl icke, att någon skall bestrida, att det framställda medelförslaget bör vinna gehör. Man må betänka, att våra soldater, enligt nu gällande författning, icke få mer än två mål om dagen. Då dessa soldater äro i sina hem och egna sig åt ganska styft arbete, som likväl icke kan betraktas vara större än det i krigstjänst, hafva de behof af flera mål om dagen.

Jag tror mig med rätta kunna påstå, att den, som har till uppgift att med uppoffring af hvad familjelifvet har behagligt, ja, af sjelfva lifvet, försvara *våra* hus och hem, bör af Staten erhålla nödortigt bergning, under den tid han användes i Statens tjänst. Man har anført såsom skäl för afslag eller nedsättning af det begärda anslaget, att den Svenska soldaten ej klagat öfver knapp proviantering, men jag ber Herrarne taga i betraktande, att den Svenska soldaten tål mycket, innan han klagar. Man kan icke gerna begära, att han under sin tjänstgöring till en del skall lefva på hullet. Såsom princip kan det ej erkännas vara riktigt att uppställa den grundsatsen, att soldaten skall till större eller mindre del sjelf bekosta sitt underhåll, då han är i tjänsten. Med kannedom om den lilla utspisningsstaten underlåter han nog icke att till mötena medtaga något af sina egna lifsförnödenheter eller något penningar, så vidt han derpå har någon tillgång, och i motsatt fall drager han ej i betänkande att hos sina vänner och bekanta låna sig fram. Efter min uppfattning är det mer än obilligt att begära, att den Svenska soldaten skall af arbetsförtjensten i hemmet taga något för att lefva af vid mötena; ty hvar och en måste väl erkänna, att hvad han genom sitt arbete sparar

in erfordras till lifsuppehälle för hustru och barn under hans frånvaro. Får soldaten icke på detta sätt använda sin lilla behållning, inträffar den sorgliga omständigheten, att hustrun och barnen, mot soldatens vilja, i händelse hans tillgångar äro knappa och familjen talrik, antingen falla rotehållarne till last eller måste lida nöd. Dessa rotehållare hafva, utan afseende härpå, nog många och stora utgifter ändå för vårt försvarsverk, och säkert är, att de äro ganska tryckande. Jag vädjar till hvarje man med hjerta i denna Kammaré, om icke Stats-Utskottets Utlåtande i denna del bör återremitteras i syftning att förskaffa våra soldater ett litet frukostmålt under vapenöfningarne. Jag öfverlemnar till Stats-Utskottet att derför bestämma hvilka födoämnen, som anses lämpligast, men fördrar, att den Svenska indelta soldaten skall hafva, lika väl som den värfvade, sitt enkla frukostmålt.

Jag yrkar återremiss.

Flere ledamöter hördes instämma häruti.

Herr Medin: Ingen kan gerna säga annat, än att soldaten vid indelta arméen i afseende å utspisningsstaten är sämre lottad än den vid värfvade arméen. Sjelf har jag varit i tillfälle att se, att den indelta soldaten är sämre provianterad än skiljligt är.

Att ej någon allmännare klagan från soldaternes sida försports bevisar ej motsatsen. Under den tid, då regementena sjelfva besörjde sin proviantering, var soldaternes underhåll bättre än nu är förhållandet. Sjelf har jag haft bestyr med provianteringen åt Kronobergs regemente i 27 år efter den gamla provianterings-utspisningsstaten och i 3 år efter den nya. Efter den förra staten fick soldaten en mera passande föda, då det bestods honom salt kött och fläsk samt sill. Nu åter skall soldaten hafva färskt kött, hvilket sällan kan tillredas så smakligt, att icke soldaten tycker mer om det salta. Enligt nu gällande utspisningsstat blir hans underhåll så knappt, att han icke får frukost, utan endast två målt om dagen, middag och qvällsvard, hvilket synes något hårdt och obilligt, då han tidigt om morgonen skall vara uppe i tjenstgöring. Man kan rimligen ej fordra, att han ej skall få njuta någon föda förrän middagen. Jag anser derföre, att hans underhåll bör så mycket förbättras, att han kan erhålla något till frukost. Det bemedlingsförslag, som i sådant syfte här blifvit framställt, synes mig förtjena afseende, hvarför jag förenar mig med dem som yrkat återremiss. Dock vill jag ej att anslaget till utspisningsstaten för indelta arméen skall höjas till det betydliga belopp, som Kongl. Maj:t äskat. Stats-Utskottet förtjenar all tacksamhet för alla de besparingar det sökt åstadkomma i Statens utgifter, men i denna ömtåliga fråga vill jag ej gå för långt i sparsamhet, utan lika med dem, som begärt återremiss, bevilja något anslag till ett förmiddagsmålt åt soldaten. Hvad födoämne, som dertill bör bestås honom, kan vara likgiltigt. Här har föreslagits kaffe och socker, men jag tror att soldaten skulle vara mera nöjd, om han till frukost finge en bit salt fläsk med bröd eller åtminstone en bit sill; något hvarvid han är mera van än vid kaffe. Efter den nya provianteringsstaten finner man, att provianteringen faller sig

billigare emot förr. Soldatens portionsskilling uppgår blott till 54 öre och det inses lätt, att därför ej mycken föda kan erhållas.

Jag förnyar min anhållan om återremiss.

Herr Statsrådet Thulstrup: Det kan visserligen icke nekas, att det anslag som, i ändamål att vinna en förbättrad utspisningsstat för indelta arméen, blifvit begärdt, uppgår till ett icke obetydligt belopp; men jag hemställer till enhvar, om Kongl. Maj:ts förslag i detta hänseende i någon mån kan anses obilligt. Må man blott besinna, att hvarken den indelta infanteristen, som under mötestiden är i rörelse från klockan 5 om morgonen, eller kavalleristen, som måste vara uppe i tidigaste otta för att derefter rykta, vattna, rida och exercera — erhåller någonting till lifs förr än klockan 12. Om detta är alltför knäppt för de äldre, som deltaga i regementsmötena, hvilka fortfara 20 dagar, huru mycket otillräckligare måste det icke då vara för de yngre, vid sådan förknappning alldeles ovane, som genomgå kavalleriets exercis-skvadroner, hvilka fortfara 90 dygn.

Då man strängt fordrar, att soldaten skall uppfylla sin pligt och utan ringaste gensägelse underkasta sig de ansträngingar, som med hans icke så afundsvärda yrke äro förenade, bör man ock gifva honom hvad för hans uppehälle fullt erfordras. Detta torde väl vara det minsta, det billigaste och det mest behjertansvärda, som kan fordras. Hans anspråk äro i alla fall icke öfverdrifna.

Vid de underhandlingar, som emellan Arméförvaltningens intendentsdepartement och vederbörande regementschefer egt rum i afseende på den indelta arméens nu gällande utspisningsstat, hafva desse chefer enhälligt vitsordat otillräckligheten af denna stat och behofvet af dess snara förbättring. Det är äfven bekant, att, sedan Rikets Ständers år 1861 förslutna Revisorer, i afseende på mathållningen vid garnisonsregementena i hufvudstaden, erinrat, att födoämnen voro till kvantiteten otillräckliga, och Kongl. Maj:t vid 1862—1863 årens riksdag framlagt förslag till ny utspisningsstat, innehållande 3 mål om dagen, för samtliga garnisonerande värfvade regementen, denna framställning i så måtto af Rikets Ständer bifölls, att mathållningsanslaget med 120,000 R:dr förhöjdes.

För åstadkommande af den för indelta arméen nu ifrågakommande förbättrade utspisningsstaten erfordras en anslagsförhöjning af 86,324 R:dr 60 öre. Häraf har Stats-Utskottet ej ansett sig kunna tillstyrka mer än 4,500 R:dr. Såsom skäl för afstyrkandet af de återstående 81,824 R:dr 60 öre anföres, att, så vidt Utskottet varit i tillfälle inhemta, "någon allmännare missbelåtenhet med indelta arméens nu gällande provianteringsstat icke försports". Vid genomläsandet häraf framställer sig den frågan, huruvida Utskottet verkligen menat och betänkt hvad dessa ord innebära. Vi känna alla hurudan den Svenska soldaten är. Under den ansträngande tienstgöring, som honom alltmera ålägges för att någorlunda bibringa den utbildning i yrket, hvilken nutidens krigstjenst fordrar, anser han som en pligt att utan knot och efter bästa förmåga fullgöra hvad honom ålägges. Ingen lär väl vilja bestrida, att soldaten under sådant förhållande *bör* förses med ett mot hans arbete svarande ordentligt underhåll. Om nu, detta oaktadt, provianten skulle befinnas klen och otillräcklig,

och man då säger honom, att "Kronan ej mera består", så veta vi, att han äfven då anser som en pligt att utan knot finna sig deri -- att han med tystnad och undergifvenhet underkastar sig den försakelse, som häraf blir en följd. Men hungrens röst tystas dock icke. Inser man nu, att ett missnöje å soldatens sida under sådant förhållande kan vara fullt berättigadt, hemställer jag, huruvida det är rätt, om det är Staten värdigt och om det är försigtigt att sätta hans pligtkänsla på ett sådant prof.

På grund af det nu anförda får jag anslå, att Kammararen behagade, med afslag å Utskottets framställning bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet allättna Proposition.

Herr O. B. Olsson: För min del godkänner jag det resultat, hvartill Utskottet kommit. I likhet med hvad flere talare anført, har jag ej hört någon klagan af den indelta soldaten eller kavalleristen öfver otillräcklig proviantering. Man bör ihågkomma, att soldaterna, åtminstone de i Skåne, hafva lön ända till 100 Rdr, och då tjenstgöringen vanligen icke öfverstiger en månad årligen, bör denna lön kunna lemna bidrag till förbättring i hans underhåll under regementsmötena, om han skulle finna detsamma i någon mån otillräckligt.

Då soldaten sällan eller aldrig afgår till något möte, utan att vara försedd med någon kassa, och då marketentare der vanligen finnes, kunna, såsom en föregående talare befarat, soldaterna icke behöfva sakna sina nödvändiga behof.

Ett annat förhållande är det med soldater vid de värfvade regementena, hvilka icke hafva någon annan lön än den lilla besparing, som de kunna göra på passevolansen. Om de ej erhålla tillräcklig föda, kunde det med skäl anses obilligt, enär de svårligen kunna vara i tillfälle att af egna medel bereda sig någon förbättring i underhållet. Jag kan således ej annat än tillstyrka bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Orre: Jag eger visserligen ingen sakkänedom, hvarpå jag kan grunda mitt omdöme i denna fråga, men i min egenskap af landstats-tjensteman har jag mer än en gång åtföljt trupper på deras marscher, dervid jag ej kunnat undgå finna att deras underhåll varit otillräckligt. Det har nemligen icke bestått soldaten mera än två mål om dagen, hvilket påtagligen är för litet, då han kanske klockan 3—4 om morgonen företagit marschen och först klockan 10—11 på aftonen kommit fram till sitt kvarter. Jag hemställer till en hvar, om en sådan mathållning för en tågande trupp kan anses tillräcklig. Man har här sagt, att soldaten icke har klagat deröfver, men jag åtminstone har erfarenhet om motsatsen. Om ej kvartervärdarnes välvilja och gästfrihet mellankommit, så att soldaten fått något mer till lifs än hvad Kronan bestått, så hade soldaterna ej kunnat berga sig utan att göra enskilda uppoffringar. Detta har jag ansett vara min pligt att upplysa, och jag tillåter mig, på grund af hvad jag nu haft äran anføra, att förena mig med dem, som vilja hafva denna punkt återremitterad i syfte att erhålla en förbättrad utspisningsstat åt den indelta arméen.

Herr A. von Proschwitz: I en föregående punkt ville man ej bevilja anslag, derföre att något sådant icke af Kongl. Maj:t blifvit begärdt; i denna punkt åter, der Kongl. Maj:t gjort nådig framställning om ett anslag, är man tveksam, om något behof deraf i verkligheten förefinnes. Inom denna Kammare hafva många erkänt ett sådant behof, och att en förbättring i soldatens underhåll är behöflig kan äfven jag försäkra. Här har af någon blifvit erinradt om provianteringsens besörjande vid värfvade regementen medelst passevolans och om nyttan deraf för att slippa de före passevolansens tillkomst vanliga klagomålen öfver otillräckligt underhåll. Nu åter talas om, att soldaterna sjelfve må bestå hvad som kan brista i deras underhåll. Följden af ett sådant system blir väl ändock, att rotehållarne i sista hand få betala hvad soldaterna för sitt underhåll vid mötena måste utgifva. Portionsskillingen 58 öre — har man sagt — gäller ej så mycket i Stockholm som på landet, men jag får dervid erinna, att samma pris är beräknadt för samma artiklar i Stockholm som i landsorterna. Jag för min del tillstyrker bifall till hvad Kongl. Maj:t i detta ämne föreslagit, eller att ett anslag af 86,324 R:dr måtte beviljas till förbättring af indelta arméens utspisningsstat.

Herr Nils Andersson: Denna fråga är af en behjertansvärd beskaffenhet och förtjenar att väl påaktas. Med den kämmedom jag har om indelta arméens utspisning enligt nu gällande stat, kan jag vitsorda behofvet af någon förbättring deruti. Vill man räkna på mammod och kraft hos soldaten vid försvaret af Konung och fosterland, må man icke sätta honom på svältkur. För att fatta mig kort ber jag att få instämma med Herr John Ericson.

Herr Sven Nilsson: Jag instämmer med Herr Hedengren. De invändningar, som här gjorts emot förhöjning uti ifrågavarande anslag, har han till fullo vederlagt. Dock vill jag taga fasta på ett yttrande en talare haft, att man icke hört, det soldaterna tagit skada till lif eller helsa i följd af otillräcklig föda, och ett annat, att behofvet ej nu erfordrade någon förbättring. Jag lemnar derhän huru härmed kan förhålla sig, men drager man konsekvensen af nämnda sats, så skulle soldaterna få vänta på bättre utspisning under öfningstiderna, till dess sig visat att de tagit skada till helsa. Sådant kan icke vara Staten värdigt. Behofvet af förbättring är erkänt, och tiden är längesedan inne att låta den indelta soldaten få lika tillräcklig utspisning som den värfvade.

Jag förenar mig med dem som begärt återremiss.

Herr Jan Andersson: Jag inskränker mig till att helt enkelt tillstyrka bifall till Utskottets Utlåtande i denna punkt.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Herr Talmannens propositioner dels på bifall till Utskottets förslag och dels på förslaget återförvisande till Utskottet besvarades med ja och nej, jemte det att begäran framställdes om votering, för hvars anställande uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i tolfte punkten af Utskottets Utlåtande N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens fjerde hufvudtitel,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat återförvisa nämnda punkt till Utskottets förnyade handläggning.

De voteringseddlar, som afgifvits vid denna, i vaulig ordning anställda omröstning, utvisade att 60 ledamöter röstat ja samt 74 nej; hvadan Kammaren beslutat återförvisa förenämnda punkt till Utskottets förnyade handläggning.

Sammanträdet afslöts kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m., för att fortsättas

Kl. 6 e. m.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag, angående de af Kammaren under gårdagen fattade beslut, som angingo regleringen af utgifterna under Riksstatens tre första hufvudtitlar.

§ 6.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens fjerde hufvudtitel.

Härvid förekommo:

13—17 punkterna.

Biföllos.

18 punkten, mom. a bifölls.

Mom. b.

Herr Bergström: Då Kammaren förut på dagen beslutat återremittera den under punkten 12 afhandlade frågan om förbättrad utspisningsstat för indelta arméén, hemställer jag, huruvida icke, i öfverensstämmelse med nämnda beslut, jemväl Kongl. Maj:ts Proposition om anslagsförhöjning för tillämpning af förbättrad provianteringsstat vid Wermlands fältjägeraregemente borde till Stats-Utskottet återförvisas.

Herr Carl Ifvarsson: För min del får jag yrka bifall till den föredragna punkten. Jag tror, att man endast i undantagsfall bör återförvisa frågor till Utskotten; och i afseende å den förevarande finner jag så mycket mindre anledning dertill, som Första Kammaren, efter hvad känt är, redan bifallit Utskottets Betänkande.

Herr A. von Proschwitz: Det skulle, efter min tanke, vara en synnerlig orättvisa, om Riksdagen, sedan den beslutat sig för att bereda den indelta arméén en bättre utspisning, skulle sätta Wermlands fältjägare på svältkur. Jag förenar mig derföre i yrkandet om återremiss af denna punkt, och det så mycket heldre, som den kärntrupp, hvarom här är fråga, visserligen är förtjent att på allt möjligt sätt omhuldas.

Herr Witt: Man må tänka hvad man vill i sjelfva saken, så måste det likväl vara en nödvändig konsekvens af Kammarens vid punkten 12 af detta Betänkande fattade beslut om återremiss, att äfven denna förevarande punkt återremitteras. Jag får således yrka på proposition derå.

Flere ledamöter hördes instämma.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall till Utskottets hemställan. Härtill svarades med öfvervägande nej, under det att den dernäst framställda propositionen på återremiss allmänt besvarades med ja, och hade Kammarerna alltså, enligt Herr Talmannens förklarande, till Utskottet återförvisat ifrågasvarande moment.

19—21 punkterna.

Biföllos.

22 punkten.

Lades till handlingarne.

23 punkten.

Biföllo.

24 punkten.

Härvid yttrade

Herr Bergman: Då jag väckte den motion, som föranledt ifrågasvarande Utlåtande från Stats-Utskottet, skedde det i lifligt medvetande af en stor brist, som förefinnes i Gotlands Nationalbeväringens organisation, och af de stora olägenheter, som derigenom kunna i farans stund uppstå för öns försvar. Vi veta alla — hvad som ock under förmiddagens diskussion i en annan fråga erkändes — att det i allmänhet är af särdeles stor vikt, att ett dugligt, genom längre tids tjenstgöring öfvadt och bepröfvadt, med sina skyldigheter förtroget underbefäl finnes att tillgå. Särdeles måste detta vara förhållandet på Gotland, der en skicklig ledning af mindre truppafdelningar, till följd af lokala förhållanden, torde blifva isynnerhet af nöden.

I motionen har jag nu sökt framställa grunddragen af den för Gotlands nationalbeväring stadgade organisation, på samma gång jag föreslagit medlen till afhjelpande af den för närvarande mest i ögonen fallande brist, som vidlåder densamma. Jag har i detta afseende tagit mig friheten framställa tvenne alternativ, det ena mera vidsträckt och innefattande ett yrkande af anslag till belopp af 19,034 R:dr till en allmän förhöjning af underbefälens arvoden så väl vid infanteriet som artilleriet, äfvensom till fyllande af den lucka, som i det nödiga antalet underbefäl nu förefinnes, samt derjente ett annat och inskränktare, för den händelse att tillgångarne för närvarande icke skulle medgifva nyssberörda anslag, afsedt alternativ, gående ut på ett anslag af 2,450 R:dr, för att fylla nämnda lucka, eller bristen på underbefäl vid sju af nationalbeväringens trettio kompanier.

Stats-Utskottet har nu med en välvilja, för hvilken jag känner mig tacksam, så till vida gått den i motionen gjorda hemställan till mötes, att Utskottet föreslagit Riksdagen aflätandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om utredning, huruvida den ifrågakända förhöjningen i anslaget till Gotlands nationalbeväring är, i dess helhet

eller till någon del, påkallad, samt om afgifvande af nådig framställning härom till näst sammanträdande Riksdag. Jag anhåller med anledning häraf, att Kammarens beslut i frågan måtte delas i tvenne moment, motsvarande de af mig framställda tvenne alternativet. Hvad angår första alternativet eller det begärda anslaget af 19,034 R:dr, så förklarar jag mig nöjd med Utskottets Betänkaude och yrkar alltså bifull till den deri gjorda hemställan. I fråga åter om det andra alternativet, eller det lilla anslaget af 2,450 R:dr, vågar jag anhålla, att Kammarén ville bevilja detta anslag, att från och med nästa år eller 1867 års början uppföras på Gotlands nationalbeväringens stat.

Såsom skäl härför får jag i korthet erinra, att någon vidare utredning af denna fråga, än som här genast kan lemnas, icke synes kunna vara af nöden, enär fråga icke är om någon förändring eller förhöjning af de vid beväringens öfriga kompanier för underbefäl stadgade arfvoden. Den begärda summans belopp är nemligen uträknadt efter 1860 års stat för nationalbeväringen, och det är ett faktum, som ej torde vara i behof af någon vidare utredning, att i samma stat sju kompanier rakt af glömdes bort och blefve i mistning af erforderligt underbefäl, under det öfriga 23 kompanier ega nödigt antal deraf. Jag må nämna, att denna glömska genast väckte ett ofantligt uppseende på ön, och har väckt icke mindre uppseende, att man under 6 års tid icke vidtagit den ringaste åtgärd till misttagets rättande, oaktadt officiel framställning till vederbörande i ämnet egt rum sednast den 28 Juli 1865.

Det är emellertid lätt att inse, hvilket menligt inflytande på truppens öfningar deraf uppstår, att ej mindre än sju kompanier få åtnöja sig med endast extra, för det ringa arfvodet af 30 R:dr för året antagna sergeanter och furirer. Naturligtvis lär befälet ej att känna truppen, och truppen ej att känna befälet. Och vid inträffande krig skola olägenheterna mångdubblas, och det skulle då inträffa, att de sju kompanierna finge gå emot fienden utan öfvadt, pålitligt underbefäl.

Men, invänder man, är detta sanning? Hvila dessa uppgifter på verkliga förhållanden? Jag har här i min hand en halfofficiel berättelse, författad af stabschefen vid beväringen. Lönestaten finnes der upptagen; och det visar sig af bestämda siffror, att förhållandet är sådant, som jag uppgifvit, hvilket jemväl torde kunna vitsordas af den man, som jemte mig är representant från Gotland.

En annan invändning, som jag förutser, är den, att en fullständig reorganisation af vårt krigsväsende förestår, och att det förthy icke skulle vara skäl att plåstra och lappa med ifrågavarande del af försvaret. Jag önskar denna reorganisation all möjlig framgång; men det torde likväl böra erinras, att man hittills ej kommit längre än till förslagen, och att det torde dröja årtatal, innan man antagit någon bestämd plan, till hvilken Gotlands nationalbeväring då får ansluta sig.

Då, såsom jag haft äran nämna, 2,450 R:dr utgjorde behofvet för fyllande af bristen på underbefäl, gjordes redan för tvenne år sedan framställning till ena Statsmagten om ett behöfligt anslag. Någon påföljd föranleddes ej af denna framställning. Nu har saken blifvit bragt inför äfven den andra Statsmagten. Skulle samma likgiltighet här visa sig, så gifves det ingen högre instans. Gotlands befolkning får då sitta på sin aflägsna

ö och grubbla derpå, huruvida försvaret af densamma för moderlandet har så underordnad vigt, att man får åtnöja sig med en organisation, till en del endast på papperet. Men är det ej så, är det allvar med detta försvaret, så må man ej längre tillåta sådana luckor, som ofvan blifvit påvisade. Jag anhåller, på grund af hvad jag haft äran andraga, att Kammararens beslut måtte delas i två moment; samt att Kammararen måtte, med bifall till det första momentet, eller Utskottets hemställan om en underdånig skrifvelse, besluta ett anslag af 2,450 R:dr att från och med nästa år utgå till arfvoden åt 7 sergeanter och 14 furirer vid Gotlands nationalbeväring.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Stats-Utskottet har, efter min tanke, ej kunnat gå längre i välvilja emot motionen, än att förorda en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om ärendets fullständiga utredning; och det vill tyckas, som om motionären bort vara belåten att sålunda på en gång få frågan i dess helhet pröfvad, och — der så tarvass — samtliga påvisade olägenheter afhjelpna. Jag kan ej inse annat, än att härmed är gjordt allt, hvad som lämpligen kan göras, och får derföre yrka bifall till Utlåtandet i denna punkt.

Herr Östman: Hvarje fosterlandsvän måste lifligt önska, att ön Gotland sättes i ett fullkomligt försvarbart skick, så att den i alla händelser bevaras åt moderlandet; och hvar och en inser ock nog samt, att öns försvarsväsende för det närvarande är behäftadt med stora brister. Den stora vigten af dessa bristers afhjelpande kan ej förnekas, ty om Gotland skulle af en fiende besättas, så vore fastlandet i och med densamma ständigt hotadt. Likväl — med erkännande af allt detta — tror jag, att Utskottets förslag innefattar den lämpligaste åtgärd, som för närvarande kan vidtagas, helst då vi just nu genom tillsättande af ett särskildt Utskott söka åvägabringa en fullständig omorganisation af hela vårt försvarsväsende, dervid Gotland naturligtvis ej kommer att glömmas. Med hänsyn härtill kunde det väl synas, som om en särskild framställning till Kongl. Maj:t rörande Gotland för det närvarande vore öfverflödig — då öns försvarsväsende ju kommer att föranleda en ytterligare framställning i sammanhang med Försvars-Utskottets organisationsplan; — men på det ingen anledning må finnas att beskylla Representationen för ligkiltighet vid en så vigtig sak, så anser jag mig böra tillstyrka bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Carl Ifvarsson: Då med afseende å det i motionen framställda yrkande om anslag af 19,034 R:dr till upphjelpande af underbefällets vid Gotlands nationalbeväring löner, motionären förklarar sig nöjd med den hemställan Stats-Utskottet uti förevarande punkt till Riksdagen afgifvit, och jag ej heller hört någon annan motsätta sig den föreslagna skrifvelsen, så lär i den delen något vidare yttrande icke erfordras.

Beträffande åter det andra alternativet, eller det af motionären gjorda påstående om ett mindre anslag af 2,450 R:dr till arfvoden åt 7 sergeanter och 14 furirer vid beväringen, så möter härvid den betänklighet, att det omöjligen kan tillkomma Riksdagen att i första hand bedöma, huruvida

den brist, motionären velat uppvisa, tillkommit af misstag eller ej, samt om verkligt behof af det begärda anslaget alltså förefinnes. Det ser visserligen besynnerligt ut, om sju af nationalbeväringens trettio kompanier skulle vara i saknad af underbefäl, men orsaken härtil är, som sagdt, ej lätt att utreda. Då Riksdagen emellertid medelst den föreslagna skrifvelsen fäst Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på ämnet, så kommer denna brist, derest den förefinnes — hvilket jag ingalunda vill betviffa — säkerligen att föranleda en framställning af Kongl. Maj:t till nästa Riksdag; och enda skilnaden blir således den, att saken får anstå ett år. Jag instämmer med Herr Peter Nilsson, deri att Riksdagen ej bör gå längre än Utskottet föreslagit, utan att den dymedelst utsätter sig för ett möjligt misstag. Riksdagen bör, efter min åsigt, vakta sig att ingå i sådana saker, som undersökningen af huru mycket underbefäl, som bör finnas på nationalbeväringen: ... fråga, som helt och hållet faller inom Kongl. Maj:ts bepröfvande, hvadan derpå ock måste bero, huruvida Riksdagen för det föreslagna ändamålet skall anvisa medel eller icke.

Herr Kolmodin: Jag är fullt tillfredsställd med det resultat, hvar-till Stats-Utskottet kommit i fråga om första alternativet i Herr Bergmans motion; men rörande det sednare alternativet, eller att 2,450 R:dr genast skulle beviljas till aflöning åt 7 sergeanter och 14 furirer, förenar jag mig med Herr Bergman och önskar bifall till motionen i den delen.

Vid riksdagens början hade jag sjelf för afsigt att väcka motion om anslag för denna så behöfliga tillökning af underbefäl vid Gotlands nationalbeväring; men då jag såg ett mera omfattande förslag i min landsmans hand, var jag nöjd med att låta min motion inkomma såsom ett alternativ i den af honom framlagda. Jag var nemligen angelägen att denna mindre summa skulle just under denna form begäras; ty min tanke var, att, om, enligt den grundliga sparsamhet som vid denna riksdag proklamerades från alla håll, det större anslaget skulle blifva afslaget, så skulle det mindre deremot bifallas. Nu har Stats-Utskottet, snart sagdt, gjort tvärtom, och Utskottet har ansett det mindre anslaget vara en sådan småsak, att derät föga eller ingen uppmärksamhet lemnats. Men, mine Herrar! det är dock ingen småsak. Tjuguen underbefälsplatser vid Gotländska beväringen äro i närvarande stund obesatta. Då för några år sedan nationalbeväringen erhöll en förändrad organisation och indelades på 30 kompanier i stället för 23, erhöilo alla kompanierna officerare, men när man kom till underbefälet, blefvo 7 kompanier i saknad af sådant. Man åberopar, att staten för beväringen är helt nyligen uppgjord; men för underbefälet på dessa 7 kompanier finnes ingen stat uppgjord, ehuru sådant är alldeles oundgängligt. Nu antagas visserligen s. k. extra-sergeanter mot en årlig aflöning af 30 R:dr, men då man anser underbefälet i allmänhet vara svagt aflönadt med 100 à 150 R:dr, kan man icke undra på, att hvarje förständig menniska undandraget sig att blifva extra-sergeant, och när man nödgas dertill, åtminstone lemnar befattningen så snart konventionen sådant medgifver.

Det har blifvit sagdt här, att, om man aflåter den af Utskottet tillstyrkta underdåniga skrifvelsen, det blott dröjer ett år, innan det nu anmärkta förhållandet blifvit rättadt; men jag tror verkligen, att det misstag,

hvarom här är fråga, bör så fort som möjligt afhjelpas. Det kan eljest ganska lätt hända, att Kongl. Maj:t icke till pröfning företager denna särskilda fråga, förrän i sammanhang med den allmänna reorganisation af försvarsverket, hvartill planen nu uppgöres af vårt skickliga Försvars-Utskott; men för denna stora reforms genomförande torde många år komma att åtgå. Man påstår vidare sig icke kunna bedöma de särskilda förhållanden, hvilka ligga till grund för motionärens framställning i denna del; men ingen sak gifves väl, som är enklare än denna att bedöma. Nationalbeväringen består af 30 kompanier, medan det finnes underbefäl blott för 23. Jag frågar då, om det finnes någon inom denna Kammare, som anser sig icke kunna bedöma behofvet för de 7 andra kompanierna att äfven erhålla sådant befäl?

En ledamot af Försvars-Utskottet meddelade mig häromdagen, att den honnörspost, som går härnere emellan Riddarholmskyrkan och Riksdagshuset, kostar Staten årligen 3,600 R:dr. Nu vill jag visst icke föreslå någonting så vådligt, som att indraga t. ex. honnörsposten på Carl XIII:s torg, hvarigenom man skulle kunna använda den erhållna besparingen till afföning af underbefäl vid 7 kompanier på Gotlands nationalbeväring och ändock hafva i behåll omkring 1,200 R:dr för något annat samhällsnyttigt ändamål; men jag påstår, att ett land, som har råd att hålla så dyra poster, äfven förmår tillgodose ett så trängande behof, som det af mig nu påpekade.

Gotlänningarne inom Kammaren hafva nu kämpat till sista man, ty vi äro icke flere än två, och jag är öfvertygad att beväringen skall i farsans stund göra detsamma; men då måste den också ega ett underbefäl, under hvars ledning den kan i fredstid öfva sig och i krigstid möta fienden.

Jag instämmer i det af Herr Bergman nyss framställda yrkandet.

Herr Bergström: Mig förefaller det som Gotlänningarne icke sakna fog för sin klagan, att Gotland städse blifvit af moderlandet stjufmoderligt behandladt. En slik behandling sträcker sig långt tillbaka i tiderna och har vållat öns isolering och afsöndring från Svenska väldet. Redan under medeltiden kom den under Danskarnes välde och förblef under sekler skiljd från Sverige. Under innevarande århundrade har denna Östersjöns perla varit i vår arffindes hand. Det kan nu vara på tiden att emot Gotland öfva rättvisa. Gotlands innebyggare hafva, för att sjelfve kunna mot fiender värja och försvara sin fäderneö, åtagit sig den allmänna värnepligten i en utsträckning, som högst betydligt öfverstiger måttet af hvad i detta afseende åligger innevånarne å fastlandet. Man har icke förnekat, att vid sednast uppgjorda indelningen af Gotlands nationalbeväring infanteri 7 kompanier kommit att sakna nödigt underbefäl, nemligen 7 sergeanter och 14 furirer. Det är derföre en enkel gärd af rättvisa och billighet att anslå de arfvoden, tillsammans 2,450 R:dr, hvilka, enligt hvad den värde motionären utredt, erfordras för afföning af det underbefäl, som är nödvändigt för öfning af ifrågavarande 7 kompanier. Ett ytterligare skäl att bifalla motionärens nu modifierade förslag, att Kammaren ville dels omedelbart anslå omörmda 2,450 R:dr, dels ock besluta en sådan skrifvelse som Stats-Utskottet föreslagit, hvad anginge skilnaden

emellan 19,034 R:dr och 2,450 R:dr eller 16,584 R:dr, hemtar jag derifrån, att Första Kammaren, enligt hvad jag af tidningarne erfarit, i allo afslagit Stats-Utskottets hemställan om aflåtande till Kongl. Maj:t af underdånig skrifvelse i ämnet. Således, om än denna Kammare beslutar aflåtande af sådan skrifvelse som Betänkandet innehåller, föranleder ett slikt beslut icke någon åtgärd af Riksdagen, enär, enligt min åsigt, vid Kammarnes mot hvarandra stridande beslut all fråga om skrifvelsen måste komma att förfalla. Enda utvägen att för denna riksdag hålla frågan uppe är således, att denna Kammare anslår de af motionären äskade arvoden för infanteri-underbefälet 2,450 R:dr. Derigenom föranledes en sådan fortsatt behandling af frågan, som i 65 § Riksdagsordningen är föreskrifven. På grund af hvad jag såhunda anfört yrkar jag bifall till hvad motionären under diskussionen föreslagit.

Iman jag afstår från ordet, vill jag uttrycka min förundran deröfver, huru ett sådant misstag, som motionären och Stats-Utskottet antydt, kunnat förelöpa vid organisationen af Gotländska nationalbeväringens infanteri. Då Kammaren är så lycklig att hafva här närvarande en Konungens rådgifvare, som under Kammarens öfverläggningar om fjerde hufvudtiteln företrodt Herr Krigsministern och välvilligt tillhandagått med upplysningar i ämnet; vågar jag utbedja mig, att denne Konungens rådgifvare ville yttra sig rörande denna fråga.

Herr Leffler: Sedan Gotlänningarne nu kämpat till sista man vill äfven jag ställa mig i deras led, och då de begärt ett så ringa anslag, vore det obilligt att vägra det, och förenar jag mig derföre i det af Herrar Bergman och Kolmodin framställda yrkande.

Herr Statsrådet Thulstrup: Jag är ledsen att icke kunna uppfylla den till mig framställda begäran, emedan jag icke för ögonblicket kan påminna mig de närmare förhållanden, som vid behandlingen af den nu omnämnda framställningen förekommo; men vill gerna vid ett annat tillfälle derom lemna de önskade upplysningarne.

Herr von Troil: Jag vet att till fullo uppskatta den värme och fosterlandskärlek, som ligga till grund för motionärens i hans motion gjorda framställning, och för de yttranden, som nyss blifvit afgifna af honom och hans medbroder från Gotland, men jag ber att få fästa båda dessa Herrars och den ledamots, som med dem instämt, uppmärksamhet å vådan af ett sådant prejudikat, som att Representationen skulle tillskapa nya löner. Jag vet, att motionärens anmärkning rörande dessa underbefäls platser är riktig, och jag beklagar att förhållandet är sådant som här blifvit påpekadt, men det är likväl en ganska stor fara, om Representationen, utan att Regeringen dertill gifvit anledning, tager initiativ i en fråga, hvilken afser tillskapande af nya löner eller arvoden, låt äfven vara att dessa äro af behovet verkligen påkallade.

Jag ber för öfrigt få erinra desse Herrar, att frågan om Gotlands försvar utgjort föremål för särskilda öfverläggningar inom det så kallade Försvars-Utskottet, och att, då detta Utskott inkommer med sitt Betänkande,

kande, en särskild paragraf kommer att föreslå en underdånig skrifvelse med begäran, att, om den plan, Utskottet uppgjort för landets försvarsväsende i allmänhet, icke i alla afseenden skulle befinnas tillämplig för Gotland, Kongl. Maj:t ville framlägga en plan till den organisation, som bäst lämpar sig för denna ös egendomliga förhållanden. Vill man då på samma gång vidröra den nu anmärkta frågan, kan ju detta ske, om så finnes lämpligt, och tror jag, att på sådant sätt Gotlands försvar skall blifva bättre ordnad, än om man nu företager sig att lappa på den gamla institutionen genom att bevilja anslag åt 7 sergeanter och 14 furirer.

Jag upprepar än en gång, att jag delar motionärens känslor och fullkomligt inser det af honom påpekade behofvet i nu förevarande fall, men min åsigt är att uti en sak, sådan som denna, Riksdagen icke bör taga initiativet.

Herr John Ericson: Vid första påseende af Utskottets förslag i denna punkt var jag verkligen benägen att bifalla detsamma för att vinna den utredning, som äsyftades med den underdåniga skrifvelsen. Men frågan har sedermera inträdt i ett annat stadium derigenom, att Första Kamraren afslagit den underdåniga skrifvelsen, hvarföre någon sådan icke kommer att aflätas. Vid detta förhållande och då Herr Bergman i sin motion anført verkliga fakta, som ådagalägga, att det nu yrkade anslaget har fullt fog för sig, hemställer jag, om det icke kunde vara lämpligt, att Andra Kamraren, för att få den anmärkta olägenheten afljelpat, beviljade ett anslag af 2,450 R:dr i den syftning, motionären yrkat.

Man har talat om Försvars-Utskottet, och det är riktigt att frågan om Gotlands försvar inom Utskottet blifvit behandlad och äfven skall erhålla sin plats i det Betänkande, som Utskottet skall afgifva. Men Utskottets förslag till försvarsverkets ordnande såväl på fastlandet som på Gotland blir vid denna riksdag endast ett önskningsmål, så att, om Utskottets förslag vinner Riksdagens godkännande, Riksdagens beslut endast kommer att innehålla en underdånig anhållan, det Kongl. Maj:t ville på de af Riksdagen gillade grunder, verkställa en utredning af ämnet för att vid 1869 års riksdag framläggas för Representationen. Men då motionären andragit verkligen behjertansvärda skäl till stöd för sitt yrkande, torde ett uppskof af frågan, för att låta den bero på ett förslag, som ännu icke inkommit och än mindre blifvit pröfvadt, icke vara lämpligt. I närvarande stund anser jag det således vara riktigast att biträda motionärens mening, på det Stats-Utskottet måtte till båda Kamrarne inkomma med ett förmedlingsförslag, sedan ämnet blifvit af Utskottet ytterligare utredt.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag ånyo uppträder emot Gotländingarne, är det icke af ovilja emot dem eller derföre att jag anser det begärda anslaget så betydligt, att frågan derom förtjenar någon längre diskussion; men jag kan icke begripa hvartill det tjenar att anslå arfvoden åt ett underbefäl, som ännu icke finnes till och om hvilket man icke vet huruvida det kommer att anskaffas. Huru kan man väl vid sådant för-

hållande förfäktade ändamålsenligheten af det begärda anslaget? Jag hörde visserligen en talare nyss antyda, att, sedan Första Kammaren afslagit Utskottets hemställan om en underdånig skrifvelse, ett bifall till motionärens yrkande om ifrågavaande anslag skulle vara ett sätt att bringa frågan åter på tal; men om Första Kammaren har afslagit skrifvelsen, kan man väl icke tro att den skall bevilja anslaget; ty den, som icke önskar en utredning af saken, torde ännu mindre vara benägen att lemna anslag dertill, och frågan kommer således i alla händelser att förfalla.

Jag vill emellertid, utan afseende på Första Kammarens beslut, yrka bifall till Utskottets förslag, på det att det måtte synas, att Kammaren ansett motionen hafva skäl för sig. Hvad Första Kammaren gör och låter, deröfver kunna vi icke bestämma; och ehuru jag för min del verkligen önskar en skrifvelse i sådan syftning som Utskottet tillstyrkt, får man väl nöja sig med hvad som blir Representationens beslut.

På dessa skäl fortfar jag att yrka bifall till den nu föredragna punkten.

Herr Ridderstad: Man har här yttrat, att det icke skulle tillhöra Kammaren att taga initiativet i en fråga af förevarande beskaffenhet, och att nya löner skulle kunna beviljas endast på grund af en utaf Kongl. Maj:t i ämnet aflåten Proposition. Jag föreställer mig dock, att det tillhör begge Statsmagterna att taga initiativet till allt, hvad som kan finnas vara ädelt, godt och för landet nyttigt. Detta ligger just i den konstitutionela principen, som tillförbinder begge Statsmagterna att hafva öppna blickar för allt, hvad landets väl rör och dess framtida ära kräfver.

För att klarare uppfatta den fråga, som nu är under öfverläggning, böra vi kasta en blick på Norra Europas karta. Vi se då, att ett haf skiljer oss från den hotande grannen i öster. Detta är så till vida bra, som det utgör ett naturligt skyddsvärn, hvarmed Försynen omgärdat våra kuster; och en fiende kan icke gerna anfalla oss, utan att ega en fast stödjepunkt för sina operationer, en lämplig plats der trupperna kunna samlas till anfall och der lemningarne af en slagen armé åter kunna sammanträffa, ifall krigslyckan varit ogynnsam. I norra delen af Östersjön ega Ryssarne en sådan stödjepunkt, nemligen Aland, hvars strategiska värde de väl förstå att uppskatta, hvilket man ej bör draga i tvifvelsmål, om man erinrar sig huru det starka Bomarsund för ej längesedan der växte upp; af hvad anledning torde jag icke behöfva nämna. Söder om Stockholm saknar Ryssland deremot helt och hållet en sådan stödjepunkt; och det är derföre ej att undra på, att de med så begärliga blickar betrakta Gotland, som för deras fientliga operationer erbjuder den mest lämpliga stödjepunkt. Mätte derför fosterlandsvännen, som landets väl ligger om hjertat, väl betänka, hvilken vigtig plats Gotland är, och klart inse, att nästan inga uppoffringar böra vara för stora för att åt Sverige skydda denna utpost mot vår arffiende. Må man besinna, att Gotland, såsom nu är ställdt, är öfverlemnadt helt och hållet åt sig sjelf och sina egna resurser, sitt folks tapperhet och krigsduglighet. Inom denna provins är också nationalbeväpningen utbildad på ett sådant sätt, att ingen annan utaf Sveriges provinser åtagit sig en sådan värnepligt. Den

begäran, som af Gotlands representanter blifvit framställd och förordad, är äfven så ringa, att den ensamt derföre icke bör kunna afslås, synnerligast om man tager i betraktande, att ett sådant afslag säkerligen skulle gå öns befolkning till hjertat, men deremot göra dem en verklig glädje, om Representationen går deras billiga önskuingar till mötes.

Jag bifaller af nu anförda skäl motionärens förslag om anslående af 2,450 R:dr till arivoden åt 7 sergeanter och 14 furirer vid Gotlands nationalbeväring.

Herr Hörnfeldt: Mig förefaller det, som om Utskottet uppfyllt motionärens och alla med honom liktänkandes pretentioner, då det ej blott medgifvit att de af motionären anförda förhållanden synas antyda, att uti ifrågavarande hänseende ett verkligt behof förefinnes, utan äfven föreslagit aflåtandet af en underdånig skrifvelse, för att få frågan behörigen utredd. Vinnes vid en sådan utredning upplysning, att ett behof verkligen är för handen, så lärer väl en Proposition i ämnet från Kongl. Maj:t vara att emotse; och det blir då tid att votera ett anslag. Men att på en enskild motionärs framställning, utan föregången undersökning och så till sägande på stående fot, göra det, finner jag föga lämpligt.

Beträffande det förslag, som är att från Försvars-Utskottet förvänta, har man påstått, att det icke vore att emotse förr än kanske i en aflägsen framtid, och att då det slutligen ankommer, ingenting måhända deri finnes hemställt rörande Gotlands militäriska förhållande. Må så vara. Hvad beslut än Försvars-Utskottets kommer att fatta, kan någon menlig inverkan derpå icke härflyta af den skrifvelse, Utskottet tillstyrkt, alldenstund densamma blott afser att få utredt, huruvida den af motionären ifrågäställda förhöjning i anslaget till Gotlands nationalbeväring är af behofvet påkallad. Och utgör detta för mig ännu en anledning att påyrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Då, enligt hvad känt är, Första Kammaren redan afslagit Utskottets hemställan om aflåtande af en underdånig skrifvelse i ämnet, har frågan derom således förfallit. Af önskan att gå Gotländingarnes billiga anspråk till mötes, och på det saken måtte komma till vederbörandes kännedom och en gång blifva behörigen utredd, hemställer jag derföre, med frånträdande af mitt förra yrkande, att Kammaren måtte bevilja det af motionären begärda anslaget å 2,450 riksdaler.

Herr C. A. Larsson: Jag har begärt ordet endast för att hemställa, att vi utan vidare ordande måtte åt Gotländingarne anslå de begärda 2,450 riksdalerna, ty det är annars fara värdt, att genom det myckna pratet och Herr Krigsministerns ständiga interPELLERANDE tiden så förhalas, att vi onödigtvis gifva till spillo en större summa än den, hvar till hela det begärda anslaget uppgår.

Herr Björck: Jag instämmer så till vida med den siste talaren, att jag anser det vara önskvärdt, om man vid frågornas behandling ville

hålla sig något mera till saken, och icke se dem ur en sådan der sväfvande och allmän synpunkt, som blott tjenar till att förvilla uppfattningen i stället för att reda den.

Deremot medgifver jag icke, att saken är så alldeles enkel och lätt att förstå, som åtskillige talare förmenat. Den har redan ett par gånger förut varit föremål för Regeringens pröfning, utan att man likväl utaf hvad dervid förekommit kan bilda sig ett klart omdöme, huru frågan står. Kongl. Maj:t gjorde i ämnet en Proposition vid 1859 års riksdag, på grund af hvad dåvarande militärbefälhafvaren på Gotland föreslagit till förbättring i militärorganisationen derstädes. Han hemställde nemligen, att då, hvad beträffade infanteriet, befälet vore alldeles otillräckligt i förhållande till beväringens antal, så att kompaniernas styrka då uppginge från 230 ända till 250 man, 7 af de största kompanierna måtte hvar och ett fördelas i 2 kompanier, samt hvarje af de sålunda tillkomna 7 nya kompanierna erhålla samma antal öfver- och underbefäl. I sammanhang härmed uppgjordes förslag till ny reglering af officersbeställningarne och nya löner för underofficerarne, till följd hvaraf föreslogs arfvode å 30 R:dr för 50 extra underofficerare och arfvode å 18 R:dr för 100 extra korporaler. Detta förslag upptogs sedermera af Kongl. Maj:t och bifölls af Rikets Ständer, hvarefter omorganiseringen företogs i öfverensstämmelse dermed.

Den sednare militärbefälhafvaren på Gotland lät sig emellertid icke nöjas härmed, utan ingick före 1862 års riksdag till Kongl. Maj:t med en anmälan, hurusom, i anledning af de nybildade sju kompanierna vid Gotlands nationalbeväring, skulle erfordras följande förändringar i afseende på underbefälet derstädes, nemligen 7 nya sergeanter med löner å 150 R:dr i stället för 7 extra underofficerare, hvilkas arfvoden å 30 R:dr då besparades och 14 nya fourirer med löner å 100 R:dr i stället för 14 extra underofficerare, hvilkas arfvoden å 30 R:dr då besparades. Då ärendet förekom i Stats-Rådet, utlät sig föredraganden på följande sätt: "Då Rikets Ständer vid förra riksdagen beviljade det då begärda aflöningsbeloppet i enlighet med Kongl. Maj:ts, på grund af dåvarande militärbefälhafvarens förslag, gjorda framställning, samt sedermera icke har kunnat vinnas någon erfarenhet, som jäfvar hans åsigt, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t för det närvarande icke måtte fästa något afseende å nu förevarande förslag, hvad det rör underbefälet."

Häraf torde framgå, att, ehuru frågan ursprungligen blifvit väckt af militärbefälhafvaren på Gotland, Kongl. Maj:t dock efter den granskning, som, innan föredragningen skedde, naturligtvis blifvit egnad deråt, icke funnit det af militärbefälhafvaren påpekade behof vara för handen, då han med anledning af dennes anmälan icke funnit sig föranlåten göra någon framställning till Rikets Ständer. Nu tilltror sig dock en enskild motionär, som är af annan mening, att påstå, det saken är utredd och klar och kan utan någon förberedande behandling fattas och bedömas så väl af honom sjelf som af Representationen, och att anslaget därför bör beviljas. Det synes mig dock vara att gå väl långt. Visserligen är äfven jag af den mening, att initiativet tillhör så väl Representationen som Regeringen, men denna rättighet bör begagnas med varsamhet och urskilning och icke utsträckas derhän, att man, för att gå en enskild motionärs önskningsar till mötes, anslår löner åt tjänstemän, som ännu icke finnas

och som man vet, att Regeringen ej ämnat tillsätta. Det innebär en ej ringa fara, om Representationen börjar slå in på en sådan väg, och är alldeles stridande mot den konstitutionela principen, som innebär att det tillhör Regeringen att ensam regera. Om deremot Representationen anser ett behof förefinnas, hvarpå Regeringens uppmärksamhet ännu ej blifvit fästad, så står det Representationen öppet att derom göra framställning och begära utredning i frågan samt, derest behofvet finnes grundadt, framläggande af förslag om dess afhjelpande; men att så der på fri hand och egenmäktigt vidtagna förändringar i organiseringar och anslå medel, utan att sådana blifvit begärda, kan åtminstone icke jag för min del gilla. Jag tror derföre, att Utskottet i denna punkt gått så långt, som man möjligen kunnat begära. Då motionen förevar på afdelningen, var jag äfven emot förslaget om aflåtandet af den underdåniga skrifvelsen, på den grund att frågan så nyss varit af vederbörande pröfvad, men vid sedermera upplysta förhållande och då saken var af den beskaffenhet, att den förtjente att af Regeringen ånyo tagas i öfvervägande, ansåg jag mig icke böra motsätta mig tillstyrkandet af den underdåniga skrifvelsen. Jag är ej heller nu emot att aflåta en sådan, derest det låter sig göra, men längre kan jag icke gå motionärens önskingar till mötes.

Herr Key: I händelse förslaget om den ifrågasatta skrifvelsens aflåtande blifvit af Första Kammaren bifallet, så skulle äfven jag hafva förordat mig med dem, som yttrat sig för detta skrifvelsetförslag. Då emellertid frågan härom redan inom Första Kammaren fallit, så har saken inträdt i ett alldeles nytt skede.

Det har yttrats, att härvarande Gotländingar stridt till sista man, det är derföre ej för tidigt, att man skyndar dem till hjälp. Man bör göra det och göra det gerna, ty det är ett viktigt uppdrag Gotland innehar, der det står som Sveriges utpost mot den mäktige grannen i öster. Detta såväl som Gotlands afskiljda läge har ock gifvit anledning dertill, att Gotland erhållit en särskild administration och militärförvaltning, som icke har sin motsvarighet i någon annan landsdel.

Beträffande den invändningen man här gjort, att det icke skulle tillhöra Representationen att taga initiativet i en fråga som denna, så erkänner jag visserligen giltigheten af denna anmärkning till en viss grad, men kan icke fullt dela deras åsigt, som framkastat densamma. Jag föreställer mig nemligen, att de som ega rätt att bevilja eller förneka anslag, jemväl äro behöriga både att tillse och att förordna, huru de föreslagna medeln användas. Och får jag i sammanhang härmed, till upplysning för dem som föreställa sig, att något befäl icke finnes för att uppbära den ifrågasatta aflöningen, meddela, att vid Gotlands nationalbeväring för närvarande äro anställda 96 extra sergeanter, mot ett årligt arvode af 30 R:dr R:mt.

För att emellertid saken måtte få någon framgång och de olika meningarne om möjligt sammanjemkas, hemställer jag, att Riksdagen måtte bevilja ett anslag af 2,450 R:dr, att under år 1868 ställas till Kongl. Maj:ts disposition för aflöning af ytterligare 7 sergeanter och 14 furirer.

Herr Hessle: Jag godkänner visserligen fullkomligt den princip, den ärade representanten från Göteborg uttalat, men tror dock, att här vid lag något afseende bör fästas på det undantagsförhållande, som beträffande Gotland eger rum och dess begge här närvarande representanter äfven omförmält. Då nu Första Kammaren afslagit Utskottets hemställan om den underdåniga skrifvelsens aflåtande, så kan frågan i sitt nuvarande skick icke på officiel väg utan blott genom referater af debatten komma till Regeringens kunskap. Af denna anledning anser jag det nödvändigt att på en annan väg söka få fram frågan i Gotländingarnes intresse, och som detta ej kan ske annorledes än genom beviljandet af de ifrågakämda 2,450 riksdalerna, hemställer jag, för att välja en medelväg hvarom de olika åsigtarna kunna förena sig, att Kammarerna måtte bevilja ett reservationsanslag å nämnda belopp att ställas till Kongl. Maj:ts disposition och användas i det syfte, motionären föreslagit.

Herr Staaß:

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannen redogjort för de under öfverläggningen yttrade olika meningar, och derå framställt propositioner, hvilka hvar efter annan besvarats med dels ja och dels nej, under det att jemväl votering begärts, yttrade med afseende å den voteringsproposition som borde uppställas:

Herr Bergström: Jag anhåller få fästa uppmärksamheten derpå, att uti de ifrågavarande 19,034 R:dr jemväl inbegripas de 2,450 R:dr, som äro afsedda till arfvoden åt 7 sergeanter och 14 furirer. Således för den händelse Kammarerna nu beviljar omförmälda 2,450 R:dr och vidare beslutar sådan skrifvelse, som motionären föreslagit; kommer skrifvelsen att endast afse skilnaden emellan ifrågavarande tvenne summor eller 16,584 R:dr R:mt.

Herr Björck: Jag anhåller, att Herr Talmannen till en början måtte framställa proposition helt enkelt på bifall till Utskottets förslag utan tillägg eller ändring. Något hinder möter icke att derefter särskildt framställa proposition rörande Herr Bergmans förslag.

Herr Key: Det af mig framställda bemedlingsförslaget innehöll, att 2,450 R:dr skulle för år 1868 ställas till Kongl. Maj:ts disposition att användas såsom arfvoden åt 7 sergeanter och 14 furirer vid Gotlands nationalbeväring; och anhåller jag aft Herr Talmannen behagade föreslå Kammarerna att antaga detta förslag till kontraposition.

Med anledning af hvad sålunda anförts, framställde Herr Talmannen till Kammarernas afgörande, huruvida Herr Keys förslag borde antagas till kontraposition. Men då härå svarades nej, samt den dernäst gjorda framställningen om upptagande af Herr Bergmans förslag såsom kontraposition blifvit jakande besvarad, företogs nu voteringen enligt följande behörigen justerade och anslagna voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i tjugufjerde punkten af Utskottets Utlåtaude N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens fjerde hufvudtitel,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren -- med godkännande af Utskottets förslag, för så vidt samma förslag anginge förhöjning af de till artilleriets och infanteriets vid Gotlands nationalbeväring underbefäl utgående arvoden, — hvad särskildt beträffar de sju kompanier, som vid sednast uppgjorda indelning af nationalbeväringens infanteri och i derefter reglerade stat kommit i saknad af det antal underbefäl, som finnas vid de 23 öfriga kompanierna, beslutat åt sju sergeanter och fjorton furirer vid förstnämnde sju kompanier bevilja ett arvodesanslag af tillsammans 2,450 R:dr att från och med nästkommande år uppföras å Gotlands nationalbeväringens stat.

Omröstningen utföll med 100 ja mot 62 nej; och hade Kammaren således godkänt Utskottets hemställan.

25 punkten.

Herr John Ericson: Konseqvensen af de beslut Kammaren redan fattat rörande indelta arméen och Wermlands fältjägare-regemente torde fordra, att jemväl denna punkten till Utskottet återremitteras; och får jag därför påyrka återremiss af punkten i samma syftning, som Kammaren återremitterat de begge förut behandlade likartade frågorna.

Herr Jan Andersson: Ehuru den omvårdnad åtskillige talare tagit sig rörande arméens proviantering är väl förtjent af bifall och tacksamhet, önskar jag dock, att densamma icke måtte sträckas alltför långt, till men för de skattdragande, ur hvilkas fickor medlen dock skola tagas. Af denna anledning och då beväringssynglingarnes anhöriga vanligen icke underlåta att förse dem med en dugtig matsäck, då de draga åstad till öfningsmötena, inser jag icke hvarför någon förhöjning i provianteringsstaten för beväringen skulle vara behöflig, och anhåller därför om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Östman: På grund af de beslut, Kammaren i likartade frågor redan fattat, finner jag mig föranlåten instämma i Herr John Ericsons yrkande om återremiss.

Vidare blef ej anfördt. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan besvarats med blandade ja och nej, gjordes framställning på återremiss, som med öfvervägande ja besvarades och alltså af Herr Talmannen förklarades vara Kammarens beslut.

26—29 punkterna.

Biföllos, med förbehåll likväl vid 26 och 29 punkterna om iakttagande af de förändringar i afseende å hufvudtitelns anslagsbelopp och slutsumma, som påkallades af sådana Kammarens beslut, deri afvikelse skett från Utskottets förslag.

30 och 31 punkterna.

Biföllos.

32 punkten.

Herr Hedengren: Jag har visserligen icke något emot Utskotets förslag, men hemställer dock, huruvida Kammarerna icke skulle finna lämpligt att till Kongl. Maj:t aflåta en skrivelse med anhållan om åtgärders vidtagande för anskaffande af de erforderliga fordonen till billigare pris. Fouragevagnarne, som till ett större antal framdeles behöfva anskaffas, synas mig vara alltför dyra, efter de i Kongl. Maj:ts Proposition upptagna pris af 800 R:dr per stycke. Dessa vagnar äro dock på det hela ungefär detsamma som vanliga hövagnar, ehuru de naturligtvis måste vara något bastantare. Visserligen tillhör det icke Riksdagen att ingå i dylika smärre detaljer eller söka utreda, om fordonen äro uppskattade till alltför höga pris, men så mycket bör Riksdagen dock kunna göra, att den ingår till Kongl. Maj:t med en underdånig hemställan om en närmare utredning af saken, ty mig synes det, att fältartilleriets uppgifna behof uti ifrågavarande och likartade fall skulle kunna fyllas till vida billigare pris, än här blifvit föreslaget, till exempel genom dylika mindre magtpåliggande fordons anskaffande genom entreprenadauktioner eller i öfrigt genom den enskilda företagsamheten, såsom det tillgår med de ej mindre viktiga fordonen till Statens jernvägar.

Flere ledamöter instämde, men på Herr Tahnannens proposition blef punkten bifallen.

33 och 34 punkterna.

Bifollos.

35 punkten, mom. a).

Herr Hessle: Jag hade visserligen ursprungligen ärnat föreslå, att en million R:dr skulle för innevarande år ställas till Kongl. Maj:ts disposition i och för anskaffning af tidsenliga gevär, men då jag nu förnummit, att Första Kammarerna till anskaffning af gevär anslagit blott en half million för detta året och en million för det nästinstundande, vill äfven jag förena mig i samma beslut.

Då jag i min hemort valdes till representant vid innevarande Riksdag, så uttalades bland mina kommittenter att inga medel borde sparas, då det gällde att på erforderligt sätt värna frihet och fäderneslandet. Som denna åsigt också är min egen, vill jag ock, ehuru jag mycket älskar sparsamheten, icke göra några inskränkningar i de anslag, som Kongl. Maj:t till landets försvar anser nödiga.

Herr Friherre Gripenstedt: Enligt mitt omdöme har sällan någon fråga förekommit af större vikt än den nu förevarande. Jag anser detta vara förhållandet, ej blott derföre att det gäller en stor anslagssumma — ty jag har visserligen många gånger deltagit i beslut om ännu högre belopp — utan derföre, att frågan har en stor betydelse för landet, såväl i militäriskt, som politiskt och finansielt hänseende. Det är emellertid hufvudsakligen ur denna sistnämnda synpunkt, eller med afseende på våra finansiella förhållanden, som jag ämnar taga frågan i betraktande och som jag tror att några upplysningar kunna vara på sin plats; men jag

utber mig likväl, att äfven i någon mån få vidröra den militäriska och politiska delen i ämnet.

Det är tyvärr ett obestridligt faktum, att vi sakna tidsenliga vapen, och ej heller lärer det kunna förnekas, att en kraftig och ändamålsenlig beväpning är ett lika nödvändigt vilkor för landets försvar, ehvad detta försvar må grundas på den ena eller den andra organisationen. I hvarje fall och oberoende af organisationsfrågan måste detta vilkor uppfyllas. Det torde äfven få anses såsom en afgjord sak, hvilken redan en längre tid varit erkänd, att kammarladdningsgeväret har ett bestämdt företräde framför det som laddas från mynningen, och möjligen skulle det således kunna läggas krigsförvaltningen till last, att icke dylika bättre vapen nog tidigt blifvit anskaffade, i stället för de ofullkomligare af äldre modell; men då lyckligtvis något användande af dessa gevär icke ifrågakommit, så har derigenom ingen skada skett, enär i allt fall äfven kammarladdningsgevären nu måste omändras. Ty jemväl denna konstruktion har blifvit utträngd af en annan, långt fullkomligare. Man ville nemligen, till undvikande af den tidsödande och, under ögonblicket af den yttersta fara, så svåra operationen, att på geväret anbringa tändningsmedlet eller den s. k. knallhatten, att detta tändningsmedel redan på förhand skulle vara fästadt vid patronen, hvilken deraf erhållit benämningen *enhetspatron*. Detta syftemål, hvars utomordentliga vigt lätt inses af hvar och en, som angående dessa ämnen har någon närmare kännedom, har nu fullkomligen uppnåtts, och deruti ligger principen för de så kallade tändnalsgevären. Men äfven dessa hafva redan skiljt sig i tvenne större grupper, nemligen de enkla, och de s. k. repetergevären. Med de förra menar man sådana, der skotten hvar och ett för sig insätts och afskjutas, och med de sednare åter de gevär, i hvilka större quantiteter skott på en gång inläggas, hvilka sedan hvar och ett efter annat användas. Det är klart, att dessa s. k. repetergevär utgöra det mest fruktansvärda vapnet, och enligt min tanke komma de också att i framtiden införas såsom arméernas beväpning, men jag vill derfor icke påstå, att tiden redan nu är inne för deras allmänna antagande. De äro dyrare och svårare att rätt använda, och då ännu ingen af de stora, mest utbildade och krigserfarna arméerna antagit dessa gevär, tror äfven jag i likhet med krigsförvaltningen, att man hos oss för närvarande bör bestämma sig för det mest fulländade enkla tändnalsgeväret, eller den Remingtonska modellen, helst redan derigenom skjuthastigheten lärer kunna uppdrivas till 10 à 12 skott i minuten och deröfver.

Frågan blir då, *huru* och *när* anskaffningen af dessa gevär bör ske. Dessa frågor bero emellertid till stor del af hvarandra, ty den sednare inverkar i betydlig mån på den förra. Att gevären helst böra tillverkas inom landet, derom lärer väl ingen tvekan kunna uppstå, såvida detta låter sig göra så hastigt som nödigt är. Men tyvärr komma dessa fördringar om inhemsk tillverkning och om skyndsamhet att till en viss grad stå i strid med hvarandra. Gevärsfabrikationen inom landet kan icke, under närvarande förhållanden, utsträckas öfver en viss gräns, och om man nu ville på någon kortare tid här hemma vid Kronans faktorier tillverka hela det föreslagna stora antalet gevär, så måste dessa anstalter ej obetydligt utvidgas; och i betraktande af den stora kostnad, som dermed vore för-

enad, och af den omständigheten, att dessa utvidgade anstalter inom en kort tid, då den tillfälliga större fabrikationen upphörde, icke skulle kunna sysselsättas, vore en sådan åtgärd, i min tanke, ur ekonomisk synpunkt illa beräknad. Vill man åter öfverlemnna denna gevärsstillverkning åt den enskilda industrien, så är tydligt, att äfven då fordras för detta ändamål stora kostsamma anstalter, och jag fruktar högeligen, att ett sådant företag icke skulle kunna undgå att i finansielt hänseende misslyckas. Ty det ligger i sakens natur, att då den stora tillverkningen inom landet snart måste upphöra, så vore första villkoret för att en sådan industri skulle bära sig, att export till utlandet kunde påräknas, och en dylik täflan med de stora, sedan lång tid tillbaka högt uppdrifna utländska gevärsfabrikerna anser jag blifva för en ny uppträdande firma alltför svår, enär många omständigheter lägga sig deremot, såsom att utländingen redan eger en inöfvad arbetspersonal, en stadgad kredit, gifna kunder, stort förlagskapital o. s. v.

För min del hyser jag därför betänklighet vid att inleda den enskilda företagsamheten — förmodligen, till största delen, byggd på utländska kapitaler — i en spekulation, der jag förutser, att man icke skall rosa marknaden, och som således måste gifva anledning till samma missnöje, som ofta till skada för vår kredit blifvit en följd af vågade eller illa beräknade företag här i landet. Af dessa skäl anser jag, att, äfven om man, såvidt lämpligen kan ske, påskyndar vår egen tillverkning inom landet, det dock blir nödvändigt att hemta en del af gevären utifrån, så framt ej tiden för deras anskaffande skall sträckas alltför långt.

Denna sednare fråga, eller behofvet af skyndsamhet med gevärsanskaffningen, sammanhänger emellertid med den politiska delen af ämnet, till hvilken jag öfvergår. Det första spørsmål, hvaröfver man i detta hänseende behöfver bilda sig ett omdöme, är naturligtvis, huruvida man anser sig ega anledning till farhågor för ett fredsbrott. Jag behöfver knappast tillägga, att jag härmed menar, att vi skulle blifva *anfallna*, ty att vi å vår sida icke skola gifva anledning till osämja och krig med någon magt, anser jag vara en af våra intressen och vår ställning så tydligt föreskrifven politik — hvilken också, såsom jag för visso tror, till hela landets odelade glädje och belåtenhet, blifvit af Kongl. Maj:t sjelf uttalad — att jag derom icke hyser det minsta tvifvelsmål. Med fullt förtroende till ledningen af våra politiska angelägenheter tror jag således icke, att vi ega skäl till fruktan för något fiendtligt anfall i den mening, att man skulle vilja försöka *underkufva* oss; helst den enda magt, som skulle kunna tänkas hafva något sådant i sinne, för närvarande visserligen har helt annat och långt viktigare att sysselsätta sig med, än att inlåta sig på ett så stort och äfventyrligt företag, som dessutom — jag är fullkomligt viss derpå — aldrig skulle kunna lyckas. Men, mine Herrar! det gifves anfall, som kunna hafva annat syftemål än en eröfring. Man skulle ju kunna tänka sig, att någon närgränsande magt ville anfalla oss, eller göra ett strandhugg för att tillfredsställa sin hämndkänsla öfver någon förment oförrätt, eller för att tilltvinga sig en allians, nödgå oss till ett visst politiskt system, eller något dylikt; och för en fara af sådant slag bör man alltid vara på sin vakt, och icke låta insöfva sig i en säkerhet, som ej kan vara annat än villkorlig, emedan den till en stor del beror på vår egen för-

måga att kraftigt afvisa ett dylikt försök. Må det tillåtas mig att i detta afseende begagna en bild. När tjufvar och ogeringsmän uppgöra sina planer att någonstades föröfva inbrott, så lära de icke underlåta att noga taga i betraktande, huru det hus är beskaffadt der de ämna söka sitt rof. Om de veta, att huset är väl bevakadt och att derinne finnes en stark och modig man med ett skarpladdadt gevär i handen, så besinna de sig säkerligen två gånger, innan de angripa ett sådant ställe, då deremot den svage och värnlöse lockar till anfall och lätt blir deras offer. Denna bild i smått torde måhända icke alldeles sakna tillämpning äfven i stort; och jag tror derföre, att det är en fosterländsk pligt af första ordningen att se till, att det skarpladdade geväret icke fattas, utan finnes färdigt till hands om det behöfves — ty den modige mannen saknas icke.

Men ehuru jag förmodar, att nästan alla erkänna nyttan och behöfvet af att landet eger en fullgod, tidsenlig beväpnung, förutser jag likväl, att mången drager i betänkande att, i anseende till den närvarande finansiella förlägenheten nu bevilja de härtill erforderliga medlen. Och af denna omständighet ledes jag otvunget in på det egentliga området för min framställning, eller att med någon större omfattning kasta en blick på de förhållanden, som ega sammanhang med den ofta omnämnda och åberopade betryckta ställningen.

Framför allt har man ofta omtalat och hjert framhållit jordbrukets betryck. Man påstår, att denna näring, ehuru den förnämsta af alla, varit vanlottad, samt att dess behof och intressen blifvit förbisedda. Jordbruket dignar, säger man, under bördan af ökade skatter och besvär. Landet är förofrigt belastadt med en stor statsskuld. En grof misshushållning har egt rum med Statens medel, och statsutgifterna hafva derigenom på kort tid mångdubblats. Statsverket har på detta sätt råkat i en förlägenhet, som man knappast vet huru den skall kunna utredas och afhjelpas. Den yttersta sparsamhet i alla rigtningar är derföre oundgängligen nödig, och äfven detta anslag, som blifvit begärtd för att till landets betryggande anskaffa dugliga vapen, måste sålunda nedprutas åtminstone till en tredjedel af hvad Regeringen ansett nödvändigt.

Jag trodde icke, det man skall förebrå mig att hafva öfverdrifvit eller vanställt de satser och påståenden, som vid flera tillfällen här blifvit uttalade, utan har jag, så kort, klart och troget jag förmått sökt återgifva dem, för att nu något fullständigare pröfva deras befoegenhet samt sålunda inlösa den förbindelse, jag i detta hänseende i går iklädde mig.

Man har företrädesvis talat mycket om jordbrukets betryckta ställning, och jag medgifver gerna, att för en mängd jordbrukare ett sådant betryck verkligen egt rum, äfvensom att det säkerligen ännu qvarstår för mången. Att under sådana förhållanden också en mer eller mindre allmän klagan försports, finner jag för min del icke underligt, ty menniskan tycker i allmänhet om att beklagas och, framförallt, att fritagas från egen skuld till sina olyckor. Men jag vågar påstå, icke allenast att de flesta andra näringar varit underkastade ett lika stort betryck, utan äfven att jordbruket i andra länder delat samma förlägenhet. Det lärer väl också svårligen kunna förnekas, att konjunkturerna för jordbruket på sednaste tiden visst icke varit sämre, utan snarare bättre än för många andra af våra hufvudnäringar. Den sista skörden har i allmänhet varit god,

eller åtminstone öfver medelmåttan, och jordbrukaren har fått sina produkter väl betalda — förmåner, hvilka, jemte åtskilliga andra, jordbruket haft framför de flesta öfriga af våra näringar.

Man säger vidare, att jordbruket varit vanlottadt, att dess behof och intressen blifvit förbisedda. Jag vågar likaledes påstå, att dessa klagomål icke äro berättigade, utan att jordbruket tvärtom, framför hvarje annan näringsgren här i landet, varit tillgodosedt af det allmänna. Såsom stöd för detta påstående torde jag icke behöfva mer än att återkalla i Edert minne, mine Herrar, hvilka statsanslag, så väl *ordinarie* som *extra*, som, enligt nu gällande Riksstat och sednaste riksdagsbeslut, utgå till förmån för jordbruket.

Man finner då, att i sådant afseende på den *ordinarie* Riksstaten för år 1867 följande summor förekomma:

Skiften och afvittringar	R:dr	63,000
Utflyttningshjälp efter skiften, <i>förslagsanslag</i> — 110,000 —		
hvertill dock under sista kända året (1864) utgått	„	245,637
Odlingshjälp för krononybyggare, <i>förslagsanslag</i>	„	4,500
Vägar och kommunikationer	„	12,000
Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanärningar (landtbruks-instituter, landtbruksskolor, mejeri-skolor o. s. v.)	„	164,600
Landtbruksingenjörer och deras biträden	„	38,450
Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanärningar (stamholländerier, schäferier m. m.)	„	39,400
Hästafvelns förbättrande	„	50,206
Till belöning för rofdjurs dödande, <i>förslagsanslag</i>	„	50,000
(hvertill likväl läser utgått omkring 75,000).		
Till lättnad för skjutstungan	„	125,000
Till postdiligensernas fortskaffande på sådant sätt, att de skjuttsskyldige ej dermed betungas	„	70,000
Eller tillsammans under ett år <i>ordinarie</i> anslag för jordbru- kets bästa, i rundt tal	R:dr	861,000

Vidare har under samma år för likartade ändamål varit såsom *extra* anslag anvisade följande belopp, nemligen:

Till ekonomiska kartverket	R:dr	60,000
„ geologiska undersökningar och kartor	„	60,000
„ storskiften och afvittringar	„	97,000
„ premier vid landtbruksmöten	„	6,000
„ d:o för gödboskap	„	3,000
„ landtbruksinstitutet vid Alnarp	„	100,000
„ holländerier för de norra länen m. m.	„	10,000
„ häst- och fårafvelns befrämjande i Jemtland	„	7,500
„ förbättrad fårskötsel på Gotland	„	6,000
„ vägars nybyggning och omläggning	„	150,000
„ särskilda vägars anläggning	„	93,333
„ omläggning och byggnad af vägar för beredande af arbetsförtjenst	„	105,000

Till åstadkommande af kanaler och segelleder samt till upprensningar af åar och farleder	R:dr	187,000
„ myrutdikningar och vattenaftappningar, som afse att förminska frostländigheten i de norra orterna! „	„	120,000
Eller tillsammans i rundt tal	R:dr	1,004,000

Af dessa betydliga summor har, såsom rubrikerna utvisa, den ojemförligt största delen kommit jordbruksnäringen *direkt* till godo och återstoden *indirekt*. Läger man nu härtill att för Statens räkning eller genom dess medverkan jernvägar för en kostnad af omkring 100 millioner R:dr blifvit byggda i olika delar af landet, hvilka väl i främsta rummet måste gagna jordbruket, så hemställer jag, om man, med sådana fakta för ögonen, kan anses hafva fog att påstå, att jordbruket varit vanlottadt eller att dess intressen blifvit förbisedda.

Man säger vidare, att jordbruket dignar under ökade skattebördor och besvär. Frågan om den Svenska jordens beskattning är otvifvelaktigt ett ämne af största vikt, hvilket förtjenar en noggrann undersökning; men vid detta tillfälle torde det icke vara lämpligt att ingå i någon sådan. Detta erfordras ej heller för att afgöra den fråga, som nu skall upptagas till granskning, eller huruvida någon *ökning* på sednare tider egt rum i jordens beskattning, och om således någon *ny* anledning till klagan i detta hänseende förefinnes. Jag bestrider då, att skatter och besvär för *Statens* behof hafva blifvit ökade. Förhållandet är det motsatta. Skattebeloppen hafva i allmänhet blifvit nedsatta och en mängd skattetitlar hafva helt och hållet försvunnit, såsom jag nu skall hafva äran närmare utvisa. Bland dessa eftergifna skatter förekomma, dels några af äldre datum, men af betydligare belopp, såsom t. ex.:

Lagmans- och häradshöfdingeräntan, uppgående till omkring R:dr 126,000
Salpeterafgiften, uppgående till omkring „ 191,000
och *Mötespassevolansen*, till ännu vida högre belopp;

dels andra af ringare betydenhet, som dock i förbigående må omnämnas, för det mesta utgående särskildt för vissa orter, såsom:

Helgonskylden och halmstüdjan i Skåne;

Falu kungsgårdshjelp i Stora Kopparbergs län;

Bägs-katten i Herjeådalen;

Mötesafgiften (för soldater);

Utsocknefrälsehemmans i Halland rotevakansafgift;

Salpeterhjelpens utgörande i de Smäländska länen enligt markegång

i stället för efter dubbelt kronovärddi;

Aluntionde;

Kalkugnsafgift på Gotland; och nu sednast

Frisocknarnes i Nerike tjenstbarheter; m. fl.

Men af de på äldre sista tiden, eller sedan 1855, afskaffade och nedsatta skatter, hvaraf största delen direkt eller indirekt tryckte jordbruket, ber jag att få anföra följande af större betydenhet:

Upphörandet af *räntetagarwes uppsägningsrätt* till leverering

in natura af räntorna, samt Kronans öfvertagande af

forsellönen, uppgående i rundt tal till R:dr 65,000

Eftergift af *fouragepassevolansen*, utgående af rusthållen med „ 51,000

Eftergift af <i>rotarnes bidrag till soldatmunderingen</i>	R:dr 98,000
Öfverlåtandet af <i>halfva skyddsafgiften</i> till folkskolan, hvilken det tillhör kommunerna att underhålla, och hvilket öfverlåtande således måste betraktas såsom en skattelindring eller såsom ett anslag af Staten, omkring	” 250,000
Eftergift af hela <i>hammarskatten</i> omkring	” 150,000
Eftergift af <i>tiondetackjern</i> utom bergslag omkring	” 40,000
Nedsättning af <i>kopparräntan</i> med omkring	” 70,000
Eftergift af <i>qvarn- och sågräntan</i>	” 130,000

Nedsättning af *allmänna bevillningen*: för fastighet på landet först från 2 R:dr till 1 R:dr och sedan från 1 R:dr till 30 öre per mille; i stad först från 2 R:dr till 1 R:dr och sedermera från 1 R:dr till 50 öre per mille; och för yrke först från 5 till 2½ procent och sedan från 2½ till 1 procent af inkomsten.

Jag vet mycket väl, att man icke vill anse denna sednaste nedsättning af procenten såsom en skattelindring, emedan man påstår att taxeringarne blifvit i motsvarande grad förhöjda; men utom det att en oriktig taxering väl var ett missbruk, hvilket när som helst kunde och borde rättas, äfven med bibehållande af den förra procenten, så lär det vara gifvet — hvilket jag också känner af erfarenheten — att endast undantagsvis en mot procentnedsättningen fullt svarande förhöjning egt rum i taxeringsvärdena, hvilka dessutom nog komma att nedjemkas.

Vidare hafva äfven blifvit borttagna alla *export-tullar*, hvilka utgjorde en beskattning på produktionen, uppgående till mellan 2 och 300,000 R:dr; äfvensom de särskilda afgifter, hvilka under namn af *tolag* och *afgift till handels- och sjöfarts-fonden* betungade rörelsen, den förra med omkring R:dr 1,040,000 och den sednare med omkring R:dr 1,300,000. Och slutligen vill jag nämna, att jag helt och hållet förbigår den högst betydliga minskning i *tull-afgifter*, som egt rum, synnerligen för oundgängliga förbrukningsartiklar, råvaror och verktyg samt andra medel för produktionen, emedan jag anser denna eftergift af tullbeskattning, icke blott direkt i form af tull-uppbörd, utan ännu mer indirekt, genom den prisnedsättning, som derigenom framtvingits för våra egna fabriks- och handtverkstillverkningar, kunna motvägas af den förhöjning, som under samma tid tillkommit i konsumtionsafgiften för bränvin utgående i egenkap af skatt vid tillverkningen.

Hvad nu angår jordens så kallade onera eller besvär, så måste jag förklara, att äfven dessa i flera viktiga hänsenden, så vidt de afse *Statens* allmänna behof, blifvit ej obetydligt förminskade och underlättade. Jag vill i detta fall nämna *postbefordringen* samt den gamla *häll- och reservskjutsen*. Genom inrättandet af jernvägar samt diligensförbindelser, hvilka, med tillhjälp af statsbidrag, underhållas i alla hufvudsakliga riktningar, der postskjutsen var mest tryckande, hafva flera hundrade posthemman blifvit alldeles befriade från denna tunga, och för den postskjuts, som ännu kvarstår, har legan blifvit högst betydligt förhöjd. Beträffande åter den vanliga gästgifvareskjutsen, så är dermed samma förhållande, eller att densamma genom jernvägar och diligenser blifvit på de större vägarne i väsendtlig mån förminskad. Och när nu härtill lägges, dels att skjutslegan på landet blifvit förhöjd från 50 öre till 1 R:dr 20 öre, dels att Sta-

ten årligen tillskjuter 125,000 R:dr för att tillvägabrinda skjutsningens ställande på entreprenad, så lär det väl svårligen kunna förnekas att äfven detta onus, måhända det svåraste af alla för den Svenska jorden, blifvit på sednaste tiden betydligt underlättadt, och att sålunda, jemväl i fråga om besvären för Statens räkning, klagomålen om tillökning äro obefogade.

Må vara! säger man kanske; men våra påståenden åsyfta också egentligen blott de *kommunala* afgifterna och besvären. Utan att närmare inlåta mig i detta ämne, vill jag blott hafva äran dervid anmärka, att man här kommer in på ett helt annat område. Kommunalskatter, hvilka af kommunerna sjelfva beslutas, måste väl också antagas utgå för nyttiga ändamål och för kommunernas eget bästa. Den landsbygd, som vill bättre ordna sin skolundervisning, sin helsovård, sin fattigförsörjning, sina kommunikationsanstalter o. s. v; det stadssamhälle, som derjemte önskar åtnjuta ett fullkomligare polis-, sundhets- och brandväsende, som vill hafva sina gator jemna, rena och väl upplysta, som vill ega ymnig tillgång på godt vatten, med ett ord, som vill tillegna sig de fördelar, som ett högre kulturstadium erbjuder, kan naturligtvis icke erhålla allt detta, utan att dess krafter dervid tagas i anspråk. Och detta är ingenting annat än den gamla, kända satsen, att civilisationen och dess företräden af så väl andlig lyftning, som materiellt välbefinnande, icke kunna ernås utan ansträngningar, hvilka öfverstiga hvad medlemmarne af mera barbariska samfund äro villiga att underkasta sig. Hvar och en vet, att ingen lefver i sorglösare lättja än vilden, negern och lazaronen, hvilka också kalla den bildade européen för en arbetsträl, men ingen lär derföre vilja påstå, att denne sednare bör utbyta sitt lif mot lazaronens, negerns eller vildens. Och så vida man icke sätter makligheten främst bland lifvets goda, bör man således, efter mitt förmenande, ej klaga öfver de uppoffringar, som civilisationen medför, då man vill vara i åtnjutande af dess välsignelser.

Mine Herrar! då jag nu haft äran anföra åtskilliga omständigheter, som i min tanke utvisa, att jordbruksnäringen icke är så betryckt och vanlottad, som man stundom hört framhållas, så ber jag att på det bestämdaste få förklara, att denna framställning icke innebär den ringaste grad af obenägenhet mot denna ädla näring. Jag tillhör sjelf landtmannens högt aktade samhällsklass; jag är för närvarande ingenting annat än folkrepresentant och jordbrukare, och allt hvad jag eger består i landtegendom. Det vore väl då någonting besynnerligt och onaturligt, om jag skulle hysa någon ovänlig känsla mot detta yrke och dess idkare, och jag fritager mig fullkomligt härifrån; men jag kan å andra sidan icke biträda de åsigtter, som jag finner vara ogrundade eller instämma i fordringar, som jag anser vara obilliga, utan jag vill, att hvad som är sannt och rätt må öppet framläggas, och att det goda vi åtnjutit må erkännas.

Man talar mycket om Statens hejdlösa skuldsättning. I detta afseende anholder jag emellertid, att man alltid må klart och bestämdt för sig fasthålla den sanningen, att hela den fonderade statsskulden blifvit upptagen *endast* för byggandet af jernvägar. Icke ett öre af denna skuld har blifvit använd till något annat ändamål, men deremot uppgå de summor som till detta stora nationela företag blifvit anvisade, såsom snart skall

visas, till långt högre belopp än det, som blifvit upplånadt. Den genom fonderade statslån anskaffade summan utgör nemligen i rundt tal 80,815,000 R:dr, men då deraf blifvit till enskilda jernvägsbolag såsom lån åter utlemnade 15,825,000 R:dr, så har följaktligen för *Statens* jernvägsbyggnader af de upplånade medlen icke kunnat användas mera än 64,990,000 R:dr. Nu har emellertid till statsbanorna anslagits tillhopa 86,528,000 R:dr och såsom *anslag* till enskilda banor 272,000 R:dr eller sammanlagdt 86,800,000 R:dr, och deraf synes således att *utöfver den upplånade summan* blifvit för jernvägsbyggnaderna *anvisade af statsmedel* ett belopp uppgående till 21,810,000 R:dr. Under sådana omständigheter läser det väl åtminstone icke kunna sägas, att upplåningen varit större än som erfordrades för behovet, eller att det verkställda arbetet icke fullt svarar emot upplåningen. Men jag ber att äfvenledes få kasta en hastig blick tillbaka på de förhållanden och de grundsatser, som vid beslutets fattande om våra jernvägsbyggnader gjorde sig gällande, så mycket heldre, som jag sjelf deruti har haft någon del.

Man utgick dervid från två hufvudgrunder, nemligen: 1:o att om Sverige ville bibehålla sitt rum bland de öfriga kulturfolken och med dem kunna uthärda någon täflan, vare sig i materielt eller andligt hänseende, så måste man äfven tillägna sig nutidens mäktigaste medel till framsteg i alla riktningar eller jernvägar; och 2:o att jernvägar här i landet — åtminstone på lång tid ännu — icke kunde uppstå, utan med biträde af Staten. Vid sådant förhållande ansåg man också, att Staten, heldre än att anlita utländska bolags medverkan, hvilken skulle hafva varit förenad med tryckande ränte-garantier och mångahanda uppoffringar och obehag, sjelf borde besörja stambanornas byggande, men öfverlåta utförandet af banor till den enskilda företagsamheten inom orterna; och jag är ännu innerligen öfvertygad, att detta system för jernvägsarbetenas bedrivande, hvilket äfven i andra länder ansetts vara särdeles välbetänkt, är det aldri lämpligaste, som hos oss kunnat antagas. Den ledande tanken härvid var för öfrigt:

Att anläggandet af jernvägar utgjorde den kraftigaste, ändamålsenligaste, rättvisaste och mest omfattande utvägen att understödja nästan alla våra näringar, enär derigenom befrämjades hufvudvilkoren för alla näringars förkofran, nemligen minskade produktionskostnader och ökad af-sättning;

Att detta företag, äfven ur synpunkten af civilisationens allmänna fordringar, var en nödvändighet;

Att landets försvarskraft, synnerligen i anseende till vårt områdes storlek, derigenom stärktes mera än på något annat, utförbart sätt kunde åstadkommas;

Att statsbanorna redan från början skulle kunna bära sin drift- och underhållskostnad;

Att kapitalkostnaden för banornas anläggning icke borde läggas ensamt på den närvarande generationen, utan borde fördelas äfven på en kommande, som deraf jemväl skulle draga nytta;

Att den uppoffring, man för banornas byggande åtog sig, derföre borde bestå endast i ett *årligt bidrag* (ammuitet) till betäckande af ränta och amortissement å det upplånade kapitalet;

Att

Att denna uppoffring, som man för det stora fosterländska ändamålet nu ville underkasta sig, skulle småningom förminkas genom den afkastning af banorna, hvilken, i mån af rörelsens tillväxt, kunde påräknas, och som då till större eller mindre del skulle betäcka annuiteterna; och

Att på detta sätt framdeles icke allenast all uppoffring skulle upphöra, utan i stället, efter amorteringstidens slut (om ej förr), jernvägarne förvandla sig till en permanent, alltjemt tillväxande inkomstkälla för Staten?

Nåväl! äro dessa grunder origtiga? Hafva de antagna förutsättningarne och beräkningarne ej slagit in? Jo, mine Herrar! de hafva icke allenast till fullo bekräftat sig, utan de redan vunna resultaterna hafva varit gynnsamma, långt utöfver förväntan. Åtminstone vågade jag icke hoppas, att dessa resultat så hastigt skulle erhållas. Nettobehållningen af Statens jernbanor uppgår redan till omkring 2,000,000 R:dr årligen. Under sista året har visserligen, enligt hvad jag hört, inkomsten icke stigit till nyssnämnda summa, men detta lär vara föranledt af särskilda omständigheter. Och om denna inkomst blott oförtryckt får ingå till Staten samt grundsatsen härom strängt vidhållas, så utgör nämnda jernvägsafkastning således redan en betydlig tillgång för Statsverket.

Ifrån denna plan gjorde man emellertid vid sista riksdagen ett betänkligt afsteg, ty man sammanblandade då, för första gången, de beslutna jernvägsanslagen, uppgående till 6,060,000 R:dr, med Statens löpande utgifter. Följden häraf blef, att, när Riksgälds-kontorets disponibla tillgångar ej utgjorde mera än omkring 1,500,000, så visade sig, vid den slutliga regleringen af Kontorets ställning, en brist af omkring 4,500,000, hvilken sedermera alltjemt fått gälla såsom en *statsbrist*, ehuru den i sjelfva verket endast föreställde en del af *jernvägsanslaget*. Jag vet ganska väl, att äfven om anslagen till jernvägarne blifvit afskiljda från Statens öfriga utgifter, så hade Riksgälds-kontoret, hvilket ålades att på lämpligaste sätt anskaffa medlen till jernvägsbyggnaderna, befunnit sig i samma ställning som nu, men saken hade då, både inför oss sjelfva och inför utlandet, till stor nytta för vår kredit, framstått i sin rätta dager, så att hvar och en vetat, att här endast var fråga om temporära åtgärder för bestridande af ett mindre betydligt jernvägsanslag, och att Statsverket visade ett öfverskott af 1,500,000 i stället för en skenbar brist på 4,500,000. Hade man vid de föregående riksdagarne, då anslagen till Statens jernvägsbyggnader uppgingo till vida högre belopp, nemligen 1863 till 27,896,000, 1860 till 25,000,000 och 1857 till 19,600,000 R:dr, förfarit på samma sätt och anvisat dessa utgifter på Riksgälds-kontorets allmänna kassa, i stället för att betäcka dem genom fonderade lån, så hade naturligtvis äfven då en ofantlig s. k. statsbrist skolat visa sig, ehuru hvar och en vetat, att Statsverket vid dessa tillfällen egde ovanligt stora öfverskott att disponera. Den otillfredsställande regleringen vid sistlidne riksdag får man således tillskrifva den mindre lyckliga åtgärd, som Stats-Utskottet då vidtog, att sammanblanda jernvägsanslagen med Statens öfriga utgifter, och jag är glad, att när samma person, som då var ordförande i Stats-Utskottet — och till hvilken man således i främsta rummet torde få hålla sig i detta hänseende — äfven nu bekläder samma viktiga plats, bör man så mycket säkrare kunna påräkna, att det fel, som då begicks, blir godtgjort.

Af det skäl, som nu blifvit anfördt, eller att jernvägsanslagen vid sednaste riksdag blefvo sammanslagna med öfriga statsutgifter, och då för öfrigt en verklig brist af 1,231,000 R:dr för tiden *före* sista statsregleringen förefanns, härledande sig derifrån, att vid 1863 års riksdag alldeles opåräknadt tillkommo, dels 1,000,000 extra anslag på första hufvudtiteln, dels i sista stunden 3,000,000 till krigsrustningar; samt då slutligen ej heller den summa, som genom det sista fonderade statslånet skulle anskaffas, läser hafva till fullo ingått, blir den brist, som för närvarande visar sig i Riksgälds-kontoret, lätt förklarlig. Men den åtgärd, som erfordras för att reda detta förhållande, är ganska enkel. Dertill fordras ingenting annat, än att jernvägsanslagen åter fullkomligt afskiljas från Statens öfriga utgifter, och att ett emot dessa anslag svarande belopp (i rundt tal) upplånas, för att dermed ersätta de medel, som Riksgälds-kontoret för sådant ändamål förskjutit. Sker detta, så är all förlägenhet afhjelpat och Riksgälds-kontoret åter satt i tillfälle, att till alla delar fullgöra sina åligganden.

Det återstår nu att taga i betraktande det sista af de omnämnda allmänt gängse påståendena, eller att en grof misshushållning egt rum med Statens medel. Åsigtorna om hvad som verkligen är misshushållning eller icke äro emellertid högst olika, allt efter som man uppfattar vigten och behovet af de ändamål, för hvilka anslagen blifvit beviljade, och jag skall icke heller ingå i något bedömande af de olika meningarne i detta hänseende. Men jag skall deremot hafva äran visa, att en stor villfarelse förefinnes hos nästan alla, i fråga om uppfattningen af den tillökning i statsutgifterna, som på sednare tider verkligen egt rum. Man resonnerar i detta fall i allmänhet sålunda: Vid den eller den tiden uppgingo statsutgifterna till så och så stort belopp; de utgöra nu enligt Riksstaten en vida högre summa; alltså hafva de under tiden blifvit tillökade med skillnaden mellan dessa summor. Ingenting synes vara enklare och naturligare än detta, och jag har ofta hört äfven de mest erfarna personer — såsom t. ex. häromdagen min ärade granne till höger — utan tvekan använda denna method. Men icke destomindre döljer sig under detta resonnement ett stort misstag. Den värde representanten från Stockholm uppgaf vid det omnämnda tillfället alldeles riktigt, att den ordinarie statsregleringen, hvilken för närvarande på samtliga hufvudtitlarne upptager en utgift af mer än 33,000,000, för år 1834 icke uppgick till mer än något öfver 14,000,000, och han tog på grund häraf för gifvet, att de ordinarie utgifterna sedan denna tid ökats med 19,000,000 om året. Detta var likväl felaktigt, såsom snart skall visas. Men innan jag ingår i en närmare utredning af dessa förhållanden, ber jag att få nämna, att ännu för åren 1855—57 alla hufvudtitlarnes utgiftssummor ej uppgingo till mer än 19,315,000 R:dr, och den tillökning i slutsumman af omkring 5,000,000, som sålunda visar sig för de tjugo åren mellan 1834 och 1855, torde icke vara större än som lätt kan förklaras genom den naturliga tillväxten af samhället och dess behof under denna tid. Men det är också egentligen sedan 1857, som man anser att den anmärkningsvärda tillökningen i utgifter daterar sig, och det är angående denna stora tillökning, som jag nu anhåller att få lemna några upplysningar, hvilka jag hoppas skola ådagalägga, att föreställningarne i detta hänseende varit i väsendtlig mån origtiga och öfverdrifna.

Det är ett obestriddigt faktum, såsom nyss nämdes, att de ordinarie anslagen på alla hufvudtitlarne enligt Riksstaten för 1855—1857 endast uppgingo i rundt tal till 19,315,000 R:dr, och att den närvarande Riksstaten deremot upptager dessa summor till 33,369,000 R:dr, samt att således här visar sig en skillnad af omkring 14,000,000. Men om man deraf drager den, såsom det vill synas, mycket enkla slutsatsen, att de *ordinarie* statsutgifterna — jag kommer sedermera till de *extra* — ökats med 14,000,000, så innefattar detta en stor förvillelse. Förklaringen till detta, efter utseendet besynnerliga, förhållande ligger deruti, att dels en annan värderingsgrund blifvit antagen för ränte- och tiondespanmålen, dels flera betydliga utgiftsposter blifvit i Staten upptagna, som förut derifrån voro utslutna, fastän medlen äfven då utgingo, dels förhöjningarne i såväl inkomster som utgifter för vissa särskilda ändamål varit rent nominela, och slutligen, att förslagsanslagen blifvit upptagna till det belopp, hvarmed de äfven förut i verkligheten utgingo.

För att nu något närmare upplysa dessa omständigheter, torde jag till en början få i minnet återkalla, att i Riksstaten förekommer ett ganska betydligt belopp tionde- och räntespanmål, hvilken utgår eller ersättes efter vissa fastställda grunder, men som i Riksstaten utföres till ett bestämdt värde. Detta antagna värde, hvilket icke utöfvar det ringaste inflytande hvarken på skatternas eller anslagens effektiva belopp, var förut bestämdt till 6 R:dr 32 sk. B:ko eller 10 R:dr R:mt per tunna, men upptages nu till 2 R:dr kubikfoten eller 12 R:dr 60 öre tunnan. För hela den i Riksstaten förekommande kvantiteten ränte- och tiondespanmål utgör denna förhöjning af 2 R:dr 60 öre per tunna ett sammanräknadt belopp af omkring 762,000 R:dr, utan att i verkligheten ett öres tillökning i beskattningen egt rum.

På samma sätt förhåller det sig också med åtskilliga andra ganska stora utgiftsposter, hvilka *numera äro synliga* i Riksstaten, men som förut *voru derifrån utslutna*, ehuru afgifterna äfven den tiden icke allenast existerade, utan då utgingo till högre belopp än för närvarande. Jag ber att i detta afseende få nämna afgiften till handels- och sjöfartsfonden samt städernas tolag. Hvar och en känner, att den förstnämnda af dessa afgifter före 1858 utgick med 10 procent af tullbeloppet för inkommande varor, och att den således utgjorde omkring 1,300,000 R:dr, men den var icke synlig i Statens räkenskaper. Numera är denna afgift inbegripen i tulluppbörden, eller rättare sagdt försvunnen, och ett anslag till ersättning för handels- och sjöfartsfonden är uppfördt på sjette hufvudtiteln med 750,000 R:dr. Likartadt är äfven förhållandet med tolagen, hvilken skattetitel, som ej heller syntes i statsräkenskapen, jemväl blifvit aflöst och numera ersättes städerna medelst ett förslagsanslag på sjunde hufvudtiteln till belopp af 1,040,000 R:dr. Vidare har på sjette hufvudtiteln blifvit synligt ett nytt förslagsanslag af 440,000 R:dr för kontrollen å bränvinsförfattningarnes tillämpning, hvilket emellertid icke innefattar någon effektiv tillökning i utgift, ty medlen utgingo äfven förut, fastän de på förhand afdrogos från bränvinsskatten, hvilken i Riksstaten endast upptogs till netto- i stället för brutto-inkomst såsom nu sker.

Ej heller lär någon kunna påstå, att i verkligheten någon ökad utgift förorsakats för Postverket. Tvärtom har, som bekant, postportot blif-

vit nedsatt. Emellertid figurerade Postverket i den äldre statsregleringen endast med en summa af 727,000 R:dr, då den nu deremot uppgår till 2,000,000 R:dr. Här visar sig således en nominel skilnad af ej mindre än 1,272,000 R:dr. Och slutligen hafva äfven åtskilliga förslagsanslag, utan att någon effektiv tillökning i utgifter egt rum, blifvit ansenligt förhöjda, på det att den synliga summan skulle motsvara hvad som i verkligheten utgick, hvilket förut sällan var förhållandet. Tvärtom var det den tiden ett vedertaget bruk, att å ena sidan förslagsanslagen nästan alltid upptogos långt under sitt verkliga belopp, och att å andra sidan äfven inkomsterna beräknades så lågt, att på dessa skulle uppkomma stora öfver-skott, för att dermed betäcka bristerna på förslagsanslagen. Jag bekänner, att detta system af en oriktig uppskattning och uppställning, rörande såväl inkomster som utgifter, hvarigenom ett falskt sken spreds öfver våra finansiela förhållanden, icke var för mig tillfredsställande, och att jag, såvidt på mig berott, sökt att deruti åstadkomma rättelse. Följden häraf har emellertid varit, på sätt nu blifvit antydt, att en betydlig tillökning i Riksstaten uppstått, som är helt och hållet nominel; och om man sammanräknar de summor, som sålunda tillkommit endast på grund af ett fullständigare och, jag må väl säga, ärligare räkenskapsätt, så skall man finna, att detta belopp uppgår till omkring 6,000,000.

Den *effektiva* tillökningen i Statens ordinarie utgifter under de senaste tio åren utgör således icke 14,000,000, såsom man föreställt sig, utan endast omkring 8,000,000 R:dr. Men jag medgifver, att detta i allt fall är en ganska betydlig tillväxt, och att man, redan på grund deraf, kan ifrågasätta, huruvida icke misshushållning verkligen egt rum. Detta beror likväl på, *huru medlen blifvit använda*, och jag tror, att äfven i detta hänseende föreställningarne i allmänhet äro origtiga. Man tyckes nemligen vid nästan alla tillfällen antaga såsom gifvet, att anslagstillökningarne, i den största proportionen, kommit försvarsverket eller våra militära hufvudtitlar till godo, men i verkligheten förhåller det sig icke så. Om man efterser, i hvilken progression de olika hufvudtitlarne, under den ifrågavarande tiden, blifvit förhöjda, så skall man finna, att den ojemförligt största tillökningen skett på *åttonde* hufvudtiteln, hvars slutsumma blifvit förhöjd med 135 procent. Och då anslagen på denna hufvudtitel hafva till föremål religionens, undervisningens i alla grader, den högre bildningens, konstens och helsovårdens befrämjande, samt milda stiftelsers och barmhertighetsinrättningars upprätthållande, så synas mig anslagen för dylika ändamål icke vara illa använda eller i allmänhet böra anses som misshushållning. Näst efter den åttonde hufvudtiteln, är det den *sjette*, som blifvit mest tillökad — således den hufvudtitel, som afser jordbruket, handeln, näringarne och slöjderna eller landets materiela förkofran i alla riktningar. Tillökningen utgör här 76 procent, och äfven detta synes mig icke på förhand kunna rubriceras som misshushållning.

Dernäst komma i ordningen *tredje* och *fjerde* hufvudtitlarne, hvardera med en tillökning af 42 procent, den *nionde* med 39 procent, den *andra* och *femte* med hvardera 38 procent, den *första* med 21 procent, och den *sjunde*, eller Finans-departementet, med 15 procent — allt med iakttagande deraf, att de rent nominela förhöjningarne blifvit afräknade.

Att en tillökning i Statens inkomster utöfver de behof, som verkligen förefinnas, när denna tillökning visar sig *stadig* och *för framtiden påräknelig*, bör föranleda till nedsättning i skatterna, der en sådan visar sig af behofvet, billigheten och nyttan mest påkallad, utgör hos mig en fast öfvertygelse, och jag har också sökt — såsom i det föregående blifvit visadt — att under den tid, jag i sådant hänseende kunnat utöfva något inflytande, tillämpa denna i min tanke både politiskt och statsekonomiskt riktiga grundsats. Men må det tillåtas mig att här omnämna en tilldragelse, som för mig utgör ett värdefullt, historiskt minne. Mot slutet af 1856, då jag, för omkring ett halft år sedan, fått mottaga förtroendet att vara chef för Finans-departementet, och då helt nyligen Kongl. Maj:ts Proposition om Statsverkets tillstånd och behof blifvit framlagd för Riksdagen, blef jag en dag anmodad att besöka Herr Presidenten von Hartmansdorff, hvilken var sjuk och redan låg på sin dödsbädd. "Vi hafva ofta", sade han, "haft olika politiska åsigtter och i motsatta leder kämpat för deras framgång. Men jag hyser vänskap för Er person och aktning för Er öfvertygelse, och mitt lands väl ligger mig om hjertat, äfven nu på mitt yttersta. Jag har med nöje genomgått den Kongl. Proposition ni undertecknat, och ser med glädje den ovanligt gynnsamma ställning, i hvilken våra finanser befinna sig. Men tillåt mig att få gifva ett råd. Efterskänk aldrig de skatter, som finnas. Om inkomsterna äfven skulle öfverstiga behotven för tillfället, så minska dem icke, utan använd dem på bästa sätt; ty en tid kommer kanske, då dessa inkomster erfordras, och då skall man icke vara villig att ersätta dem, ehuru man nu fröjdas och berömmar Er för deras eftergifvande." "Jag kan icke biträda Er åsigt," svarade jag, "ty jag anser det vara rätt och klokt, att icke af landet utkräfva högre skatter än som erfordras, och att man bör lindra dess bördor, då sådant låter sig göra. Jag tror dessutom, att om folket ser sig öppet, ärligt och välvilligt behandladt af sin Regering, så skall det också icke svika dess förtroende, utan, om så behöfves, manligt åtaga sig de tillskott, som åter en gång kunna blifva af nöden." Vi åtskiljdes, och jag återsåg aldrig mer den aktade mannen, ty han dog några veckor derefter.

Mine Herrar! Jag lefver ännu i den öfvertygelse, att Herr von Hartmansdorff hade orätt och att jag hade rätt.

Men, lika visst som jag tror, att man af en *stadig* och *säker* inkomsttillökning bör hemta anledning att, när Statsverkets tillstånd det tillåter, medgifva en skattelindring, lika bestämdt tror jag också, att när ett *tillfälligt* öfverskott uppstår, så bör detta ej efterskänkas, utan klokt användas. Sådant har också varit det system, som här blifvit följdt och som gifvit anledning till den s. k. *extra statsregleringen*. Betraktar man nu de summor, som i form af *extra* anslag blifvit anvisade, och de ändamål, för hvilka det skett, så anser jag det omöjligen kunna förnekas, att icke oändligen mycket, till landets både gagn och heder, blifvit derigenom utbrättadt. Så kan jag nämna, att, enligt en af Riksgälds-kontorot föranstaltad tablå öfver de summor, som af allmänna medel blifvit under tiden från 1840 till 1865 använda till produktiva företag, hafva utgått:

Statsbidrag till kanal- och slussverksbyggnader samt strörensningar och andra arbeten för nya eller förbättrade

segelleder, af hvilka bidrag största delen utgått såsom anslag utan återbetalningsskyldighet	R:dr	4,978,000.
Lån eller anslag för hamnars anläggning eller förbättrande samt dockbyggnader m. m.	„	4,520,000.
Understöd för allmänna vägars anläggning och vägomläggningar, vägförbättringar samt brobyggnader	„	5,122,000.
Vidare kan jag upplysa, att, enligt riksdagsbesluten, bland de hufvudsakligaste extra anslag, som blifvit anvisade sedan 1848, förekomma:		
Till byggande af fängelser	R:dr	2,370,000.
„ dito af hospitaler m. m.	„	2,033,000.
„ dito lärohus och kyrkor	„	1,937,000.
„ byggnader för vetenskap och konst	„	2,639,000.
„ folkskoleväsendet	„	1,794,000.
„ lärda verk och konstverk	„	289,000.
„ olika kartverk	„	1,255,000.
„ landtbruksinstitut	„	504,000.
„ skiften och afvittringar (förutom det ordinarie anslaget)	„	750,000.
„ vattenutdikningar	„	529,000.
„ fyror	„	601,000.
„ anskaffning af gevär	„	3,037,000.
„ anskaffning af artilleri- och pontonier-materiel	„	544,000.
„ beklädnad och utredning åt beväringen	„	3,265,000.
„ befästningar	„	4,889,000.
„ flottans etablissementer och förräder	„	3,687,000.
„ krigsfartyg	„	5,188,000.
samt till särskilda krigsrustningar	„	9,750,000,
äfvensom slutligen, af <i>handels- och sjöfartsfonden</i> , till Telegrafverkets inrättande	„	3,965,000,
och, enligt hvad förut blifvit visadt, af <i>direkta anslag</i> till jernvägarne nära	„	22,000,000.

Jag hemställer, om icke bland den mängd af stora summor, som nu blifvit anförda, största delen äro sådana, att man med glädje och stolthet derigenom påminnes tillhöra ett folk, som framgår på den menliga odlingens väg och som vet att uppfylla dess fordringar. Och äfven de uppoffringar, som blifvit gjorda till iståndsättande af vårt ofullständiga försvarsverk, måtte väl icke anses vara illa använda. Man begär en stor orättvisa mot vår krigsförvaltning, om man tror, att de medel, som ställts till dess disposition — äfven i form af krigsrustningar — blifvit gagnlöst förspillda. Till aldra största delen finnes valutan för dem kvar i våra förut nästan tomma förräder; och det måste väl, synes mig, vara lugnande att veta — helst nu, då det erfordras att anskaffa dugliga vapen — att vi lyckligtvis ega en, i vissa delar, utmärkt utredning af artilleri, broatiralj, fordon, tross- och sjukvårdspersedlar, som, för icke länge sedan, nästan helt och hållet saknades.

Den framställning, som jag nu haft äran göra och deruti åtskilliga upplysningar blifvit meddelade, som jag tror kunna vara till någon nytta, har kanske icke varit för alla välkommen, och skall måhända kallas en ny blomstermålning. Jag vill icke missunna någon detta nöje, men jag får blott förklara, att, i min tanke, det icke är någon konst eller fordrar nå-

got snille att uppfinna ett speord. Svårare torde det deremot blifva att vederlägga de fakta, jag uppgifvit, eller att deruti finna något fel, och i detta afseende uppmanar jag mina motståndare inom och utom Kammaren att göra sitt bästa.

Mine Herrar! jag har redan allt för länge tagit Edert tålmod i anspråk och jag känner lifligt min förbindelse för den välvilliga uppmärksamhet, som blifvit mig egnad, under mitt långa föredrag. Mina krafter äro äfven i det närmaste uttömda. Jag slutar därför nu med den förklaring, att, efter min tanke, Svenska folket hvarken har förlorat vilja eller förmåga att, när så erfordras, för ett stort ändamål — och något större och dyrbarare finnes väl icke... än fäderneslandets trygghet och ära! — göra en uppoffring. Och om vi, dess ombud, som blifvit beklädda med dess förtroende, finna ett sådant offer vara af behovet och tidsomständigheterna påkalladt, så är jag fullt förvissad, att deremot icke skall förspörjas något missnöje, utan att man gladt och frimodigt skall bringa detta offer, och att vi skola hafva hela det Svenska folket, i djupa leder, bakom oss.

Jag hemställer därför, att denna Kammare må, hand i hand med sin Regering och hand i hand med sin Medkammare förena sig i dess beslut, samt således till det ifrågavarande ändamålet bevilja en summa af 1,500,000 R:dr, hvaraf redan under detta år 500,000 ställes till Kongl. Maj:ts disposition.

Herr von Troil: Uti den siste talarens påminnelse om vigten af den fråga, som nu föreligger Kammaren till afgörande, instämmer jag till alla delar, ty denna fråga är utan allt tvifvel den viktigaste under nu pågående Riksdag och den, som djupast ingriper i alla förhållanden och hvarpå vårt lands välfärd och lugn ganska väsendtligt beror. Med säkerhet kan man också påstå, att det icke är någon anslagsfråga under denna Riksdag, som med så stort intresse följes af den stora allmänheten. Den talare, som först uppträdde i detta ämne, yttrade, det hans kommittenter förklarat sig vara beredde att gifva allt hvad för landets försvar erfordras. Äfven jag har, så vidt jag det kunnat, sökt göra mig bekant med folkets tankar i detta fall, och tror jag mig kunna försäkra att alla samhällsklasser, höga och låga, om de ock önska att all sparsamhet med Statens medel i öfrigt iakttages, dock önska att man måtte bevilja hvad som för Rikets försvar kan anses erforderligt. Är nu den summa Stats-Utskottet tillstyrkt för gevärs anskaffande tillräcklig? Denna fråga utber jag mig att något närmare få utveckla. Visserligen inser jag mer än väl den kinkiga ställning, hvori Utskottet sig befunnit, då det emotsett att Statens inkomster och utgifter icke gingo ihop, äfvensom behovet för Utskottet att i alla riktningar göra de besparingar, som varit möjliga, men jag kan dock icke förklara, huru Utskottet kunnat komma till det resultat att för ändamålet tillstyrka allenast 1,000,000 R:dr att utgå först under år 1868. Kongl. Maj:st hade likväl begärt ett anslag af 3,000,000 R:dr, deraf högst en tredjedel skulle vara att tillgå redan innevarande år. Jag kan, som sagdt är, icke förklara denna vägran på annat sätt, än att jag föreställer mig det Utskottets ledamöter hysa den förhoppning, att vi äfven för framtiden skola få bibehålla den lyckliga ställning vi nu i 50

är innehaft. För min del vågar jag icke invagga mig i dylika illusioner; hvar och en som närmare betraktat den politiska horisonten, skall säkert medgifva att jag härtill icke saknar anledningar. Ingen bör sväfva i okunnighet om de moln, som sammandraga sig i Orienten, och en ny fråga, nemligen den Luxemburgska, har uppstått, som i sin mån bidrager att öka den spänning, som länge varit rådande emellan Frankrike och Preussen. Österrike, som för närvarande känner sig nedtryckt af slaget vid Sadowa, brinner af begär att, sedan det förut ordnat sina inre angelägenheter, godtgöra de lidna nederlagen. Allt antyder att moln draga sig tillsammans på Europas himmel, och om det än skulle lyckas Frankrikes snillrike herrskare att i år, då den stora världsexpositionen förstår, bibehålla lugnet, så betvivlar jag likväl att detta sakernas tillstånd kommer att sträcka sig särdeles lång tid derutöfver. Men, kan man säga, om ock Europa uppröres, hvad rör det Sverige, hvars Konung förklarar det han ämnar afhålla sig från all inblandning i andra staters angelägenheter! Sverige med sitt lyckliga läge bör i allt fall kunna vara i lugn! Jag tror likväl, att den, som med uppmärksamhet följt händelsernas gång i världshistorien, bör hafva funnit att, då en del af en verldsdel råkar i brand, det blir svårt för de andra, särdeles de smärre staterna att bibehålla freden, utan tvingas de vanligen med eller mot sin vilja deltaga i striden, och om det skall kunna lyckas dem att bibehålla neutralitet, så måste de nödvändigt vara väl rustade. Men äro vi väl det? Jag tillhör väl icke deras antal, som påstå att vi äro helt och hållet vapenlöse, ty i våra förräder finnes ett icke obetydligt antal gevär, men dessa äro af olika kaliber och en föråldrad konstruktion. De sista krigen hafva nemligen ådagalagt tändnalsgevärets företräden, och är det af sådan anledning Kongl. Maj:t nu begärt anslag för dylika gevärs anskaffande, men, om behofvet häraf skall fyllas, så blir det nödvändigt att i medels beviljande gå längre än Utskottet. Då Kongl. Maj:t begärt 50,000 nya gevär, så har deremot Utskottet föreslagit, att 25,000 gamla gevär skulle förändras efter den nya modellen samt tillstyrkt anslag till anskaffande af allenast 25,000 nya, utan att likväl vidtaga någon åtgärd för detta antals ofördröjligen anskaffande, ehuru det är alldeles nödvändigt att redan innan detta års slut ett något så när tillräckligt antal vapen finnes. Icke heller inser jag huru det behöfliga antalet gevär skall kunna tillverkas uteslutande inom landet. I likhet med Utskottet och så många talare här inom Kammaren önskar jag, att allt hvad i vår förmåga står bör göras för att uppbringa den inhemska vapentillverkningen, men jag tror likväl att detta icke kan ske i ett ögonblick. Det första, som således bör göras, är att införskrifva ett antal af 10,000 gevär från Amerika, därför, efter beräkning af ett pris af 3 pund 10 shilling sterling der på platsen, priset för hvarje gevär här hemma levereradt skulle blifva 70 R:dr. Beräknar jag således, att 10,000 gevär införskrifvas och så fort som möjligt anskaffas — och, efter mig lemnad uppgift, kan på de Amerikanska verkstäderna detta antal tillverkas på en månad — så erfordras härtill genast 700,000 R:dr. Vår närmaste omsorg bör derefter blifva att sätta våra egna verkstäder i stånd att uppdrifva tillverkningen i stor skala, men för sådant ändamål erfordras införskrifvandet af nya maskiner, hvarför, enligt mig lemnad tillförlitlig uppgift, kostnaden här på platsen levererade skulle uppgå till 200,000 R:dr, men då en aktad bruksegare försäkrat att dessa

maskiner kunna fås för 150,000 R:dr, så vill jag i mina beräkningar gå en medelväg och upptaga dem till 175,000 R:dr. Om nu Kronan fordrar, att enskilda faktorer skola åtaga sig dylik tillverkning, så måste Kronan äfven vara faktorierna behjelpig med dessa maskiners anskaffande. Då de nya refflade kanonerna förfärdigades, så lemnade Kronan förlagslån, som sedan afdrogs vid leveransen, och så bör äfven ske här. Beräkna vi således först 700,000 R:dr för inköp af 10,000 nya gevär; 175,000 R:dr för anskaffande af maskiner till Kronans verkstäder och en lika summa till förlagslån åt enskilde, så uppstår en summa af 1,050,000 R:dr. Hvad har nu Kongl. Maj:t att för ändamålet använda? Jo! en summa af allenast 500,000 R:dr utgörande besparing å förra anslaget för gevärstullverkning! Om vi nu ingå på idéen att genast införskrifva 10,000 nya gevär från Amerika, så fås patentet på vida billigare villkor än annars, ty då det under andra förhållanden kostar 5,000 pund sterling eller 90,000 R:dr Svenskt riksmünt, så nedsättes det säkert till hälften eller 2,500 pund om 10,000 gevär tillika införskrifvas, hvilket i icke ringa mån inverkar på sjelfva priset å gevären. Efter hvad för mig uppgifvits, kunna dessa maskiner erhållas tre månader efter det de blifvit beställda, så att redan denna höst verkstäderna skulle kunna vara i gång, men derföre erfordras att nödiga medel ställas till Regeringens disposition, så att Regeringen kan uppgöra kontrakt med de enskilde faktoriegarne, ty ingen enskild industridkare läser vilja ådraga sig kostnader för maskiner och anskaffande af personal, utan att på förhand genom kontrakt vara tillförsäkrad om leverans af ett betydligare antal gevär. Ur samma källa, som jag hemtat de öfriga uppgifter i ämnet jag lemnat, nemligen en aktad ledamot af Vapenkommittéen, har jag tillika erfarit den hugnande underrättelsen, att, sedan verkstäderna en gång väl kommit i ordning, skulle på dem årligen kunna tillverkas 30,000 gevär. Då nu således, efter hvad jag sökt visa, 1,050,000 R:dr är det minsta, som i detta ögonblick och innan Riksdagens slut erfordras, och då vi tillika veta huru mycket som nästa år behöfver för ändamålet användas, så framstår nödvändigheten deraf att till icke obetydligt belopp höja det anslag, som Utskottet i denna punkt tillstyrkt. För min del har jag trott, att för ändamålet borde anvisas minst 800,000 R:dr innevarande samt 1,000,000 R:dr nästkommande år, men då åtskillige föregående talare föreslagit, att sammanlagdt borde beviljas allenast 1,500,000 R:dr, deraf 500,000 R:dr skulle vara för Regeringen disponibla detta år, så och för att icke splittra meningarne, vill jag förena mig i denna åsigt, ehuru den icke öfverensstämmer med hvad jag anser försigtighet och kloket bjuda. Vi se och erfara af tidningarne huru rustningar pågå öfverallt. Jag vill nu icke tala om de stora staterna, med hvilka vi icke kunna mäta oss, utan om dem, som till storlek och folkmängd äro oss närmare. Sålunda se vi att i Holland regeringen för försvarsverkets ordnande begärt 5,700,000 R:dr, och har aftonens post medfört underrättelsen, att representationen både bifallit det begärda anslaget och godkänt den framlagda planen för arméens omorganisation. I Bayern är för samma ändamål anslagen en summa af 2,225,000 R:dr; i Schweiz öfver 10,000,000 R:dr Svenskt riksmünt; i Belgien 35 millioner francs eller 26 millioner R:dr, samt slutligen i Danmark, som ännu blöder af såren sedan sista kriget, allenast för anskaffande af gevär 2,700,000 R:dr och dessutom till pansarflottan 6,000,000 R:dr. Och huru förhöll

sig representationen i Danmark vid detta tillfälle? Sedan regeringen framlagt sitt förslag i ämnet, vände sig representationen till krigsministern med förfrågan om det begärda anslaget vore för ändamålet tillräckligt, och, sedan ministern härtill lemnat ett jakande svar, bifölls anslaget utan ett öres nedprutning. Jag är förvissad, att Svenska nationen skall visa samma patriotism och icke neka att bevilja hvad som är oundgängligen nödigt för fosterlandets säkerhet och oberoende, och är det i denna förhoppning som jag nu vågar yrka, det Herr Talmannen behagade framställa proposition derpå, att för ifrågavarande ändamål måtte anslås 1,500,000 R:dr, deraf 500,000 R:dr bör vara för Regeringen att tillgå innevarande år samt återstående 1,000,000 utgå under år 1868.

Herr Ribbing: Kammaren har sig alltför väl bekant den skilnad, som förefinnes mellan Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet och det förslag Utskottet nu framlagt; den Kongl. Propositionen begär ett anslag af 3,000,000 R:dr förutom 500,000 besparade medel till anskaffande af tidsenliga infanterigevär, och att af denna summa en tredjedel, eller en million R:dr redan under innevarande år må få utgå, under det att Utskottet tillstyrker ett extra anslag af 1,000,000 R:dr, att under år 1868 från Riksgälds-kontoret utbetalas tillika med den besparade halfva millionen af redan beviljade anslag för gevärstillverkning. Den egentliga grunden för denna förändring ligger åter, enligt Utskottets Betänkande, deri, att för den af Utskottet föreslagna summa 50,000 tidsenliga gevär, som var det antal Kongl. Maj:t såsom minimum begärt, skulle kunna erhållas på det sätt, att 25,000 refflade gevär finnas i förråden och att dessa à 10 R:dr stycket skulle kunna omgöras till bakladdningsgevär. Frågar man sig nu hvad en sådan förändring som den nämnda innebär, så finner man alldeles gifvet att, enligt den plan Utskottet uppgjort, vi skulle blifva mer vapenlösa än vi någonsin tillföre varit, i det vi komma att äfven beröfvas de 25,000 gevär, som nu finnas af nyare modell, och således åtminstone temligen brukbara, ty med söndertagande och förändrande af dessa skulle man nu göra början, och under tiden voro vi alldeles af med dem, på samma gång som de återstående 25,000 gevären voro under tillverkning, och detta allt oaktadt Utskottet sjelft erkänner, att 50,000 stycken gevär torde vara det minsta, som för arméens första utrustning bör vara tillgängligt. Kan väl Utskottet då taga på sin garanti att, under den tid denna förändring af gamla och anskaffning af nya gevär pågår, vi få sitta i ro och fred såsom hittills?

Om man nu skulle uppkasta den frågan, hvilka skäl må hafva kunnat förmå Utskottet att föreslå och som skulle förmå Kammaren att besluta ej allenast förminskning i den försvarsmateriel, som för riket erfordras, utan äfven ett sådant försenande i anskaffningen deraf som förevarande punkt innehåller, så torde svaret derpå icke blifva särdeles tillfredsställande. När den Kongl. Propositionen remitterades till Utskottet, så hörde man visserligen såsom ett skäl, att man borde vänta med större förändringar, eller med antagande af något nytt i vapenväg, till dess den nya arméorganisationen vore genomförd. Jag har dock svårt att tro på allvaret af ett dylikt argument, ty behöfver den indelta soldaten ett tidsenligt bakladdningsgevär, så måtte väl ett dylikt vara lika nödvändigt för

våra konskriberade, och bra svårt vore det för vår bevärning att med utdömda framladdningsgevär stå emot en fiende, utrustad med alla de nya uppfinningar af vapen, den sednare tidens krigskonst ansett nödvändiga. Ett annat skäl har man hört ligga deruti, att när man väl beviljat ett anslag för ett ändamål, likartadt med det som nu afses, så heter det, att blott man fått detta behof fylt och kommit sig i ordning, så behöfvas icke några vidare anslag härtill, men man kommer sig aldrig i ordning, och nya anslag behöfvas fortfarande. Ja, så är det verkligen! Men detta beror derpå, att det icke finnes någon modell för gevär, på en gång för alla gjord och konstruerad, att den duger för all framtid; inom kort tid uppfinner man nya förbättrade modeller, till följd hvaraf krigsmaterielen måste förnyas, och det vissa är att stora summor måste användas för att kunna följa med sin tid i detta afseende, och så kommer det att alltfortfarande blifva, men det är något som vi omöjligen kunna hjälpa, ty tiden står icke stilla och vi måste i detta fall följa med, antingen vi vilja eller icke. Ett tredje skäl har man funnit ligga uti det missnöje med eller det mistroende mot vår krigsförvaltning, som yttrat sig, icke såsom en och annans enskilda mening, utan såsom en temligen allmänt uttalad åsigt. Jag vill icke ingå i bedömandet af befogenheten af ett dylikt mistroende; ingen kan djupare än jag beklaga att det finnes; och ännu mer om dertill skulle finnas grundade skäl. Men äfven med antagande häraf vill jag påminna, hurusom de folk, hos hvilka inbördes tvister förekommit, men der man uppskjutit med afgörandet deraf, för att i farans stund kunna stå såsom en man mot den yttre fienden, och sparat räfsken, till dess den yttre faran var förbi, att, säger jag, dessa folk varit de, hvilka haft en framtid och hos hvilka allt gått väl och lyckosamt; då deremot de folk som ansett såsom hufvudsak att först näpsa sina inre antagonister, och först sedan sådant vore gjort, sett till, om något kunde göras mot de yttre fienderna, varit de, som stått på gränsen af fall och olycka, hvarpå vårt eget lands historia franter ganska hjerta exempel. Det vore i sanning sorgligt, om vi äfven denna gång, af dylika skäl, skulle finna oss förhindrade att anslå medel till fosterlandets försvar, och skjuta upp hvad som fordrar yttersta skyndsamhet. Men, frågar man måhända, huru skola vi väl kunna vara förvissade derom att de medel, som *nu* anslås, äfven blifva rätt och för det afsedda ändamålet använda? Jag kan härpå icke svara annat, än att vi, ett år härefter, återigen hafva Riksdagen samlad, då Konstitutions-Utskottet icke lärer underlåta att här om förvissa sig, medelst undersökning och granskning af alla de handlingar, som kunna beröra detta ärende. Det vigtigaste skälet mot anslaget beviljande synes dock vara åberopandet af landets tryckta finansiella ställning, samt svårigheten att nu anskaffa erforderliga medel, i förening med förhoppningen att vi fortfarande måtte kunna intaga den lugna och fredliga ställning gent emot utlandet, som vi hittills lyckats bibehålla. Blott i förbigående vill jag påminna om, huru, då den Kongl. Propositionen remitterades till Utskottet, man erinrade om Sveriges ställning före och vid det Orientaliska krigets utbrott, och framhöll de många jämförelsepunkterna mellan då och nu. Jag vill, med afseende på den långt framskridna tiden, nu icke ingå i någon detaljerad betraktelse af den politiska ställningen, utan inskränker mig blott till det yttrande härutinnan, att i betraktande af vår hållning

under det Orientaliska kriget, efter den neutralitetsförklaring de förenade rikena i början deraf afgäfvit, samt det förbund de icke desto mindre under krigets fortgång slöto med en af de krigförande parterne; och i betraktande af det språk, som vi under hela tiden efteråt, så i tal som skrift, fört mot vår östra granne, det ingalunda skulle förvåna mig, om han anser oss för ganska opålitliga grannar, mot hvilka försigtigheten bjuder att i tid taga vissa mått och steg, för att sätta sig i säkerhet vid ett kritiskt tillfälle. Men, säger man, att föra ett dylikt språk är ju endast ett sätt att skrämma upp nationen? Nå väl! jag vill, såsom sagdt, blott i förbigående härvid fästa mig. Jag ponerar att den politiska himmelen är så klar, att icke en molntapp kan upptäckas derpå, men jag frågar ändå: tillhör det därför en nation, mån om sin frihet, att vara vapenlös? Jag tror, att, äfven under de mest fredliga utsigter, hvarje dröjsmål att anskaffa tidsenliga vapen är en oförsvarlig försumlighet och ett straffvärdt öfverdåd. Man har icke rätt att jemföra Staten med den enskilde i de fall, då det gäller dess säkerhet och trygghet, ty Staten har ingen domstol att vädja till, icke heller finnes det någon straffande magt som stäffar orättvisan, utan det skydd Staten har att påräkna, det ligger i den styrka, hvarmed den sjelf förstår att värna och försvara sina rättigheter och sina intressen mot yttre våld och angrepp. Men, säger man vidare, här till behövas penningar, och hvar finna medel till dylika uppoffringar? Mitt svar är: heldre vill jag göra inskränkningar på hvilket annat anslag som helst, än att här uppskjuta anskaffandet af gevär, derföre att medel fattas. Inre förbättringar kunna anstå, till dess penningställningen förbättras, men deremot lära väl icke de yttre politiska omständigheterna afvakta den tid, som för oss kan vara den gynnsammaste att anskaffa medel för vår beväpning. Och för det andra: om de besparingar vi på andra anslag kunna göra icke äro tillräckliga för ändamålet, så måste vi åtaga oss ökade skatter och utgifter, och jag skall för min del med tålmod bära alla de bördor, som må finnas vara af behovet påkallade, men den bördan kan jag icke bära att med min röst hafva spelat hazardspel om fosterlandets förmåga att försvara sig: den bördan är för svår för mig och derför skjuter jag den ifrån mig, under yrkande, i likhet med föregående talare, att en och en half million R:dr, utom de redan besparade medlen, måtte af Kammaren anslås för detta fosterländska ändamål. Om man antager, att det antal gevär Utskottet föreslår införskrifves från utlandet, samt att resten eller största delen kan tillverkas inom landet till det pris, Utskottet nämner, skall man för denna en och en half million tillika med redan besparade 500,000 R:dr, kunna komma till ett antal af omkring 40,000 stycken gevär, eller nära det minimum Kongl. Maj:t ansett nödvändigt, under det man emellertid hade i behåll de 25,000 stycken gevär, som äro någorlunda tidsenliga. Jag anhåller således om proposition derpå, att för ändamålet måtte anslås 1,500,000 tillika med de besparade 500,000 riksdalerna och att af förstnämnda summa 500,000 i år måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition.

Herr Jöns Pährsson: Då många ledamöter af Kammaren anmält sig till erhållande af ordet, och diskussionen således ännu länge måste fortgå, läser det väl ej vara skäl att så högt ropa på Proposition, då jag

nu erhållit ordet. Som Kammaren har sig bekant, har jag väckt motion i det syfte, att gevärstillverkningen måtte varda inställd, intilldess ny tidsenlig modell hunne blifva antagen, samt att de gevär, som sedermera efter denna modell komma att anskaffas, må förfärdigas vid Svenska faktorer, och jag har till och med gått så långt, att jag framställt en formlig anmärkning mot Regeringen i förstnämnda hänseende, och ehuru jag nog tror, att den icke leder till något resultat, kan jag dock icke underlåta att förklara, det jag är lifligt öfvertygad derom, att Regeringen med en oförlätlig liknöjdhet att tillse landets verkliga fördel och behof gått till väga i denna fråga. Stats-Utskottet har visserligen iakttagit en berömvärd sparsamhet, men i fall gevären kunna tillverkas inom landet, skulle jag icke hafva något emot att, lika med den föregående talaren, yrka anslagets förhöjande till 1,500,000 R.d.r. Jag kan icke heller inse att några större svårigheter skulle härför kunna möta, ty i min hemort bedrifves gevärstillverkning i temligen vidsträckt skala med ganska enkla inrättningar, och jag tror nog att dessa gevär kunna mäta sig med de Amerikanska, ehuru konstruktionen möjligen icke är densamma. Maskinerierna, som begagnas för denna tillverkning, äro icke synnerligen dyrbara, och hufvudsaken är att derstädes finnas en mängd skicklige smeder, som, jemte sin kunskap i sjelfva yrket, äfven förmå att utvälja det bästa och ändamålsenligaste materialet. Derföre yrkar jag fortfarande såsom ett hufvudvilkor för anslagets beviljande att gevären skola tillverkas inom landet. I mån skratta så högt och så ljudeligt I viljen, mine Herrar! då jag nu uttalat min öfvertygelse; men jag ber Eder vara försäkrade derom, att denna öfvertygelse är så fosterlänsk som hvarje annan här blifvit uttalad, och att jag i kärlek och hängifvenhet för mitt land vill täfla med Eder alla, om ock jag icke förmår så vackert som många andra här kläda mina tankar i ord. Att här våga uppträda mot Herr Friherre Gripenstedt, som så vältaligt utbredt sig öfver landets ställning, skall väl mången finna särdeles förmåtet, men jag kan icke stillatigande åhöra skildringar, som jag icke finner ega någon grund. Vi hafva icke varit här samlade mer än två och en half månad, och jag tror icke att tillståndet i landet under den tiden synnerligt förbättrats, då vi höra, att konkurser nu, såsom förut, höra till ordningen för dagen i alla landsändar. Herr Friherrens framställning har icke hos mig kunnat verka någon förändring i de åsigt jag i detta ämne hyser, då erfarenheten bevisat just motsatsen af hvad han yttrat i fråga om att skattebördorna icke ökats o. s. v. Förhållandet är visst mycket svårt nu för närvarande, men jag anar, att den tid icke är långt borta, då det blir ännu värre, ty med det nu rådande systemet måste finanserna ovilkorligen alltmera försämras, ifall vi icke lära oss att rätta våra utgifter efter våra inkomster. Jag vill nu icke längre uppehålla tiden, utan upprepar blott att vilkoret för bifall till anslaget bör vara, att gevären tillverkas inom landet, ty många tusen arbetare skola med tacksamhet mottaga en dylik förtjenst; och dertill bör tillverkningen taga sin början så fort som möjligt, ty i Eskilstuna måste arbetsgifvare redan afskeda sina arbetare, likasom på flera andra ställen, hvarföre det vore särdeles fördelaktigt, om Regeringen ville infordra anbud från dem som kunna vara lugade att i denna fabrikation deltaga. Jag upprepar ännu en gång, att i sådan händelse må summan gerna förhöjas till det belopp af en och en

half million som här blifvit föreslaget. Vi böra kunna hemta exempel från våra jernvägsbyggnader; när dessa först påbörjades, kunde ingenting af hvad som för dem erfordrades tillverkas inom landet, då deremot under det sist förflutna året ungefär hälften af den materiel, som erfordrats, blifvit inom landet åstadkommen. Vi äro ännu i godt förstånd med alla utrikes magter, men om vi tänka oss den händelsen, att vi blefvo omvärfda af kriget och våra hamnar spärrade, huru skulle vi då kunna anskaffa gevär, ifall icke sådana kunde inom landet tillverkas. Derföre tror jag det är skäl att strängt hålla på detta af mig angifna vilkoret för beviljandet af nu ifrågavarande anslag.

Herr Svensén: Det torde icke kunna förnekas, att Stats-Utskottets beräkningar, beträffande kostnaden för anskaffande af ifrågavarande gevär, i hufvudsaken öfverensstämma med dem, som Regeringen framlagt. Hvad som egentligen blifvit anfördt emot Utskottets förslag har afsett nödvändigheten att erhålla dessa vapen så fort som möjligt; och man har ansett, att för detta ändamål borde användas redan under innevarande år en del af de medel Regeringen äskat. Jag vill icke helt och hållet bestrida lämpligheten af en dylik anordning, men då en större summa, än Stats-Utskottet tillstyrkt, icke lär behövas för att inom den bestämda tiden åvägbringa samma antal gevär, som Regeringen fordrat, tror jag, att ändamålet kan vinnas derigenom, att ena hälften af detta belopp ställes till Kongl. Maj:ts disposition nu och andra hälften år 1868. En dylik fördelning af den af Utskottet föreslagna millionen synes mig vara så mycket mera lämplig, som af det äldre anslaget ännu är i behåll omkring 500.000 R:dr, och Regeringen derigenom skulle komma att för nästa år hafva till sitt förfogande 1,000,000 R:dr. Och jag föreställer mig att, sedan, efter hvad jag hört berättas, Gevärs-kommittéen numera bestämt sig för en viss modell, Regeringen med detta belopp skall kunna vidtaga skyndsamma åtgärder till anskaffande af nödiga maskiner för tillverkning af gevär inom landet och för requisition af det antal gevär, som Stats-Utskottet ansett böra hemtas från utlandet.

Dessa fakta vore icke för Utskottet kända, då frågan der behandlades. Vål hörde man, att kommittéen var sysselsatt med pröfningen af de olika mönstergevären och skulle hafva synbarligen fäst sig vid en viss modell, men något officiellt meddelande derom hade icke kommit Utskottet till handa.

Den uppgift, som Professor Ångström lemnat på grund af den erfarenhet, han inhemtat i Amerika, beträffande sättet för anskaffande af nödiga maskiner, styrker mig i den öfvertygelsen, att kostnaden för anskaffningen af de nya gevären icke bör kunna blifva större, än Utskottet antagit, antingen dessa gevär till en del köpas i utlandet eller fabriceras inom landet. Enligt nämnda uppgift skulle nemligen, — om man icke beräknar kostnaderna för maskinerna och patentet, — gevären kunna tillverkas inom landet för omkring 30 R:dr stycket, och vid sådant förhållande tror jag, att fördelen af beräkningen stadnar på Stats-Utskottets sida.

En talare har befarat, att vi, genom att adoptera Utskottets förslag, skulle komma att blifva utan gevär vid tillfälligt behof mera, än vi redan

äro, på det sätt nemligen, att de nuvarande gevären, medan de förändrades, blefve otillgängliga. I detta hänseende torde dock meningarne vara delade. För min del kan jag icke tro, att det kan vara nödvändigt att på en gång söndertaga *alla*, utan kan och bör väl saken ordnas så, att, om fara hotar, de flesta må vara att tillgå, antingen förändrade eller icke.

Jag tillstyrker fördenskuil bifall till Stats-Utskottets här gjorda framställning. Men jag hemställer derjemte, om icke, i afseende å *tiden* för medlens utanordnande, den förändringen kunde af Kammaren beslutas, att 500,000 R:dr anvisas för innevarande år och återstoden för år 1868.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Då man genomgår Kongl. Maj:ts Proposition om Statsverkets tillstånd och behof till denna riksdag, finner man bland de nya anslag, som Kongl. Maj:t ansett sig böra begära, anslaget till tidsenliga gevär intaga det ojemförligen första rummet, såväl med afseende å den vikt, som Kongl. Maj:t fästat vid detsamma, som summans storlek. Denna summa är det största anslag till ett visst gifvet militärändamål, som någonsin blifvit ifrågasatt, och anledningen måste således också vara särskildt egendomlig. Närmaste anledningen dertill ligger uti den ovissa politiska ställning, som med det sista året inträdt, och till en viss grad är den äfven att söka deruti, att, oakadt alla de uppoffringar till försvarsverket, som landet underkastat sig under sednare år, förbättringarne inom detta område sprungit förbi allt hvad man derpå använt, så att vid den tidpunkt, som nu är inne, landet likväl är i saknad af ett bland de viktigaste villkoren för sitt försvar eller fullt tidsenliga gevär, och att uppoffringarne på en gång således måste blifva större, än under stadigvarande förhållanden varit nödigt.

Måttet af uppoffringen ansåg Kongl. Maj:t böra bestämmas så, att något mera än ett gevär per man för den s. k. mindre krigsfoten anskaffades; och då, såsom jag redan antydt, de händelser som nyligen inträffat måste framkalla en farhåga, att de förhoppningar att åt fosterlandet kunna bevara fredens lugn, som Kongl. Maj:t är berättigad att hysa, likväl skulle kunna gickas, var Regeringen pliktig icke blott att för Representationen framlägga behofvet i hela dess vidd, utan äfven att göra framställning om en så stor summa på en gång, att behofvet inom kortare tid kunde fyllas; — hvilket åter icke låter sig göra, utan att gevären inköpas från utlandet.

Emellertid har sedermera sig visat, att Stats-Utskottet och Första Kammaren — vid öfvervägande å ena sidan af försvarsverkets behof af gevär och på den andra af de ekonomiska svårigheter, som ansetts uppkomma dels af ett stort anslag på en gång och dels äfven af gevärens inköpande utifrån — ansett en betydlig nedsättning i anslaget kunna ega rum, och det af Kongl. Maj:t afsedda ändamål vinnas hufvudsakligen genom tillverkning af gevär inom landet och ändring af de gevär, som redan finnas.

Om den uppfattning af förhållandena, som ligger till grund för denna åsigt, vill jag icke här tvista och således icke heller påyrka ett bifall till hela det belopp, Kongl. Maj:t föreslagit; men då det är af synnerlig vikt, att 40 å 50,000 gevär kunna anskaffas, utan att de bättre gevär, som nu finnas, behöfva ändras, förrän de nya gevären äro att tillgå, så måste jag

motsätta mig, att anslaget beräknas på det sätt, att det första behovet skall fyllas genom ändrande af befintliga gevär. Kongl. Maj:t har visserligen icke förbisett, att äfven detta bör ske, men det bör ej ske, förrän något annat krigsdugligt finnes att tillgå. Anskaffandet af det quantum gevär, som jag ofvan antydt, skulle med en beställning utom landet ungefär sådan, som Stats-Utskottet tänkt sig, kunna i öfrigt ernås genom tillverkning inom landet under detta och nästa år, men dertill fordras, utom befintliga tillgångar, minst den summa af 1½ million, som åtskillige talare här förordat, och deraf ½ million i år, hvarföre jag ej kan annat än på det varmaste förorda, att åtminstone detta belopp måtte beviljas.

Herr Key: Med anledning af frågans stora vikt och då tiden nu långt framskridit, samt icke mindre än 16 talare ytterligare anmält sig att få ordet, tillåter jag mig hos Herr Talmannen anhålla, att Herr Talmannen behagade till Kammaren framställa proposition derom, huruvida Kammaren icke nu vill för i afton åtskiljas och återtaga öfverläggningen i morgon.

Skulle Kammaren icke förthy besluta, att diskussionen skall fortsättas, ber jag att få behålla ordet. Om åter öfverläggningen ajourneras till morgondagen, reserverar jag min yttranderätt i den ordning, jag bland talarne för närvarande innehar.

Den fråga, som nu debatteras, gäller 500,000 Riksdaler. Jag befarar, att, om alla talare nu komme att yttra sig, af tröttheten våra leder skulle så småningom glesna, att vid den slutliga omröstningen blott ett litet fåtal af ledamöter funnes tillstädes; och under denna förutsättning upprepar jag min anhållan.

På Herr Keys sålunda gjorda förslag om uppskof med öfverläggningens fortsättande blef proposition af Herr Talmannen framställd. Då härtill svarades med ja och nej, samt votering derjemte ifrågasattes, begärde och erhöilo följande ledamöter ordet, nemligen:

Herr Witt: Jag tillåter mig vördsamt hemställa till Kammaren, huruvida, när man ser tiden upptagas den ena dagen efter den andra med diskussioner, hvilkas längd ofta härleder sig derifrån, att en talare anser sig förbunden att upprepa, hvad flere förut yttrat, det verkligen kan vara skäl att ytterligare taga bort tiden med att votera, om man skall fortsätta diskussionen eller icke. Och till Herr Talmannen hemställer jag vördsamt, om icke Herr Talmannen skulle kunna anse sig befogad att helt enkelt fortsätta sammanträdet.

Med Herr Witt instämde flere af Kammarens ledamöter.

Herr Key: Ehuru den föregående talaren af min nu gjorda framställning synes hafva hemtat anledning att beklaga sig deröfver, att förhandlingarne i denna Kammare alltför ofta öfver höfvan förlänges, tager jag dock icke åt mig denna anmärkning, då jag icke ofta brukar besvara Kammaren. I allt fall anser jag den fråga, som här föreligger, så viktig, att jag verkligen tycker, att man icke bör, som det heter, "sila mygg och svälja kameler."

Jag vidhåller således mitt yrkande och vill för öfrigt erinra, att klubban redan fallit i fråga om voteringen.

Herr

Herr C. A. Larsson: Jag anser, för min del, att man icke bör begagna tiden så, att man uppskjuter en öfverläggning från den ena dagen till den andra. Till ett sådant slöseri är tiden oss alltför dyrbar; och jag yrkar fördenskull, att öfverläggningen fortsättes.

Flere ledamöter instämde.

Herr Medin: Jag tror, att denna diskussion är temligen öfverflödig. Hitintills åtminstone har, mig veterligen, den praxis alltid blifvit följd, att det berott på Herr Talmannen att fortsätta eller uppskjuta en börjad öfverläggning.

Jag anser, att så bör ske äfven nu; och får alltså, för min del, åt Herr Talmannen öfverlemna att efter sitt godfinnande besluta med anledning af Herr Keys förslag.

Herr Key: Jag har endast velat erinra om sednare momentet af 51 § Riksdags-ordningen. Det lyder som följer: "Talman eger ej magt att, utan Kammarens samtycke, något dess sammanträde afsluta."

Herr Ridderstad: Jag är förekommen af Herr Key. Äfven jag hade nemligen ämnat att fästa Kammarens uppmärksamhet å samma grundlagsparagraf, som han citerat.

Efter dessa anföranden och sedan den framställda begäran om votering blifvit frånträdd, förklarade Herr Talmannen öfverläggningen, enligt Kammarens derom allmänt uttalade mening, nu böra fortsättas, och lemnade i sådant afseende ordet åt

Herr Key: Jag har ansett, att diskussionen borde uppskjutas, för att icke öfverlemna utgången af den viktiga frågan åt kanske slumpen alena vid denna långt framskridna tid på natten, och ur sådan synpunkt har jag påyrkat uppskof med frågans afgörande till nästa plenum. Men jag bekänner, att jag derjemte hade en annan afsigt, ett grannlagenhets-skäl, om jag så får uttrycka mig. En af de talare, som här i afton uppträdt, är icke längre tillstädes, och jag hade önskat, att hvad jag nu vill yttra, kunnat sägas icke *om* en frånvarande, utan *till* en närvarande motståndare.

Denne utmärkte talare har i ett alltför utförligt, och icke egentligen till saken, utan till hans eget namns försvar — såsom han sjelf i en hastig vändning erkände — hörande tal sökt att förneka vår betryckta ställning. Jemte sin stora parlamentariska förmåga har han beredt sig en särskild fördel, den att sjelf välja tid för sin bevisning och kunna väl förbereda sig, men motståndarne icke. Dessa har han trotsat och utmanat att såväl inom som utom Kammarerna göra sitt bästa, för att vederlägga honom. Vid ett annat tillfälle, och då det verkligen hör till saken att afhandla jordbrukets och öfriga näringars tillstånd, torde jag i all anspråkslöshet måhända komma att upptaga den kastade utmaningshandsken. Här må det endast antydvas, att det icke är fråga ensamt om hvad som blifvit gjordt — det är onekligen ganska mycket, utan äfven om hvad

som icke blifvit gjordt och det är ännu mera. Det är icke nog att finna det rätta, man måste äfven veta finna rätta sättet för det rätta, och i detta hänseende vågar jag tro att den utmärkte och fyndige vältalaren icke varit en lika påhittig statsman. Det finnes en skola som står högt öfver statsekonomernas, det är lifvets och erfarenhetens skola — och jag värdjar till en hvar af Eder, mine Herrar, om icke denna talar! — Fäfängt skall man längre lyckas att framkalla hägringar af välgång och välmagt och få dem ansedda såsom tafflor ur verkligheten. Det är för många, alltför många tyvärr! som digna under det närvarandes bördor, intet blomsterregn förmår att hölja öfver dem. Jag är öfvertygad att häfdatecknarne i en framtid skola stadna mer än tveksamme framför denne talares embetsförvaltning — en historisk personlighet, och en karakter af stort intresse kommer han alltid att förblifva — jag sade tveksamme, och kunde tillägga: att de svårligen skola förblifva opartiska — så ljus i åtskilligt och så mörk i annat kommer denna embetsförvaltning att visa sig.

Jag öfvergår nu till ämnet för diskussionen, och ber att få påpeka hvad i min tanke ej blifvit nog betonadt; nemligen frågan om verkstäder för gevärstillverkning inom landet. Jag anser det vara af högsta vigt att det icke upprepas, hvad som skedde med jernvägsmaterielen och verkstäder för dem. Först när opinionens påtryckning blef nog stark och tidsningspressens klander tillräckligt högljudd, först då började inhemska beställningar göras, med den påföljd, att, ehuru konjunkturen under tiden försämrats och förlagskapitalerna fördyrats, hälften af sagda materiel numera tillverkas inom landet.

Rörande gevärsfabrikationen ber jag att för Kammaren få omnämna några fakta meddelade af fullt tillförlitlig person. Vid Calts fabrik i Connecticut och på flera andra ställen i Förenta Staterna erhållas maskiner för gevärsfabrikation. Dessa, bestående af slipverk, hejare, valsverk (att valsa ut piporna) och drifkraftsmaskiner m. m., kosta för en årlig tillverkning af 30,000 gevär 700,000 R:dr. Ryssland läser i föl från Amerika inköpt en dylik sats. Oss skulle den komma att kosta vida mindre, då en stor del kan tillverkas i Sverige vid våra egna maskinverkstäder. Utom den statsekonomiska vinst som skulle hemtas af att den inhemska gevärsfabrikationen uppmuntras, förefinnes ett annat ännu mer talande skäl, det att för sina vapen vara oberoende af blokader och fredsbrott. Det har funnits en tid, då Sverige utskleppade och försälde vapen till andra länder, i stället för att såsom nu från dem inköpa äfven de enklaste. Lika väl som vi kunna försälja ångfartyg och lokomobiler till utlandet, borde vi kunna sälja lokomotiver och rails; lika väl som vi kunna afyttra kanoner och projektiler, borde vi kunna tillverka sablar och gevär, samt i fränsta rummet förfärdiga dem åt det egna försvaret. Schweiz torde i detta, som i många andra afseenden, kunna tjena till föresyn. En gevärskommission tillsattes redan våren 1866, hvilken bestämde sig för Winchester's repetergevärd. Derpå sammankallades alla gevärsfabrikanter i Schweiz, och regeringen öfverenskom med dem om bästa sättet för fabrikationen, hvarjemte deingo ersättning för upphäfvandet af deras gamla kontrakt. I medio af nästa år skulle alla gamla gevär vara förändrade och 50,000 stycken nya levererade. Såsom något intressant, ehuru tyvärr icke tillämpligt på oss, ber jag att få tillägga, att när det beslöts ett lån af 12,000,000

francs i och för arméens omorganisation och till gevär, att upptagas i tvenne serier, så tecknades, när den första serien af 6,000,000 utskrefs, icke mindre än 19,000,000 inom det lilla Schweiz. Att så icke kan ske hos oss, därför hafva våra statsmän och statsekonomer dragit försorg; men hvad vi kunna, det är att tillverka våra vapen inom landet. Om man icke upphör att köpa det som är onödigt skall man sluta med att nödgas sälja det som är nödvändigt, det är en gammal regel; och hvad ännu mera är: om man icke ens i fråga om värnandet af frihet och sjelfständighet förmår att göra sig oberoende, hur skall det en gång sluta, och hvar annars än ur landets inre skola vi hemta våra försvarskrafter och våra vapen, liksom vi ur vårt hjertas innersta hemta vår fosterlandskärlek och vår frihetskänsla?

Jag röstar för beviljande af 1,000,000 till anskaffande af vapen, deraf hälften bör utgå i år och hälften nästa år, på sätt här förut blifvit föreslaget, men med det tillägg att beslutet härom åtföljes af en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t, uttryckande den åsigt att *gevärsfabrikationen företrädesvis bör inom landet verkställas och inhemska fabrikanter för sådant ändamål inbjudas till täflan om densamma.*

Herr Jan Andersson: Det är en sanning, att af alla de anslag, som under denna riksdag blifvit äskad, måhända intet är af nödvändigheten mera påkalladt än det, som afser anskaffandet af tidsenliga vapen. Också är jag fullt förvissad, att nationen beredvilligt skall tillsläppa dertill nödiga medel. Jag tror ock, att Stats-Utskottet gjort sitt tillfyllest, då det sökt bereda Regeringen tillfälle att erhålla det antal gevär, som Kongl. Maj:t i sin Proposition om Statsverkets tillstånd och behof ansett sig böra begära eller 50,000 stycken. Jag bifaller fördenskull Utskottets Betänkande, men anhåller särskildt att få uttala den åsigt, att vederbörande böra tillse, att, så vidt möjligt är, gevären komma att tillverkas inom landet.

Herr Grefve Posse:

Herr Lönnberg: Förevarande fråga är kanhända den viktigaste, som Stats-Utskottet haft under handläggning denna riksdag. Det är sålunda naturligt att den enskilde representanten med mycken betänksamhet afgifver sitt votum, om han icke helt och hållet vill ställa sig på känslans ståndpunkt och derefter bestämma sin mening.

Det är en sanning, att nationen med sällspord ifver omfattat denna fråga, med liflig uppmärksamhet följt densamma och visat en redobogenhet till uppoffring, som förtjenar den största uppmärksamhet. Men det synes mig, att man icke till det yttersta bör öckra på denna känsla, utan tillse om icke ett betryggande resultat kan ernås äfven med drägliga uppoffringar från nationens sida.

Efter noggrannt öfvervägande af det förslag, som Stats-Utskottet nu framlagt, kan jag icke finna, att det förtjenar det klander, som det här fått uppbära. En talare t. ex. yttrade, att vi genom antagande af detta förslag skulle befinna oss mer vapenlösa, än vi för närvarande äro. Jag kau ej fatta detta resonnement. Det framgår alldeles otvetydigt, såväl

af Kongl. Maj:ts Proposition som äfven af Stats-Utskottets Utlåtande, att vi till en början måste anskaffa en viss mängd gevär utifrån, och först sedan dessa inkommit, skulle den utväg tillgripas, som Stats-Utskottet föreslagit, eller att förändra de gamla.

Om man emellertid beslutar en sådan förändring i punkten *a*) att den af Stats-Utskottet tillstyrkta millionen stülles till Kongl. Maj:ts disposition att utgå i händelse af behof redan under innevarande år, anser jag att man med lugnt och fredadt samvete kan dervid stadna för denna riksdag. Jag vill nu söka att bjuda skäl för en sådan mening.

Som vi veta, återstå af äldre gevärsanslag omkring 500,000 R:dr odisponerade; lägga vi dertill den nu föreslagna millionen, uppkommer en tillgång af 1,500,000 R:dr. Enligt hvad från tillförlitligt håll för-
ljudes, har den nedsatta Gevärskommittéen tästat sig vid Remingtons modell, och man antager att patentet för densamma kan inlösas genom en beställning af 10,000 gevär à 70 R:dr per stycke, hvartill åtgår så-
lunda R:dr 700,000: —
För ändring af 25,000 äldre gevär behöfvas enligt Stats-
Utskottets förslag à 10 R:dr per stycke ” 250,000: —
För anskaffning af nödiga maskinerier i och för till-
verkningen af nya gevär vid Kronans gevärsfaktorier,
antagas åtgå ” 150,000: —
Tillverkning af 10,000 stycken nya gevär inom landet
tror man på goda skäl kan åstadkommas för 40 R:dr
per stycke, sålunda behöfliga ” 400,000: —
eller in summa R:dr 1,500,000: —

På detta sätt skulle erhållas inom detta års slut ett quantum af icke mindre än 45,000 gevär af den nya konstruktionen. Mera är säkerligen omöjligt att på samma tid åstadkomma, så framt icke behofvet skall fyllas utifrån. Men lika visst som nationen icke vill undandraga sig uppoffringar för ett ändamål sådant som detta, lika visst önskar den äfven att tillverkningen sker inom landet, med undantag af hvad till en början nödvändigtvis måste anskaffas från främmande ort.

Genom det förslag jag nu haft äran framställa har jag i ett fall gått längre än föregående talare, som tillstyrkt att endast 500,000 R:dr skulle utgå under detta år, då jag velat att en hel million för samma tid skulle i händelse af behof kunna disponeras af Kongl. Maj:t. Hvad angår det kommande årets kraf håller jag före, att det utan olägenhet kan blifva äfven den kommande Riksdagens omsorg. Hufvudsaken är att tillräckliga medel blifva omedelbart tillgängliga. Som vi veta, sammanträder nästa Riksdag redan den 15 Januari nästa år, och inom ett par veckor derefter kunna ytterligare medel i laglig ordning blifvit beviljade, om så stor skyndsamtet skulle vara af nöden. Jag vill härjemte erinra, hurusom af de tvenne kreditiv, hvilka enligt Regeringsformen § 63 äro ställda till Kongl. Maj:ts disposition, det ena är afsedt för “Rikets försvar eller andra högst viktiga och angelägna ändamål”. Kongl. Maj:t synes mig derföre, åtminstone intill nästa riksdag, icke blifva i saknad af tillräckliga medel för att fylla det så angelägna behofvet af tidsenliga vapen, äfven om den summa, som nu är i fråga, icke skulle bestämmas högre än en million.

Och vidtoge man för öfrigt den förändring i de föreslagna villkoren eller att hela detta belopp af 1,000,000 R:dr redan under innevarande år kunde blifva tillgängligt, kan jag ej fatta annat, än att Riksdagen för denna gång väl tillgodosett landets behof.

Jag anhåller om proposition på mitt förslag.

Herr Hedlund: Jag ber att hufvudsakligen få instämma i det yttrande, som Herr Key afgifvit. Jag har visserligen äfven uppgjort en kalkyl, men jag vill icke upptaga tiden med dess meddelande, då otälig-heten är stor. Jag vill blott nämna, att den framställer tvenne alterna-tiver. Det ena är att använda 500,000 R:dr att uppköpa 7,000 gevär från Amerika eller ock för samma summa åstadkomma en inhemsk tillverkning med fullständiga maskiner. För min del är jag böjd att välja den sednare utvägen, emedan man då hade verkstäder till sitt förfogande för ytterligare fabrikation. Vid sådant förhållande har jag antagit, att redan nu hälften af den million, som Stats-Utskottet föreslagit, borde stäl-las till Regeringens disposition, hvilket belopp jemte det anslag, som förut finnes att tillgå och som i Kongl. Maj:ts nädiga Proposition blifvit beräk-nadt till 500,000 R:dr, men som, efter hvad jag på enskild väg efter goda källor förnumnit, kan upptagas till minst 600,000 R:dr, bör blifva till-räckligt. Jag kan dock icke dela den åsigt, som Herr Key uttalat deri, att inhemska fabriker skulle inbjudas till täflan. För närvarande finnas mig veterligen icke några större sådana än Statens verkstad i Eskilstuna samt Husqvarna gevärsfaktori, och det är således näppeligen antagligt att denna tillverkning kan tillvägbringas på enskild väg. En dylik åtgärd vore blott förlorad tid. Deremot anser jag att till Amerika genast böra utsändas tvenne sakkunnige män, hvilka skulle erhålla uppdrag att der inköpa sådana maskiner, som icke för ögonblicket kunde anskaffas i vårt eget land. Detta i hufvudsaken.

I öfrigt kan jag icke undgå att yttra några ord på principens om-råde, då man kan principiellt resonnera om Statens tillgångar, ty när en utgift sådan som denna ifrågakommer, eger Representationen ock att tillse om medel finnas till dess bestridande. I sådant hänseende har en ut-märkt talare redan anställt några tänkvärda betraktelser, och i enlighet med hvad jag nu anfört kan jag icke medgifva, att dessa varit främmande för ämnet. Jag vill blott tillägga att lika med honom äfven jag tror, att Statens tillgångar medgifva uppoffringar, äfven om de vore större än man nu fordrar, då de ske för ett sådant ändamål som landets försvar; men jag anser ock att tidpunkten nu är så till vida ogynnsam, som ett högre anslag måste medföra en högre beskattning. Jag är dessutom öfvertygad, att, genom de lyckligare ekonomiska förhållanden som i år inträdt till följd af förmånligare spannmålsskörd och de höga pris den betingat i förening med den export af boskap till England, hvilken, efter hvad jag hört, ut-fallit så, att den icke kan undgå att hafva god inverkan på Statens in-komster, man under bättre förhållanden och bättre tillgångar voterar an-slag för detta ändamål vid en kommande riksdag än vid denna.

I öfrigt vill jag angående det resonnement som förts under denna debatt anmärka, att en värd talare behagat ånyo upptaga en bock, som

redan blifvit slagtd tio gånger och tio gånger åter, men som har en förvånande kraft att stå upp igen. Jag menar bocken om jernvägsmaterielen.

I förbigående får jag erinra, att, då man säger att en större skola står öfver den statsekonomiska skolan eller lifvets och erfarenhetens skola och dermed synes vilja antyda, att nationalekonomien hvilat på en annan deremot stridande grundval, detta är fullkomligt origtigt, ty statsekonomien är erfarenheten och lifvet, och den lära i hvilken dessa faktorer icke ingå är ingen statsekonomisk lära.

Herr Dofsén: Jag vill endast förklara, att jag bifaller Stats-Utskottets hemställan i denna punkt, under vilkor likväl att gevären skola inom landet tillverkas.

Herr Ahlgren: Då jag ej kan godkänna det slut, hvartill Utskottet i denna så viktiga fråga kommit, har jag derföre velat uttala mina skäl, men skall fatta mig helt kort.

En föregående talare har yttrat, att det icke för ögonblicket vore så angeläget att anskaffa det af Kongl. Maj:t begärda antal gevär, utan att dermed kunde anstå ett eller annat år, eftersom ingen fara vore för dörren. Han behagade dervid i anledning af den ifver, hvarmed denna fråga omfattats, tillämpa den bekanta Ehrensvärdska satsen, att Svenskarne äro en trög nation full af hetsigheter. Då vi, jemförelsevis med de flesta andra nationer, emellertid äro vapenlösa, läser det, hvad angår förevarande fråga, icke vara på sin plats att åberopa sig på någon hetsighet men väl på tröghet, hvilken skulle kunna hafva till följd, att, då vi någon gång i framtiden beslutade oss för anskaffandet af tillräckligt antal tidsenliga gevär, mot oss komme att ljuda de betydelsefulla orden "för sent". Bitert finge vi då ångra, att vi af sparsamhetsskäl underlåtit att skaffa oss gevär medan tid varit. Jag tror mig illa motsvara mina kommittenters förtroende, om jag, af fruktan för en och annan riksdalers bevilning å debetsedlarne, försummar att bidra till arméens fullständiga beväpning. Helst skulle jag velat, att Riksdagen antagit Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet, men då föga utsigt dertill är för handen, förenar jag mig om det här framställda förslaget att anslå 1,500,000 R:dr, deraf 500,000 R:dr att utgå redan under innevarande år.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: I afseende på beloppet af det anslag, som bör beviljas till anskaffning af tidsenliga gevär, förenar jag mig med dem som här påyrkat, att 1,500,000 R:dr för detta viktiga ändamål skola anslås, och kan icke underlåta att härvid särskildt framhålla angelägenheten deraf, att en del af anslaget, åtminstone 500,000 R:dr må redan under detta år få af Kongl. Maj:t disponeras; ty jag tror att det höfves hvarje representant att väl besinna faran att icke vara rustade när det behöfs, och att han derefter bör rätta sitt handlingssätt i fråga om beviljande af ett anslag af den betydenhet som det ifrågavarande.

Med den nya förändringen i vårt statsskick har det Svenska folket erhållit utvidgade och nya rättigheter, men på samma gång äfven ökade pligter. Till dessa hör den framför andra viktiga, att den nya folkvalda

Representationen icke försummar att vidtaga hvarje åtgärd, som kraftigt kan bidraga till försvaret af vårt fäderneslands sjelfständighet. Den representant, som tvekar om, att han i detta afseende nu har en dyr pligt att uppfylla, må kasta sina blickar omkring på den politiska ställningen i Europa, och han skall finna, att öfverallt i vår verldsdel råder oro och fruktan för mäktiga grannars öfvervåld, som manar framför allt alla svagare folk till rustningar och försvar af egna områden.

En sanning är vidare, att, enligt den erfarenhet, som under de sista krigen vunnits, de vapen vår armé nu eger, förlorat sin kraft i förhållande till de nya och förbättrade vapen, andra länder skynda att anskaffa eller redan anskaffat. Denna dubbla upptäckt, som vi under förra året gjort, bjuder oss på det allvarligaste att ej dröja med åtgärderna för arméens förseende med tidsenliga gevär. Väl hoppas jag, likasom så många andra som här uttryckt den tanken, att någon fara icke står för dörren, men ingen bland oss lär kunna förutse hvad som förr eller sednare kan inträffa eller förvissa oss om, att vi, utan fara för någon fiende, kunna dröja ännu ett år med gevärns anskaffande. Så sannt det derföre än må vara, att det vore lyckligast om gevären hunnit blifva tillverkade inom landet — hvilket också jag helst skulle önskat — tror jag dock, att en skyldig omtanke om fäderneslandets säkerhet och sjelfständighet i första rummet manar oss att ej försumma tillfället att redan innevarande år ifrån utlandet anskaffa det mest trängande behovet af nya tidsenliga gevär. Fastän tiden icke medgifver att så snart få dem färdiggjorda här hemma, böra vi dock icke låta detta år gå oss ur händerna, utan att vi anskaffa åtminstone en del af det ifrågasatta antalet gevär. De politiska förhållandena kunna lätt förändra sig och vi se oss hotade af en fara förrän vi ana; hvarföre det är af största vikt att vi i en sådan händelse ej befinna oss vapenlösa. Hvad som således, enligt min tanke, bör i saken åtgöras, är att genast till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett belopp så stort, att redan innevarande år ett nödigt antal gevär må kunna anskaffas utifrån. Men för det viktiga ändamålet att för framtiden inom eget land kunna tillverka alla de gevär, som vi behöfva — är då på samma gång nödvändigt, att anslag till härvarande gevärsfaktorier beviljas, så att de sättas i tillfälle att med erforderlig kraft och skyndsamhet bedrifva gevärstillverkningen; och tror jag det vara nödvändigt att för ifrågavarande dubbla ändamål — både att kunna fylla det första angelägnaste behovet, och att samtidigt kunna börja en stark inhemsk tillverkning — det af Stats-Utskottet föreslagna beloppet ökas till en och en half million.

Under diskussionen har af en talare åberopats det gamla ordspråket, att "Svenskarne äro en trög nation full af hetsigheter". Om detta ordspråk än må ega sin sanning, så är det i förevarande fall ej tillämpligt, ty det är ej någon tillfällig uppbrusning af mera lättörda sinnen, utan en, genom klar insigt om faran af att vara vapenlös framkallad varm fosterländsk känsla inom hela folket, som föranledt de starka ropen från alla delar af landet, att vapen måste anskaffas. Och jag vill i stället för det anförda ordspråket här tillämpa hvad den nordiske ynglingen, som, enligt sagan, kom till en konungs hof och af honom tillspordes, om han ville blifva konungens hirdman, derpå svarade. Han afvisade nemligen konungens tillbud med de orden: "Nej, jag vill vara en man för mig sjelf,

såsom min far före mig varit“. Så förhåller det sig äfven med oss, Svenskar, ännu i dag. Vi vilja såsom frie, sjelfständige män sitta på vår egen torfva i fred och lugn, utan att önska blanda oss i andras strider, men fast beslutne att icke böja oss hvarken under in- eller utländskt förtryck. Men denna vår allvarliga vilja kunna vi icke uttala, om vi icke liksom den nordiske ynglingen, då han gaf sitt stolta svar, känna, att vi hafva ett godt och skarpt svärd vid vår sida. Och är nu funnet att vår klinga är afbruten, måste vi för att blifva trygge och sjelfständige, skaffa oss ett nytt och dugligt vapen, dermed vi kunna tillitsfullt möta vår fiende, när han må komma och hvem han må vara.

På nu anförda skäl anser jag nödvändigt att för tidsenliga gevär bevilja 1,500,000 R:dr, att från Riksgälds-kontoret utgå, 500,000 R:dr innevarande år och återstoden, nästa år.

Herr Grafström: Här har blifvit så starkt betonadt, att vår klinga är afbruten. Om så är, bör det åtminstone ej läggas Representationen till last. Den som med uppmärksamhet följt frågan från början, vet ganska väl, att opinionen för nya gevärs anskaffande för några år sedan var ganska stark, men inom de militära kretsarne och vid militära föreläsningar hörde man ständigt påstås, att bakladdningsgevär hvarken voro lämpliga, ej heller troligen komme att någonsin antagas, emedan det vore med bajonetten, som den egentliga striden afgjordes. Beskyllningen att arméén nu befinner sig vapenlös drabbar snarare militärerne än Rikets Ständer. Jag är lika varm vän af fäderneslandet som någon annan, och voterar gerna anslag till tidsenliga gevärs anskaffande; men jag vill dervid fästa såsom vilkor, att de blifva inom landet tillverkade. Särskildt vill jag fästa uppmärksamheten på en omständighet, som här ej blifvit framhållen, nemligen det moraliska intrycket, tillförsigten och sjelfförtroendet, som skulle blifva en följd af gevärens tillverkning inom landet, hvartill kommer att härigenom uppmuntran åt den inhemska industrien lemnades, en uppmuntran som så väl behöfves, då nu industrien i många rigtningar ligger nere. Man har påstått, att gevärstillverkningen inom landet ej kan åstadkommas utan att förut anlägga stora faktorier och anskaffa dyrbara maskiner. Detta påstående kan till en del vara riktigt, men saken bör ses äfven från en annan sida. Jag har sett maskiner, som ej äro så dyrdara och hvarmed gevärsgelvar kunna förfärdigas. Ofverlemnades det åt den enskilda företagsamheten att göra gevärsgelvar, så tror jag, att vårt behof af gevär lätt skulle kunna fyllas inom landet. Väl kan mera besvär orsakas vederbörande genom gevärsgelvarfabrikation, bedrifven på detta sätt, men detta besvär uppväges mer än väl af den stora fördelen att få gevär tillverkade inom landet. Till Representationens kunskap har, åtminstone officielt, icke ännu kommit att gevärsgelvarmodell blifvit antagen, likväl uppgifver man att Remingtongeväret skulle vara dertill föreslaget. Remington lærer hafva erbjudit att lemna Sverige 50,000 gevär till ett pris af 70 R:dr stycket, således en summa af 3,500,000 R:dr. Tillverkades gevär åter inom landet, blefve kostnaden 45 R:dr för hvarje gevär, hvilka n kostnad för 50,000 gevär uppgår till 2,250,000 R:dr. Läger man dertill den patentkostnad, som skulle utbetalas, om gevär ej togos från uppfinnarne eller omkring 90,000 R:dr, så utgör hela summan 2,340,000 R:dr.

Skilnaden mellan denna summa och den, som Remington begärt för sina gevär, blir 1,160,000 R:dr, en summa stor nog att taga i betraktande och som landet skulle vinna, om gevären tillverkades inom riket. Jag vill ej längre uppehålla Kammaren, utan framställer på nu anförda skäl yrkande om proposition å Utskottets förslag så förändradt, att efter orden "anskaffning af tidsenliga gevär" inflickades endast orden "helst inom landet åstadkomma". Vidare skulle jag önska den förändring i förslaget, att 1,000,000 R:dr må ställas till Kongl. Maj:ts disposition att utgå, hälften innevarande år och hälften år 1868. Detta anslag tror jag vara fullt tillräckligt, då man ihågkommer att Regeringen ännu har öfver 500,000 R:dr liggande, och då man vet, att Riksdagen redan den 15 Januari nästa år sammanträder och väl kan hinna bevilja ytterligare anslag till gevär, om så skulle erfordras, och ytterligare att Kongl. Maj:t i trängande fall har det stora och lilla kreditivet att tillgå.

Herr Anders August Anderson: För min del tror jag, att det af Utskottet föreslagna beloppet 1,000,000 R:dr tillika med den förutvarande disponibla behållningen å äldre anslag är fullt tillräcklig för att under ett år eller intill dess nästa Riksdag sammanträder anskaffa nödigt antal gevär. Jag skulle blott önska den förändring i hvad Utskottet föreslagit, att Riksdagen förordade, det summan skulle i mån af behof af Riksgäldskontoret utbetalas.

Herr Lindström: Jag kunde visserligen äfven finna mig lifligt böjd att säga något i den fråga, som nu står på dagordningen eller kanske rättare nattordningen, men jag anser mig icke hafva rätt att i denna sena timme dermed ytterligare besvara denna Kammare, hvarfore jag inskränker mig till att, med det amendement Herr Key föreslagit, tillstyrka bifall till Utskottets Utlåtande.

Herr Staaff:

Herr Meijerberg: Jag afstår från ordet och vill endast tillkännagifva, att jag röstar för ett extra anslag af 1,500,000 R:dr.

Herr Ola Månsson: Jag instämmer i det slut, hvartill Utskottet kommit, men som jag finner att Kammarens ledamöter äro otålige och önska sammanträdet afslutande, vill jag icke trötta dem med anförande af skälen till denna min åsigt.

Herr Medin: Jag tänker icke heller trötta Kammaren med något vidlyftigt anförande utan blott tillkännagifva, att jag röstar för Stats-Utskottets förslag med det amendement Herr Lönnberg deri gjort.

Herr de Maré: Då det icke är den tid på dygnet, att man gifver skäl för hvad man gör, ber jag blott att få tillkännagifva, det jag instämmer med Herr Key i det amendement till Utskottets Utlåtande han framställt, hvarjemte jag önskar, att 500,000 R:dr må ställas till Kongl.

Maj:ts disposition redan innevarande år. Detta tror jag vara ett bemedlingsförslag, hvarom flertalet tyckes böra förena sig.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen redogjorde för de under öfverläggningen yttrade olika meningarne och framställde, efter det Herr Grafström förklarar sig afstå från sitt förslag, propositioner ej mindre å Utskottets hemställan än jemväl å öfriga nu gjorda yrkanden. Å alla dessa propositioner svarades med ja och nej, och då derjemte votering begärdes, blef, efter någon öfverläggning om voteringspropositionens uppställande, och sedan man blifvit ense derom, att omröstning först borde ega rum mellan det af Utskottet föreslagna anslagsbeloppet och det förslag, som afsåg anslaget öka till 1,500,000 R:dr, samt derefter särskildt beslutas dels öfver frågan om anslaget fördelning mellan åren 1867 och 1868, dels jemväl öfver det af Herr Key framställda skrivelseförslag, omröstning företagen enligt följande, af Kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill att det extra anslag, som omförmäles under momentet a i 35 punkten af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36 skall utgå med en million R:dr,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är ifrågavarande anslag af Kammaren bifallet till belopp af en million femhundra tusen R:dr.

Denna omröstning utföll med 95 ja mot 65 nej, hvadan Kammaren beslutat, att det ifrågavarande anslaget skulle utgå med en million R:dr.

På Herr Talmannens dernäst gjorda framställning, fattades af Kammaren vidare det beslut, att af det sålunda beviljade anslaget ena hälften skulle utgå under innevarande år och andra hälften under år 1868.

Slutligen framställde Herr Talmannen proposition på bifall till det af Herr Key anmälda förslag till underdånig skrivelse. Denna proposition besvarades med ja och nej, och äskades derjemte votering.

Härvid yttrade

Herr Hedlund: Jag vill blott erinra, att Herr Keys förslag är alltför litet omfattande, enär detsamma äsyftar inbjudning till täflan emellan inhemska fabrikanter; hvarföre jag tror att Herr Talmannen borde till Kammaren hemställa, huruvida ej den utsträckning borde gifvas åt Herr Keys förslag att äfven utländska gevärsfabrikanter må till täflan inbjudas.

Herr Witt: Då diskussionen är redan avslutad, kunna ej några nya förslag, såsom Herr Hedlund nu begärt, komma under votering, eller proposition derå af Herr Talmannen framställas.

Herr de Maré: Jag anser lika med Herr Witt, att Herr Keys förslag skall oförändradt, utan det tillägg Herr Hedlund framställt, läggas till grund vid uppställningen af voteringspropositionen i denna fråga.

Herr Friherre Alströmer: Jag fruktar, att Herr Hedlund missförstått Herr Talmannens framställning. Under diskussionen hafva blott två yrkanden gjorts, hvilka åsyftat bifall eller afslag å Herr Keys förslag om en underdånig skrifvelse.

Sedan, i anledning af Herr Hedlunds anförande, Herr Talmannen erinrat, att något yrkande af sådan beskaffenhet, som det af Herr Hedlund nu gjorda, icke blifvit under den föregående diskussionen framställt, och följaktligen, sedan öfverläggningen i ämnet redan förklarats slutad, numera icke kunde till pröfning upptagas, blef, rörande Herr Keys förslag uppsatt en så lydande voteringsproposition:

Den, som anser, att Kammarens öfver mom. *a*, i 35 punkten af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36 nyss fattade beslut bör, på sätt Herr Key föreslagit, åtföljas af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, uttryckande den åsigt, att gevärsfabrikationen företrädesvis bör inom landet verkställas, och inhemska fabrikanter för sådant ändamål inbjudas till täflan om densamma,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har frågan om någon sådan skrifvelses aflåtande förfallit. Omröstningen utvisade, vid sedlarnes uppräknande, 106 ja mot 38 nej; och hade Kammararen alltså beslutat aflåtandet af en sådan underdånig skrifvelse, som Herr Key föreslagit.

§ 7.

Till bordläggning första gången anmälde:

Konstitutions-Utskottets Memorial N:is 8 och 9;

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 53—58;

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 5) Utlåtanden N:is 5 och 6 (i samlingen N:is 30 och 31).

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 1 f. m.

In fidem
H. Husberg.